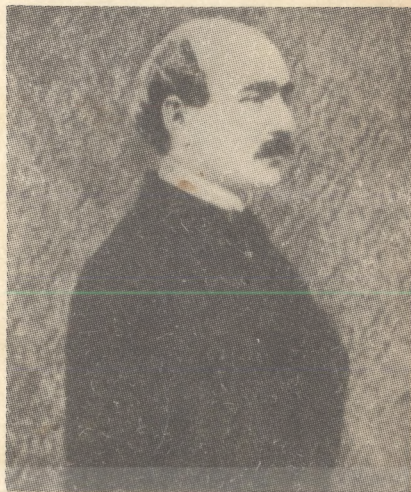

alecsandri

771

alecsandri
poezii populare
ale românilor
★

alecsandri

«Mie mi-e drag românul și știu a prețui
bunătățile cu care l-au dăruit natura. Mie
drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e
simplu și frumos în înfățișarea lui; căci e
curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său.

Îmi plac obiceiurile sale patriarhale, cre-
dințele sale fantastice, danțurile sale vechi
și voinicești, portul său pitoresc care, la
Roma, se vede săpat pe coloana lui Traian,
cîntecele sale jalnice și melodioase și mai
ales poeziile sale atît de armonioase!»

V. ALECSANDRI

editura minerva

Vol. I—II, lei 10

v. alecsandri

**poezii populare
ale românilor**

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ ȘI PREFĂȚĂ DE
D. MURĂRAȘU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1973

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

NOTA

Cu aceste volume se încheie publicarea în „Biblioteca pentru toți” a „operelor alese” ale lui V. Alecsandri, care au apărut, în seria nouă a colecției, astfel:

— Culegere de proză, 2 vol. (I. Călătorie în Africa, II. Dridri), nr. 4—5, 1960.

— Teatru, 2 vol. (I. Chirița în Iași sau Două fete și-o neneacă, comedii, II. Fintina Blanduziei, drame istorice), nr. 104—105, 1961—1962; ed. a II-a, 1973.

— Poezii, 2 vol. (I. Doine și Lăcrămioare, II. Ostașii noștri), nr. 385—386, 1967.

— Cele mai frumoase scrisori, nr. 697, 1972.

PREFAȚA

În amintirile publicate, poetul însuși ne dă amănunte despre anii copilăriei și despre impresiile de neșters pe care i le-au lăsat în suflet primele contacte cu poezia, basmele, cîntecele, jocurile și obiceiurile populare. El evocă, plin de nostalgie, tovărășia de joacă și de zburdălnicii cu Vasile Porojan, cîntăreț din drîmbă, în mijlocul unei vieți de curte în care își are rolul zilnic Gahița, care strunește servitorimea roabă, scripcariul Didică, de la care viitorul poet învață cîntece din popor, și cobzarul Postolache, cel silit să cînte la nunta cu altul a fetei pe care o iubea¹. Astfel, cunoașterea de mic copil a producțiilor populare, chiar din mediul familial, o socotim prima etapă, de impuls, pentru ceea ce avea să se completeze prin cultură și prin experiență de viață.

În vremea studiilor elementare, acasă la el, la Iași, între prietenii poetului se află și Mihail Kogălniceanu, el însuși cunoscător din copilărie al unor cîntece populare, de care amintește mai tîrziu în *Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur* (1837): „Cele mai multe din aceste cîntece sînt creațiunea geniului romantic poetic al poporului de jos, dar mai ales a hergheligiilor și a ciobanilor. Sub bolta cerului se compun cîntecele de dragoste, iar priveliștea naturii maiestooase deșteaptă scinteia poetică și o ațîță pînă la flăcări. La apro-

¹ Alecsandri, *Proză, Porojan*, ed. G. C. Nicolescu, București, 1956, p. 446 și urm.

pierea iernii, cînd se întorc ciobanii cu turmele pe la stînilor lor din sate, aduc mai totdeauna cu dînsii o bogată comoară poetică.”¹ Interes pentru producțiile populare manifestă în acest timp și Costache Negruzzi sau Alecu Russo, de care pe Alecsandri îl leagă profunde sentimente de amicitie. La aceasta trebuie de adăugat și faptul că atît Alecsandri cît și Kogălniceanu sau Russo, înfrățiți în activitatea de înnoire a literaturii noastre, ca și în lupta de împlinire a aspirațiilor politice și sociale, și-au desăvîrșit studiile în străinătate într-o epocă favorabilă curentului folcloric. Întreg Apusul Europei, romantic prin cultul trecutului, își manifestă pasiunea pentru poezia populară. Încă pe cînd își pregătea înapoierea în țară, Alecsandri va fi aflat de cele două volume din *Chants populaires de la Bretagne* (1839—1840) ale lui Hersart de la Villemarqué, un cunoscător al ideilor lui Herder. S-au putut stabili asemănări între concepția despre folclor a lui Alecsandri și aceea a culegătorului francez amintit.² Al. Russo pleacă la studii în Elveția prin 1830, unde mișcarea folclorică era înfloritoare, în urma curentului de idei pătruns din Franța și din statele germanice.³ Mai adînc cunoscător putea ajunge Kogălniceanu, aflat chiar în centrul cultural în care s-a desfășurat curentul herderian, în neînterupt progres de la începutul cu *Volkslieder* din 1778—1779, continuat prin activitatea lui August Schlegel, Tieck, Brentano și Arnim și ajuns să se impună și învățămîntului școlilor înalte. Kogălniceanu a cunoscut la Berlin și opera în domeniul folclorului a lui Vuk Karagici și,

¹ Ediție și traduceri în românește de Vasile Kogălniceanu, București, 1895, p. 41.

² Vezi I. Diaconu, *Asupra și direcții în folclorul românesc*, în *Folclor din Rîmnicul Sărat*, II, Focșani, 1934, p. XI și urm.

³ Lucia A. Popovici, *Pe urmele lui Alecu Russo*, în *Preocupări literare*, București, 7 iulie 1940.

tot aici, a întâlnit germani dornici să audă și producții românești, ceea ce l-a făcut pe tânărul student român să scrie surorilor din țară să-i trimită texte doveditoare ale manifestărilor noastre artistice populare.

De la 1840 înainte, când acești tineri reprezentanți ai literaturii noastre își arătau interesul pentru producțiile populare, în provinciile românești era în plină desfășurare un real curent folcloristic. Budai Deleanu, în *Țiganiada* și în *Trei viteji*, dă atenție tradițiilor și cîntecelor din trecut, Ion Barac e scriitor popular. Culegerile lui Nicolae Pauletti, *Cîntări și strigări românești*, sînt dinainte de 1838 și prezintă pentru noi mare interes¹. Bariț a publicat cîntece populare în *Foaie pentru minte...* în 1838 și 1839. La 29 ianuarie 1839 el scrie în acest periodic: „Dorul inimii noastre, mai de multe ori descoperit, este că dar pe încetul se vor scula bărbați care nu își vor pregeta a culege o dată cîntecele Ossianilor și a barzilor români, originale, neschimbate, neatinse, cum se află în gura poporului, în munți, în văi, la șesuri și oriunde. Să vedem care nație se va întrece cu aceste.”²

În Moldova epocii lui Conachi și în Țara Românească a Văcăreștilor, cîntecele lăutărești au avut răspîndire, iar manuscrisele ce se păstrează în Biblioteca Academiei Române arată marea lor circulație în plin secol al XIX-lea. Și pentru producțiile autentice populare avem date în *Un bal la curte în 1827*, de Ion Ghica, în romanul lui Filimon Ciocoi vechi și noi, în scrierile lui Al. Hasdeu din *Vestnicul Europei* (1830) și *Telescop* (1833), în *Cîntice de stea*, din 1822, ale lui Anton Pann, în *Serbarea cîmpenească*, din 1837, a lui Eliade Rădulescu.

Într-un cuvînt, din familie, din mișcarea culturală cunoscută în străinătate, din manifestările înseși din pro-

¹ Vezi ediția Ion Mușlea, București, 1962.

² George Bariț, *Articole literare*, București, 1959 p. 43 și urm.

vinciile românești, cei care reprezintă generația *Daciei literare* au primit indemn pentru culegerea, cercetarea și valorificarea poeziilor populare.

Preocuparea pentru poezia populară o manifestă Alecsandri oîrînd după întoarcerea de la studii din străinătate. Călătoriile pe care le face în regiunea munților Neamțului îi înlesnesc cunoașterea unor păstori cîntăreți populari. El urma în această acțiune exemplul unui francez cu dragoste de țara noastră, Vaillant, care urcase pînă la Ceahlău, și în volumul al III-lea din *La Romanie ou histoire, langue, littérature, statistique des peuples de la langue d'or*, din Paris, 1844, dăduse atenție tradițiilor și cîntecelor culese din regiune. Tot în 1844, în *Propășirea*, Alecsandri publică *O primblare la munți*, revelatoare pentru emoția și entuziasmul său pentru viața afectivă a poporului nostru. Este vremea cînd Alecsandri atent și la graiul popular ridiculizează pe stricătorii de limbă prin personajele sale Gafița și Iorgu de la Sadagura. Din același an este și hotărîrea poetului de a face o culegere de poezii populare; o anunță în *Propășirea* din 7 mai 1844 și roagă pe cunoscătorii acestor poezii să-i dea sprijinul. *Gazeta de Transilvania*, din 18 mai 1844, reproduce înștiințarea la „Știri din Moldova”.

În regiunea de munte, la Piatra Neamț, culege *Păunșul codrilor*, care și apare în *Almanahul de învățătură și petrecere* din Iași, pe 1848. Marele moment însă, determinant în istoria literaturii noastre, este cel al publicării în revista *Bucovina*, în 1848 și 1849, a unor cîntece bătrînești, doine și hore, a scrisorii către Al. Hurmuzachi, *Poezia populară a românilor*, din care cităm: „Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e simplu și frumos în înfățișarea-lui, căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său. Imi plac

obiceiurile lui patriarhale, credințele sale fantastice, dansurile sale vechi și voinicești, portul său pitoresc care, la Roma, se vede săpat pe coloana lui Traian, cîntecele sale jalnice și melodioase, și mai ales pocziile sale atât de armonioase.“

În *Zimbrul* din 25 septembrie 1850, în nota la *Mihu Copilul* poetul ne arată că avea pregătită o culegere de hore din Moldova, Bucovina și Transilvania. Între timp publică unele culegeri în *Foaia pentru minte...* din 1848—1851. Prospectul din 1852 al *României literare* prevede și publicarea de poezii populare.

În 1852 și 1853 apar la Paris cele două volume de *Poezii populare — Balade (Cîntece bătrînești)* al căror succes răsunător în țară și în străinătate îl încurajează pe Alecsandri și-l fac să proiecteze o lucrare mai amplă, reprezentativă pentru toate provinciile românești. Un pas hotărîtor spre realizarea proiectului este publicarea culegerii de doine și hore în *România literară* din 1855. Ideea unei lucrări mai complete stăruia însă în mintea pasionatului folclorist și despre pregătirea ei aflăm din Ms. 814 al Bibliotecii Academiei Române. Scrisoarea din Paris, din 4 aprilie 1862, către Ion Ghica vestește apariția în curînd a lucrării : „*Colecția completă a cîntecelor populare ale României : balade, doine, hore, cîntece haiducești, de dragoste etc...* revăzute, îndreptate, copiate cu litere latine, într-o mare carte și însoțite de o grămadă de adnotări. Totul va fi la tipar, iarna viitoare.“¹ În *Reforma* din București, din 18 și 21 octombrie 1862 apar scrisorile dintre Alecsandri și doamna Elena Cuza și prefața scrisă de D. Bolintineanu. Cîteva poezii apar în *Revista română* din 1863 : dar încă mai înainte, aflîndu-se despre întreaga culegere, se scrie despre ea cu multă căldură în *Țăranul român* din 14 octombrie 1862 :

¹ Ms. 803, f. 104 și urm. : —și în lucrarea Martei Ani-neanu, V. Alecsandri *Correspondență*, cu bogate note lămuritoare, București, 1960, p. 80 și urm.

„Poetul nostru a învățat chiar din leagăn a simți, a iubi, a crede, a dori, a cînta și a plînge românește. Acest fond de idei și de simțăminte naționale a fost atît de tare înrădăcinat în inima sa, încît nici studiile, nici îndelungata petrecere în străinătate n-au fost în stare nu numai a-l desființa, dar nici măcar a-l schimba cîtuși de puțin“. În *Independența* din București, 1862—1863, nr. 62 și urm., Pantazi Ghica își publică *Impresiuni de călătorie în Moldova*, celebrînd și valoarea culegerilor populare ale lui Alecsandri.

Amintim și pe cei care l-au ajutat pe Alecsandri în realizarea culegerii. De Alecu Russo ne vorbește însuși poetul în nota introductivă la *Poezia populară* și în ediția I-a a baladelor, în 1852: „Agiutat de cîteva persoane, iar mai cu seamă de d. Al. Russo, am adunat în deosebite călătorii prin munți și prin cîmpiile înflorite ale țării noastre, o mare parte din poeziile popoarelor“. Din Transilvania i-a venit în sprijin un pasionat culegător, I. Popescu, pe atunci absolvent de gimnaziu, și mai pe urmă profesor la Institutul pedagogic și teologic din Sibiu.¹ Pentru completarea colecției cu poezii din Țara Românească, a avut ca sursă principală *Spitalul amorului* de Anton Pann.² Dintre bucovineni, Iraclie Porumbescu i-a trimis lui Alecsandri culegeri, a căror identificare n-o putem însă face.³ Poetul s-a adresat și lui Al. Hurmuzachi, în martie 1865, dar n-a primit nimic

¹ Ion Breazu, *Folclorul revistelor „Familia“ și „Șezătoreea“* — Bibliografie cu un studiu introductiv — Sibiu, 1945, p. XX.

² La mărturia lui Alecsandri, să adăugăm ca surse și *Poezii deosebite sau cîntice de lume* (1837) și *O șezătoare la țară* (1851—1852). Identificări și date în Ov. Papadima, A. Pann „Cîntecele de lume“ și *Folclorul Bucureștilor*, București, 1963.

³ Iraclie Porumbescu, *Din amintiri despre V. Alecsandri*, ed. Ion Ștefan. Publicate întîi în *Românul*, București, 1890.

de la acest prieten statornic încă din vremea refugiului din 1848 la Cernauca.¹ Dar acea „carte mare“, amintită de poet în scrisoarea către Ion Ghica (v. p. IX nr. 1), datorită împrejurărilor politico-sociale din ultimii ani ai domniei lui Cuza, a apărut numai în 1866.

O problemă care s-a pus încă din timpul vieții lui Alecsandri este aceea a autenticității culegerilor. Discuțiile sînt justificate, datorită unor documente sigure. Bălcescu dorea să aibă o baladă populară pentru *Românii subț Mihai-voievod Viteazul* și s-a adresat lui Alecsandri. A primit acest răspuns din Paris, 25 octombrie 1851: „Îndată ce voi sosi la Moldova, voi căuta balada lui Mihai Viteazul și ți-o trimite-o întreagă sau în parte, precum mi-a pica la mînă. De nu cumva, voi descoperi-o, ți-o fabrica eu una care te-a minuna și tu îi trece-o de baladă populară... cu chipul întrebuintat pentru compunerea călugărului... A. Rusu“² Interesante rinduri nu numai pentru cunoașterea concepției poetului în privința poeziei populare, dar și pentru revelarea lui A. Rusu ca autor al *Cîntării României*. În altă scrisoare, de după cîteva luni, mărturisește față de Bălcescu intenția de a „îndrepta“ balada cerută îndată ce va putea s-o obțină. Scrisoarea din Iași, aprilie 1852, către Bălcescu, cuprinde aceste informații: „Accea a lui Mihai Viteazul nu am putut-o încă afla, deși mulți mi-au făgăduit că mi-or căuta-o; de aceea nu ți-am trimis-o, precum m-am îndatorat către tine, dar fii sigur că cum oi găsi-o, oi îndrepta-o și ți-o expedia-o oriunde te-ai afla“.³

¹ Scrisoare publicată de Il. Chendi în *Convorbiri literare*, 1906, XL, nr. 6—8.

² Ms. 803, f. 44 v. A fost publicată cu comentarii de Ovid Densusianu în *Noua revistă română*, 1901, p. 303 și urm.

³ Ms. 803, f. 46 și urm.: și în lucrarea Martei Anincau citată mai sus.

Intr-adevăr cercetarea colecției Alecsandri a dus la convingerea că unele balade sînt creații ale poetului, în întregime sau, în cel mai bun caz, prelucrări după material popular. Între acestea trebuie să socotim *Cîntecul lui Mihai Viteazul*, tipărit mai întîi în *Cartea școalelor de întîiul grad* de E. Pencovici (1863) și tot așa baladele care îl au ca subiect pe Ștefan cel Mare. Una din ele, *Cîntec vechi* sub nr. LIII din *România literară*, alta cu remanieri în ed. 1866, mai favorizată, a intrat și în *Dumbrava Roșie* din 1872. *Mîndra din Muscel*, așa cum o aflăm în ed. 1866, reprezintă contopirea unei culegeri din Ardeal cu alta din Moldova: le avem pe amîndouă în *România literară* sub nr. XX și XLIX. Mai amintim, ca exemplu, și *Frunză verde rosmarin* din *România literară*, sub nr. XLV, care, după prelucrare, ni se înfățișează în ed. 1866 sub forma a trei doine distincte: *Străinul*, *Copila* și *Puica bălăioară*.

Să ținem seama și de mărturia din 1872 a poetului în *Din albumul unui bibliofil*. A cunoscut pe cîntărețul din Vrancea Cosma și l-a ținut în casă timp de două săptămîni, transcriind repede cîntecele. Ceca ce a transcris este socotit „o movilă de pietre scumpe amestecate la un loc”. Poetul se simte obligat să le aducă la o formă artistică: „Trebuie să le curăți, să le dau forma și lustrul lor primitiv, să le coordonez, precum am făcut cu cele publicate pînă acum”, cuvinte al căror înțeles este cît se poate de clar.¹ Balada *Stroie Plopan*, transcrisă cu acest prilej, suferă remanieri pînă s-o avem într-o nouă redacție în *Legende nouă — Ostașii noștri* din 1880.

O explicație, pe care și Alecsandri a socotit-o necesară, este aceea din scrisoarea către J. Cratiunesco, autor al lucrării *Le peuple roumain d'après ses chants natio-*

¹ *Convorbiri literare*, 1876, X, august, p. 190.

naux, din Paris, 1874. Poetul ne spune că a respectat stilul popular al culegerilor, dar a trebuit, în unele locuri, să îndepărteze, să adauge ori să prefacă versurile. Este concepția, pe care-o exprimă și Eminescu în 1877: „Literatura populară nici nu se poate numi altceva decît cugetarea și productele fanteziei poporului însuși, care devin literatură în momentul în care se produce prin scriere, sau produceri a clasei culte, care se potrivește însă așa de bine cu gîndirea poporului, încît dacă acesta *nu* le-au făcut, le-au *putut* însă face“¹. Înțelegem de ce Alecsandri a trecut și *Hora Unirii* între poeziile populare.

În vremea noastră, altele sînt metodele de culegere și publicare a producțiilor folclorice, dar nu trebuie să credem că întreaga culegere publicată de Alecsandri în 1866 este lipsită de autenticitate. Poetul, în aceeași scrisoare către Cratiunesco, scrie cu multă modestie, referindu-se la autenticitatea culegerilor: „Si la nature bienveillante m'avait doué d'un génie assez puissant pour composer une *Mioritza*, un *Toma Alimoche*, un *Mihu Copilul* etc., je m'en serais fait honneur et j'aurais été assez égoïste pour les publier sous mon nom.“ Alecsandri ar fi putut să adauge cu dreptate și *Dolca*, *Monastirea Argeșului* și unele doine frumoase și-n expresie și-n sentimentul adînc.

În judecarea cu înțelegere a culegerii lui Alecsandri trebuie să ținem seamă nu numai de valoarea ei, dar și de importanța politică pe care a avut-o. Pentru cunoaș-

¹ *Literatura populară*, în *Curierul de Iași*, 1877, 16 august, nr. 86. În ed. Scurtu, *Scrisori politice și literare*, București, 1905, p. 306.

terea noastră ca naționalitate aparte și demnă de-o viață independentă, au valorat mult cele câteva zeci de poezii populare, un produs intelectual de mare calitate, dovăditor al posibilităților noastre de creație originală. Cu vintelor de prieteni ale lui Georges Bell, în traducerea franceză a lui I. E. Voinescu, în 1855, ale lui Ubicini în *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, din Paris, același an, traducerii lui W. von Kotzebue, *Rumänische Volkspoesie*, din 1857, lucrării lui I. C. Schuller, *Rumänische Volkslieder*, din 1859, traducerii lui G. Vegezzi Ruscalla, *Canto popolare moldavo...* din 1858, li s-a dat o atenție cum au putut-o avea puține culegeri de poezii populare străine. Și apoi simpatia ce ne-au arătat-o Michelet, Antonin Roques, Thalès Bernard, Prosper Mérimée o datorăm în primul rând culegerilor populare ale lui Alecsandri ajunse la cunoștința Apusului.¹

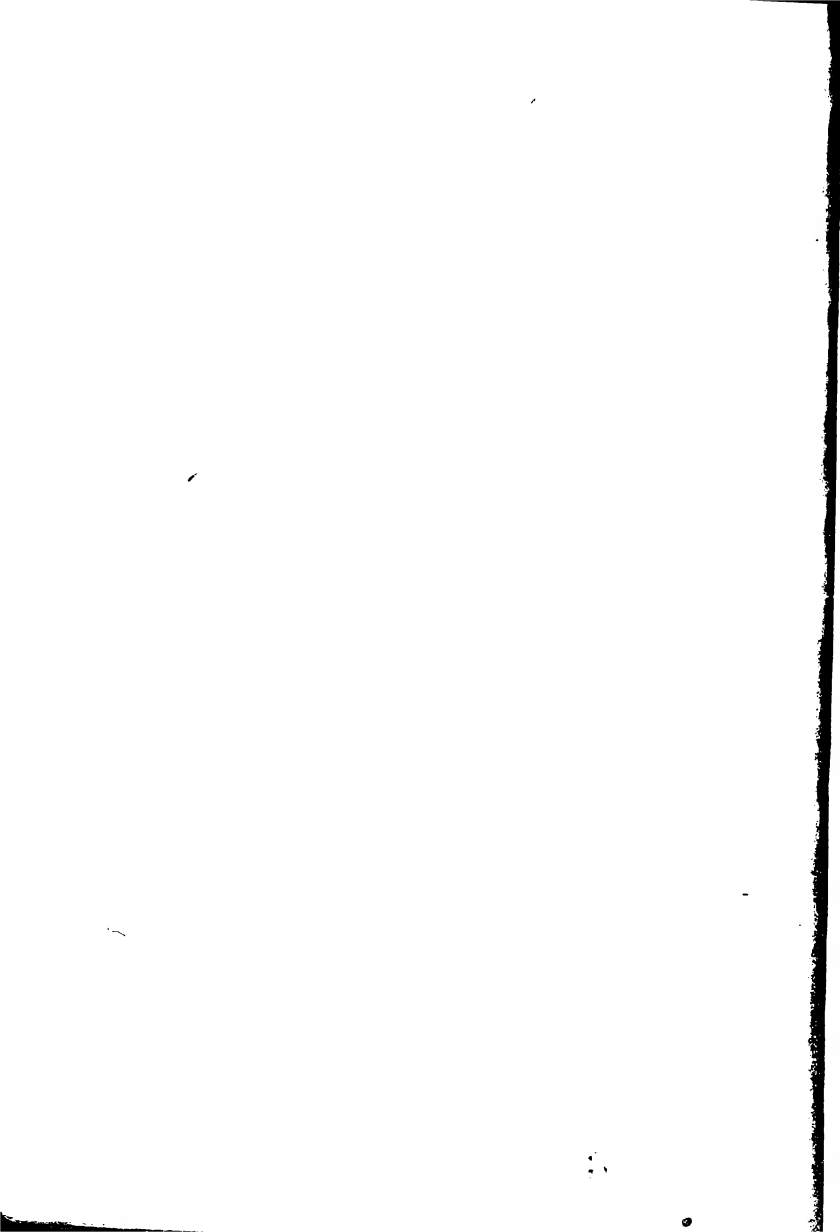
Dar chiar pe tărîm național, pătrunderea în școală și în marea masă a cititorilor a poeziilor populare culese de Alecsandri a avut un mare rol în ridicarea conștiinței societății noastre, căreia i-au pus înaintea o limbă frumoasă și un fond de sensibilitate și idei în stare să influențeze și pe scriitori. Pe urma lui Alecsandri, Eminescu se inspiră din creația populară pe care, și el, o înnobilează, spre a ajunge la câteva din cele mai strălucite producții ale literaturii noastre. La fel ca Eminescu, și alți mari scriitori ai noștri găsesc surse de inspirație în folclor.

Culegerile lui Alecsandri și-au îndeplinit rolul lor literar și politic și au fost publicate potrivit cu concepția de pe atunci despre folclor. Astăzi o culegere de

¹ Despre această chestiune, informații de mare însemnătate în I. M. Rașcu, *32 opere din literatura română*, București, 1933, p. 89 și urm., cap. *Vasile Alecsandri, Poezii populare*.

poezie populară se supune unei discipline, este pusă în raport cu dialectologia și cu lingvistica. Opera lui Alexandri poate fi privită ca un fapt trecut în domeniul istoriei culturale și supusă criticii obiective în ce privește concepția și realizarea. Aceasta n-o va împiedica să fie mereu citită și să rămână ca un moment luminos în desfășurarea literaturii noastre.

P. MURĂRAȘU

TABEL CRONOLOGIC

- 1792** S-a născut Vasile Alecsandri, tatăl poetului. Om de-o seriozitate și-o putere de muncă recunoscute de contemporani, are frumoasă ascensiune în scara socială : spătar și membru la Obșteasca Adunare a Moldovei, sametș al vistieriei, postelnic, vornic, pentru ca, în sfârșit, în 1849, să ajungă la Direcția Arhivelor Statului.
- 1800** S-a născut Elena Cozoni, mama poetului, a cărei familie, greacă de origine, se stabilise la Tîrgu Ocna.
- 1821** La 14 iunie se naște la Bacău poetul Vasile Alecsandri. Sint însă și documente care îndreptățesc data de 14 iunie 1819 (v. Elena Rădulescu Pogoneanu, *Vasile Alecsandri*, studiu introductiv la ed. *Poezii*, vol. I, Craiova, 1949, p. 6 și urm.).
- 1826** La 30 decembrie se naște Iancu, fratele poetului, care a făcut carieră de ofițer.
- 1827** Primele lecții le primește acasă, iar în 1827 are ca dascăl pe maramureșanul Gherman Vida. Cum dascălul avea învoirea să dea

lecții și unor elevi externi, Vasile Alecsandri are prilejul să cunoască pe Mihail Kogălniceanu, cu care va rămâne statornic prieten și tovarăș de luptă politică.

1828—1830 În pensionatul lui Victor Cuénim, francez refugiat la noi, inteligent, cult și capabil să-și îndrumeze metodic elevii, își completează cunoștințele.

1834 În august, tânărul pleacă la Paris; condus de Filip Furnaraki, grec învățat, traducător în neogreacă al unor lucrări și întemeietor al unui efemer liceu greco-francez la Paris.

1835 Bacalaureatul tânărului care arată multă curiozitate intelectuală, dar și nehotărîre în privința unei cariere.

1836—1837 Studiarea rînd pe rînd, cu schimbări intempestive, a medicinei, dreptului și ingineriei. Sfirșitul anului 1837 ni-l arată pornit pe calea studiilor literare. Ca profesor l-a avut pe francezul Cotte. Se pune la curent cu poezia și proza romantică, dar și cu literatura greco-latină. Din această epocă datează și prima lui poezie, o elegie în limba franceză.

1839 Încheierea epocii de studii. Să reținem că și în străinătate a întretinut legături de prietenie cu Al. I. Cuza, aflat și acesta la Paris, cu M. Kogălniceanu, student la Lunéville, cu Costache Negri, care studia în Italia, dar venise la Paris în 1836, și cu Ion Ghica, și acesta cu studii științifice la Paris.

În primăvară pleacă spre Moldova, trecînd însă prin Italia, unde, călăuzit de Costache Negri, cunoaște priveliști și monumente din diferite orașe, pe care nu le va uita nici-odată. Prin Florența, Roma, Padova, Veneția, Triest își urmează calea spre Viena, de unde, cu vaporul pe Dunăre, ajunge la Galați. În decembrie se află între ai lui la Iași.

1840 Întemeierea de către M. Kogălniceanu a *Daciei literare*, cu programul ei de dezvoltare a unei literaturi românești originale, prilejuiește întîlnirea aici, în munca pentru realizarea aceluiași ideal, a unui mănunchi de scriitori înaintați printre care C. Negruzzi, Al. Donici, Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri. Să reținem că în *Dacia literară*, C. Negruzzi colaborează cu *Scene pitorești din obiceiurile Moldaviei: Cîntece populare ale Moldaviei*, indicînd o direcție literară pe care și Alecsandri avea s-o urmeze în curînd. Pentru moment publică romanticele pagini din *Buchetiera din Florența*. În 1840, odată cu strădaniile de creare a teatrului românesc, Alecsandri compune *Farmazonul din Hîrlău*.

1841—1842 Face călătorii în regiunea de munte a Bistriței. La Hangu, în 1842, scrie poezia *Sora și Hoțul*.

La 3 februarie același an moare Elena Alecsandri, mama poetului.

1844 Alecsandri publică în *Foaia științifică și literară* a lui Kogălniceanu, al cărei titlu trebuia să fie *Propășirea*, scrierea *O primblare*

la munți, în care-și dezvăluie preocupările de folclor.

Cunoscător al limbii populare, Alecsandri ridiculizează pe stricătorii limbii în comedia *Iorgu de la Sadagura*. Încă din 1843, și apoi în anii următori; V. Alecsandri participă la întâlnirile de la Minjina (conacul lui Costache Negri), la care mai iau parte Kogălniceanu, Alecu Russo, Ion Ghica, Bălcescu și alții. Îi leagă dragostea de pământul românesc, de poezia și dansurile populare, de aspirațiile naționale ale întregii generații tinere moldovene și muntene. Iată o mărturie din *N. Bălcescu în Moldova*: „Costăchiță Filipescu, ducea hora cu pornirea voinicească a unui fecior de munte; A. Russo ațîța glumele româncelor cu spiritul său șăgalnic, și N. Bălcescu, cuprins de entuziasm la privirea flăcăilor ce dănuiau cu pletele în vînt, zicea: «O! mîndră oaste va avea România cînd i-a veni rîndul pe lume!» Tot aici, Alecsandri amintește „horele vesele de țărani și țărance amestecați la un loc, mină în mină, cu cavalerii și damele saloanelor din ambele capitale“.

1845 Comedia *Iașii în Carnaval* inspirată și de obiceiurile noastre tradiționale. Pe scenă apare și ceata irozilor cu steaua.

Călătoria în Bosfor: Constantinopolul, cu moschei și bazine, insula Prinkipo, Scutarii, cu serbările bairamului, inspiră poetului cîteva „orientale“, care vor fi cuprinse în volumul *Lăcrămioare*.

1846—1847 Călătorie spre Italia prin Constantinopol, Brusa, Atena, Insulele Ionice. La Veneția îl aflăm prin septembrie în tovărășia Elenei Negri, pe care avea s-o celebreze în *Steluța*. Elena Negri, bolnavă, pleacă în sudul Italiei, iar Alecsandri o însoțește. În ianuarie 1847 este la Palermo, unde se află și Bălcescu, pe care îl întâlnise și în drum, la Neapole. În aprilie, Alecsandri, împreună cu prietena sa pleacă, pe mare, spre țară. Elena Negri moare și este înmormântată la biserica grecească din Pera (data de pe lepădea mormântului este 4 mai 1847). De la Constantinopol, Alecsandri se îndreaptă spre țară.

1848 *Nunta țărănească*, „tablou național“ jucat de domni și doamne în costume țărănești. Participând la mișcările revoluționare din Moldova, Alecsandri, ca și alți democrați moldoveni, este nevoit să se exileze. El trece frontiera prin munți și ajunge la Brașov. Este epoca proclamațiilor lui : *Protestație în numele Moldovei, a Omenirii și a lui Dumnezeu, și Prințipiile noastre pentru reforma patriei*. Scrie poezia *Deșteptarea României*, publicată de *Foaia pentru minte...* și răspândită în Transilvania prin foi volante. În iunie, Alecsandri este în Bucovina, la familia Hurmuzachi, la Cernăuți și la Cernauca. Alți refugiați aici sînt Iancu, fratele lui Alecsandri, Costache Negri, Al. I. Cuza, Alecu Russo, G. Sion, Gh. Bariț, Aron Pumnul, cărora, în curînd, li se alătură și M. Kogălniceanu. La Cernauca se stabilește programul de reforme politice și sociale ; aici

își găsește formularea scrierea *Dorințele partidei naționale*, în care M. Kogălniceanu exprimă aspirațiile generației lui. Acum se întemeiază foaia *Bucovina* (4/16 octombrie), redactori fiind George și Al. Hurmuzachi. În noiembrie, Alecsandri pleacă la Paris ca secretar al comitetului revoluționar și se pune în legătură cu deputați și ziariști pe care îi informează despre situația din Principate.

- 1849 Apare *Românii și poezia lor*, ca scrisoare către Al. Hurmuzachi, în *Bucovina* din 30 septembrie 1849 — 6 august 1850. Cu mici prefaceri, Alexandri o reproduce în volumul *Proză*, București, 1876. Totodată apar în *Bucovina* numeroase *Cîntice bătrînești — Legende — Balade*, între care și *Mioara*, *Păunașul Codrilor*, *Mihu Coșicul*, *Tomu Alimoș*, *Salga*. Întoarcerea în țară, la sfîrșitul anului.
- 1850 Lupta revoluționară nu dusesese la nici un rezultat. Alecsandri scrie îndeosebi teatru, dar este nemulțumit : „Sînt plictisit, dar lucrez mult... Fac piese de teatru... este singura tribună ce ne mai rămîne. Artă reușește mai bine decît jurnalismul. Lumea nu citește jurnalele, dar se duce la teatru și se alege cu ceva idei“ (scrisoare din 3 octombrie 1850). Din această vreme sînt piesele *Scara mîței*, *Mama Anghelușa*, *Coana Chirița în Iași*, *Crai nou*.
- 1851 În *Zimbrul*, 1 martie — 16 aprilie 1851, apare articolul lui Alecsandri *Literatura română*,

cu date despre Conachi, V. Pogor și alții, și cu o serie de „cîntece de lume“.

- 1852—1853 Marele eveniment al apariției celor două volume de *Poezii populare* — *Balade (Cîntece bătrînești)*.
- 1853 Apare la Paris volumul *Doine și lăcrămioare*, urmat repede și de traducerea în franceză a lui I. E. Voinescu, *Les Doînas, poésies moldaves*.
Călătorii în sudul Franței, Africa și Spania.
- 1854 La 3 august moare tatăl poetului. Vasile Alecsandri ajunge în țară numai spre sfîrșitul lui septembrie. Ca moștenitor al moșiei Mircești, dezrobește pe țigani.
- 1855 Numai acum, după războiul Crimeii, a putut apărea *România literară*, această foaie poiectată încă din 1852. Etapă nouă în lupta pentru crearea unei literaturi naționale, revista cuprinde numeroase pagini de poezie populară culeasă de Alecsandri și care, în parte, își vor lua locul în ediția de *Poezii populare* din 1866.
- 1856 Este vremea Congresului de la Paris. La Iași se înjghebează un „Comitet al Unirii“, din care face parte și Alecsandri. În *Steaua Dunării* din 9 iunie apare *Hora Unirii*.
- 1857 Alecsandri luptător pentru Unire și prin lucrări teatrale: *Pîcală și Tîndală*, *Cinel-Cinel*. Alegerile falsificate, în urma cărora n-a fost ales în Moldova decît un singur deputat

unionist, îi smulg versurile de durere și de blestem din *Moldova în 1857*.

1858 Este epoca Adunărilor electivă și a Căimăcămiei. Alecsandri este numit secretar de stat la Postelnicie. Acum se puneau bazele organizării politice a Principatelor, potrivit cu Convenția de la Paris.

1859 Unirea Principatelor. Alecsandri este ministru al afacerilor străine sub Cuza. Importanța deosebită a misiunilor lui diplomatice. Audiențe la contele Walewski și la Napoleon III, la lordul Malmersbury, la Cavour și regele Victor Emanuel. *Istoria misiunilor diplomatice* o va tipări Alecsandri numai în 1878, în *Convorbiri literare*.

1859—1860 Alecsandri, ministru al afacerilor străine în Muntenia.

1861—1863 Poetul, la Paris, își pregătește colecția completă a poeziilor populare proiectată să apară în țară și pentru care D. Bolintineanu scrisese *Prefața*, care se tipărește în *Reforma*, nr. 49, București, 18 octombrie 1862. Poetul pregătește de asemenea pentru tipărire *Istoria misiunilor diplomatice* și *Istoria călătoriilor mele*. Îi apare la Paris, chiar în 1863, *Grammaire de la langue roumaine par V. Mircesco, précédée d'un aperçu historique sur la langue roumaine, par A. Ubicini*.

1863—1865 Epocă în care se reprezintă piesele *În satul lui Cremene* sau *Rusaliile*, cu tăioasă

ironie la adresa lingviștilor stricători de grai popular, *Clevetici* sau *Ultra-demagogul* și *Sandu Napoila* sau *Ultra-retrogradul*. În 1863 apare în ediție nouă volumul *Doine și lăcrămioare*, în care sînt cuprinse și poeziile din ciclul *Mărgăritărele*.

1865 Colaborează la *Foaia societății pentru limba și cultura română în Bucovina*. Într-o scrisoare apărută în această foaie, în 1868, poetul mărturisește sprijinul pe care l-a avut din partea lui Alecu Russo la alcătuirea colecției de poezii populare.

1866 Abdicarea lui Cuza. Alecsandri nemulțumit de noul regim politic : „Toți prietenii mei, oameni onești și capabili, precum Rola, Jora, Negri și chiar fratele meu au fost destituiți fără cea mai elementară formă de delicateță...” Face parte din grupul de intelectuali membri ai Societății Academice Române, a cărei convocare nu poate avea loc în august 1866, din cauza unei epidemii, așa că se amînă pentru august 1867.

1867 Începe colaborarea la revista *Convorbiri literare*, în care vedea o „soră” a *României literare*. Aici își va publica ciclul de *Pasteluri* și noile sale piese de teatru.

1868 În numărul de la 15 ianuarie *Convorbiri literare* cuprind articolul lui Maiorescu *Asupra poeziei noastre populare*, scris cu înțelegerea frumuseții colecției din 1866 a lui Alecsandri : „Cartea d-lui Alecsandri este

și va rămîne pentru tot timpul o comoară de adevărată poezie și totodată de limbă sănătoasă, de notițe caracteristice asupra datinilor sociale, asupra istoriei naționale și, cu un cuvînt, asupra vieții poporului român“.

1871 Serbarea de la Putna, pentru comemorarea a 400 de ani de la sfințirea mînăstirii inspiră lui Alecsandri poezia *Imn lui Ștefan cel Mare*.

1872 În numerele din 1 și 15 februarie ale *Convorbirilor literare* apare articolul lui Alecsandri despre *Cîntecele de stea și Povestea vorbei de Anțon Pann*.

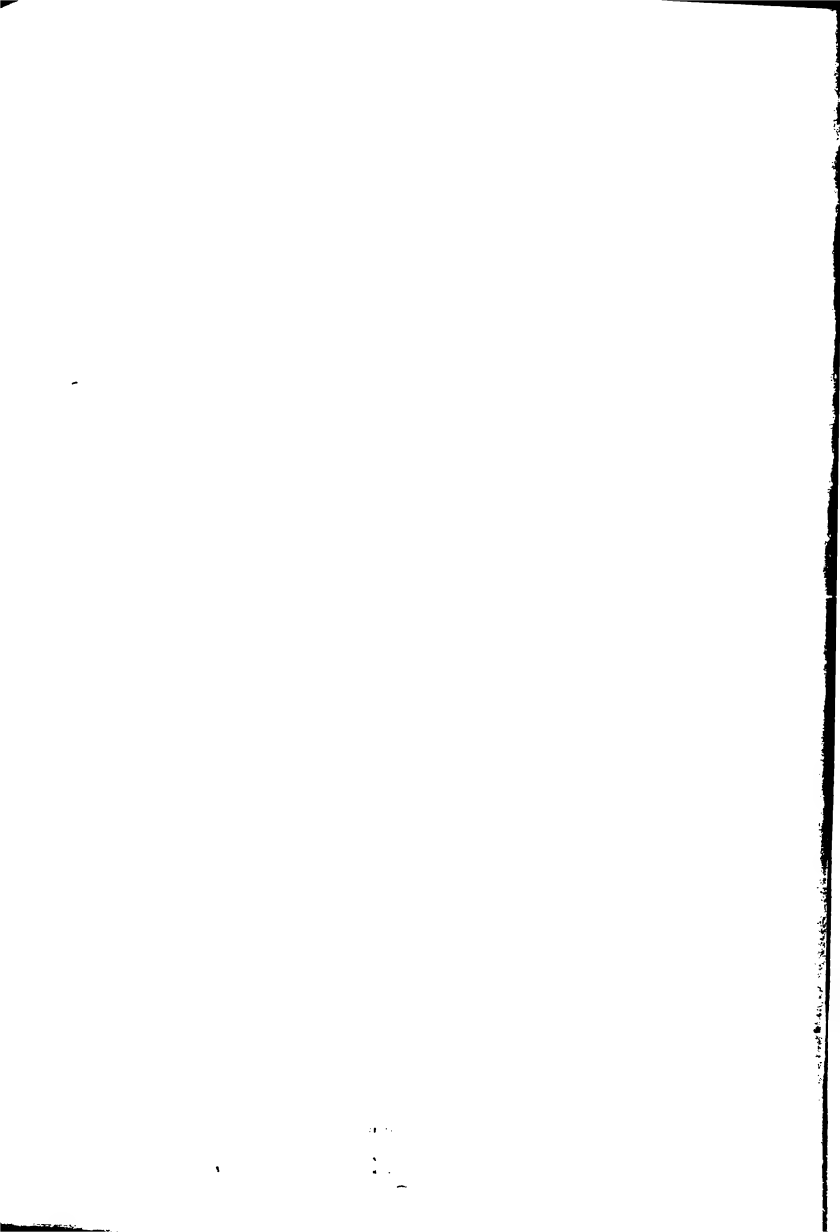
1875—1876 Apar în *Convorbiri literare* cîteva din cele mai reușite *Legende* ale poetului. Tot în *Convorbiri literare* (1876) publică poeziile populare de peste Olt pe care le primise de la Gr. Alexandrescu. În București, la Editura Socec, apare ediția de *Opere complete* a lui Alecsandri : patru volume de teatru, trei volume de poezie (1875) și un volum de proză (1876).

1878 Războiul Independenței inspiră pe poet în volumul *Ostașii noștri*. Juriul literar de la Montpellier, format de ministrul Tourtoulan Kuintana, Obedenaru și Ascoli, premiază pe Alecsandri pentru *Cînticul gînteii latine*.

1879 Drama *Despot Vodă*.

- 1880 Scrie *Sinziana și Pepelea*, feerie de inspirație populară națională, publicată în *Convorbiri literare* abia în septembrie — noiembrie 1883.
- 1883 Drama *Fîntîna Blanduziei* se reprezintă, la Teatrul Național din București, la 22 martie. La 14 octombrie 1883 Alecsandri citește din *Fîntîna Blanduziei* la Ateneul Român, pentru adunarea unui fond de ajutorare a lui Eminescu, bolnav.
- 1884 Scrie drama *Ovidiu*, care se va tipări în 1885.
- 1886 Maiorescu publică în *Convorbiri literare* articolul *Poeți și critici*, ca răspuns la criticile aspre ce se aduc lui Alecsandri ca poet liric și ca autor dramatic. Maiorescu arată valoarea națională a operei lui Alecsandri. „Farmecul limbei române în poezia populară *el* ni l-a deschis ; iubirea omenească și dorul de patrie în inimile celor mai mulți dintre noi *el* le-a întrupat ; frumusețea proprie a pămîntului nostru natal și a aerului nostru *el* a descris-o...“.
- 1888 Poetul, bolnav, duce o viață retrasă la Mircești. Din această vreme este poezia sa *Unor critici*.
- 1890 După ce, în 1889, face călătorii în străinătate, spre a fi consultat de medici, se retrage la Mircești, unde moare la 22 august.

D.M.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față reproduce textul volumului: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, Editura Minerva, București, 1971 care a folosit ca text de bază ediția autorului din 1866.

Ediția din 1866 devenită clasică, este etapa din urmă a unor străduințe de zeci de ani. Se știe că Alecsandri începe să adune poezii populare încă din 1843, iar din 1848 aduce la cunoștința publicului parte din culegeri. Abia în 1852—1853 va apărea prima ediție de *Poezii populare ale românilor*, în două volume. Această primă ediție devine repede cunoscută atât în țară cât și în străinătate, dar nu-l mulțumește pe deplin pe poet, care, continuându-și rîvna, dă la iveală prin *România literară* și alte publicații numeroase noi culegeri valoroase, ca muncă pregătitoare pentru o a doua ediție, prevăzută să apară în 1862. Din păcate ea nu va putea să vadă lumina tiparului decît în 1866. Se pare că Alecsandri socotea și ediția din 1866 pasibilă de multe completări și îmbunătățiri, căci am aflat unele culegeri care n-au fost incluse nici în această a doua ediție. Le-am transcris din reviste și manuscrise și am completat cu ele ediția de față.

Astfel, lucrarea noastră cuprinde, după o primă secțiune rezervată ediției din 1866, așa cum și-a alcătuit-o autorul, o a doua secțiune: *Din periodice și din manuscrise*, precum și o Anexă în care am reprodus scrieri ale

autorului în legătură cu poezia populară, între care și *Românii și poezia lor*, scrisoare către A. Hurmuzachi, un cald omagiu adus geniului popular și o dovadă a sentimentului viu patriotic al lui Alecsandri.

În încheierea ediției publicăm, în ajutorul cititorilor, un sumar capitol de *Note bibliografice* și un *Glosar*.

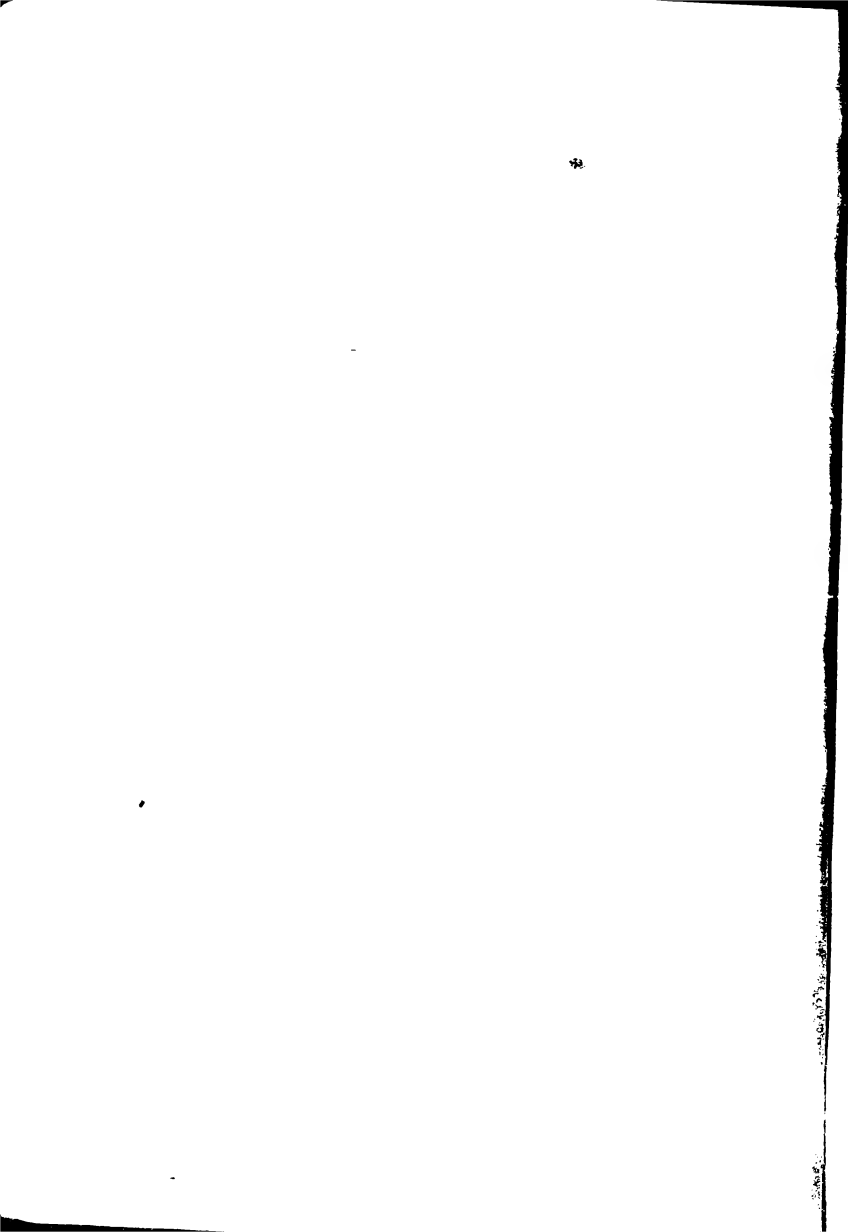
„Biblioteca pentru toți”, în cultul ei pentru valorile permanente, românești și universale, încheind publicarea operelor lui V. Alecsandri, dă atenția meritată *Poeziilor populare ale românilor*, pe care poetul național le-a înțeles în valoarea lor, le-a admirat și le-a dat la lumină. La cultul pentru poezia noastră populară se adaugă astfel și acela pentru poetul care înscrie o dată importantă în dezvoltarea literaturii noastre moderne.

D.M.

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

Adunate și întocmite
de

VASILE ALECSANDRI

MĂRIEI SALE DOAMNEI ELENA

Prea Înălțată Doamnă,

Intr-un șir de mai mulți ani m-am ocupat cu adunarea și coordonarea Poeziilor populare din Țările Românești și am parvenit a forma o culegere prețioasă de balade, de legende și de feliurite cîntice improvizate de poporul român în orele sale de suferință sau de veselie, de cădere sau de mărire.

O parte din acele petre scumpe a comorii geniului românesc au fost scoase la lumină și traduse în limbile franceză, engleză și germană. Fiind pretutindene bine primite și admirate, ele au deșteptat luarea aminte a oamenilor erudiți și au contribuit mult a atrage simpatii meritate asupra nației noastre de alți secoli uitată și părăsită pe margi-nile Orientului.

Complectînd acum, precît mi-au fost prin putință colecția începută și dorînd a face ca să contribuie însuși geniul poporului în folosul Azilului de copii găsiți ce poartă numele Înălțimei Voastre, iau îndrăzneală a dărui acestui așezămînt manuscrisul meu de poezii culese din gura poporului.

Ele coprink glasurile intime ale sufletului său, și merită a fi unite cu glasurile de recunoștință și de binecurîntare ce răsun împregiurul numelui Înălțimei Voastre. Ele sînt copii găsiți ai geniului

românesc, și dar au dreptul a se bucura de îmbră-
țișarea Înaltei Protectoare a Azilului Elena.

Am onorul a fi cu cel mai adânc respect
al Înălțimei Voastre
prea plecat și supus servitor

V. Alecsandri

Octombrie 1862

SCRISOAREA MĂRIEI SALE DOAMNEI

Domnul meu,

Nu voi să întîrziu mai mult a vă mulțami pentru buna și mărinimoasa cugetare ce ați avut. Am cetit cu plăcere scrisoarea prin care îmi dedicați complecta ediție a poeziilor naționale culese de D-voastră. Vă mulțumesc ca română și ca Doamnă.

Ca română, căci ați alăturat numele meu la această lucrare patriotică, la aceste cîntice scăpate de uitare, mulțumită serioaselor voastre cercetări, și carele amintesc bucuriile, durerile, istoria și simțimintele Țărei. Fără a rădica ceva din caracterul naiv al expresiei populare, ați mlădîet cu o rară fericire forma acestor încercări întăitoare. De acum înainte aceste foi răspîndite ale trecutului nostru, sînt așezate pe o carte frumoasă, și oricît de modest ați fi la partea ce vi se cuvine, românii nu vor despărți niciodată de Doine, Balade și Lăcrimioare numele poetului care a aruncat o strălucire atît de vie asupra literaturii naționale.

Ca Doamnă, vă mulțumesc, că ați dat ca desăvîrșită proprietate rodul ocupărei voastre de mai mulți ani, la Azilul-Elena ce am fundat pentru pruncii-găsiți. Această lucrare este o comoară ade-vărată pentru bieții mei micuți adăpostiți, și o priimește cu recunoștință.

Vroiesc ca edițiile ce se vor face și se vor vinde în folosul Azilului-Elena să fie demne de geniul poetic al românilor.

Voi comanda două, din carele una, ediție de lux, pentru admiratorii frumuseților poeziei populare; cealaltă, ediție tipărită cu caractere (cirilice), fiind menită a se vinde cu prețul cel mai mic, va servi a duce cînticele naționale ale României în sînul munților, în sate, în mănăstiri, de unde le-ați cules cu pietate.

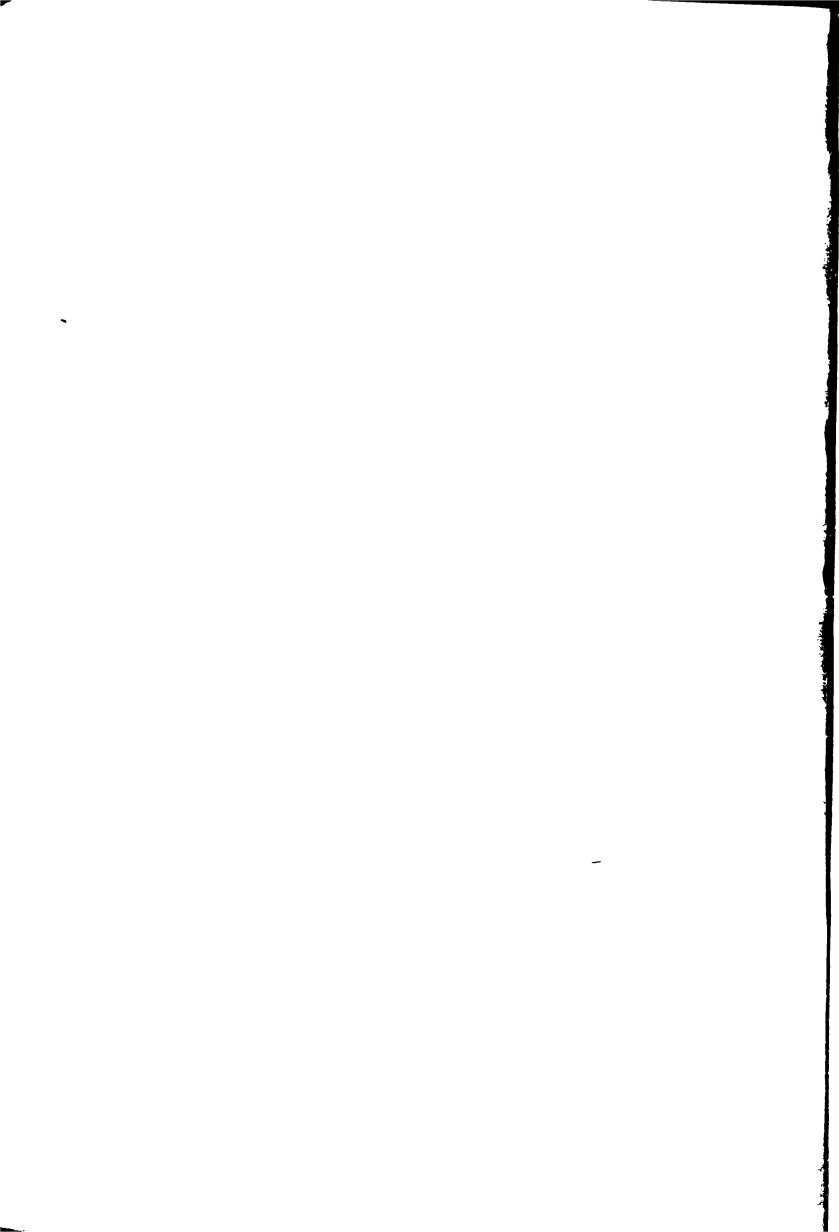
Dar mai mult în Azilul-Elena acele poezii se vor păstra, căci ele, puse pe muzică, vor legăna tinerile ființi adăpostite în el. Micii copilași ai Azilului meu le vor cînta și atunci vor fi îndeplinit acea gingașă cugetare din scrisoarea voastră de a dedica pruncilor-găsiți din România aceste poezii pe care le numiți „Copii-găsiți ai geniului românesc”.

Prîinuți. Domnul meu, cu expresia recunoștinței pe acea a stînei mele particulare.

Elena

București, 10 Octombrie 1862.

**CÎNTICE BĂTRÎNEȘTI
LEGENDE — BALADE**

POEZIA POPORALĂ

Românul e născut poet !

Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainile sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

5 De-l muncește dorul, de-l coprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cîntă durerile și mulțămirile, își cîntă eroii, își cîntă istoria, și astfel¹ sufletul său e un izvor nesfîrșit de frumoasă poezie.

10 Nimic dar nu poate fi mai interesant decît a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cîntecelor sale, căci ele coprind toate pornirile inimei și toate pornirile inimei și toate razele geniului său.

Comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte,

15 de notițe istorice, de crezări superstițioase, de datini strămoșești și mai cu seamă de frumuseți poetice pline de originalitate și fără scamă în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi secasă la lumină
20 ca un titlu de glorie pentru nația română. Aceste poezii se împart în trei clase deosebite :

1. Cînticele bătrînești sau Balade,

2. Doine,

3. Hore.

25 Baladele sînt mici poemuri asupra întîmplărilor istorice și asupra faptelor mărețe.

Doinele cuprind toate cînteccele de doruri, de iubire și jale.

Horele sînt cînticele de veselie ale poporului.

- 30 Pe lîngă aceste se mai află unile cîntice numite *Colinde* carele au un caracter religios, precum, *Nașterea lui Hristos*, *Florile dalbe*, *Plugul*, etc. ce se cîntă în agiunurile Crăciunului și al Anului nou. Toate aceste poezii, fără dată sigură și fără nume
- 35 de autori, sînt ascunse de secolii întregii, ca niște petre scumpe, în sînul poporului. Ele sînt expuse a se perde ; prin urmare e o sfință datorie de a le căuta și a le feri de noianul timpului și al uitărei. Datoria aceasta am cercat să o îndeplinesc. Agiutat
- 40 de cîteva persoane, iar mai cu seamă de d. A. Russo, am adunat, în deosebită călătorii prin munți și prin cîmpiile înflorite ale țării noastre, o mare parte din poeziile popoarelor și acum săvîrșind coordonarea lor, le închin patriei mele ca cea mai dreaptă avere
- 45 a ei.

Moldova, 1852

NOTA : Această prefată au fost tipărită în broșura I-I a baladelor — 1852.

I

MIORIȚA

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Iată vin în cale,
 Se cobor la vale
 5 Trei turme de miei
 Cu trei ciobănei.
 Unu-i moldovan,
 Unu-i ungurean
 Și unu-i vrîncean,
 10 Iar cel ungurean
 Și cu cel vrîncean,
 Mări, se vorbiră,
 Ei se sfătuiră
 Pe l-apus de soare
 15 Ca să mi-l omoare
 Pe cel moldovan
 Că-i mai ortoman,
 Ș-are oi mai multe
 Mîndre și cornute,
 20 Și cai învățați
 Și cîni mai bărbați !...
 Dar cea mioriță
 Cu lînă plăviță
 De trei zile-ncoace
 25 Gura nu-i mai tace,
 Iarba nu-i mai place.

- „— Mioriță laie.
Laie, bucalaie,
De trei zile-ncoace
30 Gura nu-ți mai tace !
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară ?“
„— Drăguțele bace !
35 Dă-ți oile-ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpîne, stăpîne,
40 Îți cheamă ș-un cîne
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
45 Baciul ungurean
Și cu cel vrîncean !“
„— Oiță birsană,
De ești năzdrăvană
Și de-a li să mor
50 În cîmp de mohor,
Să spui lui vrîncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape
55 În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi ;
În dosul stîinii
Să-mi aud cîinii.
Aste să le spui,
60 Iar la cap să-mi poi
Fluieraș de fag,
Mult zice cu drag !

Fluieraş de os,
 Mult zice duios !
 65 Fluieraş de soc,
 Mult zice cu foc !
 Vîntul cînd a bate
 Prin ele-a răzbate
 Ş-oile s-or strînge,
 70 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de sînge !
 Iar tu de omor
 Să nu le spui lor,
 Să le spui curat
 75 Că m-am însurat
 Cu-o mîndră crăiasă,
 A lumii mireasă ;
 Că la nunta mea
 Au căzut o stea ;
 80 Soarele şi luna
 Mi-au ţinut cununa.
 Brazi şi paltinaşi
 I-am avut nuntaşi,
 Preoţi, munţii mari,
 85 Paseri, lăutari,
 Păsărele mii,
 Şi stele făclii !
 Iar dacă-i zări
 Dacă-i întîlni
 90 Măicuţa bătrînă
 Cu briul de lînă,
 Din ochi lăcrimînd,
 Pe cîmpi alergînd,
 De toţi întrebînd
 95 Şi la toţi zicînd :
 Cine-au cunoscut,
 Cine-mi au văzut
 Mîndru ciobănel

- Tras printr-un inel ?
- 100 Fețișoara lui
Spuma laptelui ;
Mustețioara lui
Spicul grîului ;
Perișorul lui
- 105 Peana corbului ;
Ochișorii lui
Mura cîmpului !...
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea
- 110 Și-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
- 115 Să nu spui, draguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și paltinași,
- 120 Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii,
Și stele făclii !...

NOTE

- 7—9. *Unu-i moldovean.*
Unu-i ungurean
Și unu-i vrîncean.

Adică : unu-i de pe valea Moldovei, unul din munții Vrancei și unul din Ardeal. Din neștiință, poporul nostru confundă ades numele de ardelean cu cel de ungurean căci el încă nu a agiuns a cunoaște întinderca pămîntului locuit de români. El nu știe să dincolo de toate ho-

tarole Moldovei și a Valahiei, peste Carpați și pînă la Tisa peste Dunăre și pînă în centrul Macedoniei, peste piraiele Milcovul și Molna... se află frați de ai lui, cu același port, aceleași obiceiuri ; aceleași credinți. aceeași limbă, același trecut de glorie și de suferinți. precum și același viitor !

47. *Oiță birsană*

Bîrsa, în Ardeal.

49. *Și de-a fi să mor*

Românul are mare plecare a crede în soartă ! El își împarte viața în zile bune și zile rele, în oare ce aduc cu ele fericire sau nenorocire. Astfel întîmplările lumii îl găsesc totdeauna pregătit a primi lovirile lor, căci el se întărește în credința mîngîitoare că *așa i-au fost scris ! așa i-au fost zodia ! așa i-au fost să fie !* etc.

76. *O mîndră crăiasă, A lumii mireasă*

Moartea ! Ea domnește ca o regină asupra omenirii și e totodată mircasa lumii. Tot omul e logodit cu moartea din minutul ce el intră în viață.

Românul iubește imaginile poetice, de pildă :
Un om bun, e bun ca sînul mamei, sau e bun de pus pe rană.

Un voinic, e Păunaș de codru.

Un tînăr cu părul alb, e nins în luna lui mai.

Femeia frumoasă e ruptă din soare... etc.

79. *Au căzut o stea.*

Stelele au mare înrîurire asupra închipuirii românului. El crede că tot omul are cîte o stea în ceriuri ce este tainic legată de soarta lui. Așa steaua omului se întuneacă cînd el este amenințat de vreo cursă, și cade în

văzduh cînd el se apropie de finitul vieții. Pentru dînsul un om însemnat e născut cu stea în frunte.

Sînt stele carele, după crederea poporului, se arată ca prevestiri de mari întîmplări pe pămînt, precum unele stele roșii ca de sînge ce apar înaintea războaielor... etc.

81. *Mi-au ținut cununa*

Cununa de nuntă care se pune pe fruntea mirilor în ceremonia cununicii. Soarele și luna țin aici locul nuniilor mari.

II

NĂLUCA

- Frunză verde alunică !
Mircea suie pe potică
Și-ntîlnește o fetică
Ce purta cofiță-n mîină
5 Cu apă de la fîntînă :
„Copiliță, stăi să beu,
Răcori-te-ar Dumnezeu !
— Ba, bădiță, ba nu vreu,
Că mă tem de dragul meu.
10 El mi-a zis să mă feresc
De străini ce-i întîlnesc,
Ce de apă nu le-i sete
Ci de sărutări de fete.
— Nu te teme, fata mea,
15 Că el de s-a mînia
Cu baltagul l-oi lovi,
Cu pămînt l-oi înveli.
— Mergi în valea cu sulcină
Că-i găsi o cofă plină

- 20 Scoasă chiar cu mîna mea,
 Descalecă și o bea,
 Bea-o toată, dacă-i vrea,
 Da-ți fă cruce mai întîi
 Și suflă pe fața ei,
- 25 Să nu fie descîntată
 De baba cea blestemată
 Să nu aibă vreo nălucă,
 În pustiu ducă-s-ar, ducă !
 Mircea-n vale se ducea
- 30 Dar el cruce nu-și făcea,
 Peste apă nu sufla
 Ci la ea năvală da
 Înghițea, bietul, o dată
 Și-l lovea dorul de fată.
- 35 Înghițea de două ori
 Și-l apuca reci flori,
 Înghițea iar de trei ori
 Și cădea mort între flori.

NOTE

1. *Frunză verde alunică*

Vezi nota la balada lui Codreanu.

24. *Și suflă pe fața ei*

Românul a păstrat multe obiceiuri și crezări din timpul păgînismului, perzînd simțul mitologic acelor datini. Așa, el fără a se gîndi la libațiile vechilor romani, crede că e de augur bun a sufla în fața apei sau a vinului dintr-un vas, și chiar a vărsa o parte din băutură pînă-a nu duce vasul la gură. Acest soi de libație, el o face pentru ca să alunge nălucile morților ce zboar prin lume și se amestec în faptele oamenilor. Asemîne este în țară o datină veche

de a pune cîte o mică monedă în mîna fiecărui mort, cînd este a-l înmormînta, şi aceasta poporul o face fără a se gîndi la antica obolă a lui Caron.

III

CUCUL ŞI TURTURICA

CUCUL

Dulce turturică,
Dalbă păserică !
Hai să ne iubim,
Să ne drăgostim
5 La nouri, la soare,
În frunzi la răcoare,
La stele, la lună
Cîntînd împreună.

TURTURICA

Pentru Dumneata
10 Eu n-aş zice ba :
Dar zic şi zic ba
Pentru maica ta,
Că-i bănuitoare
Şi fărmeacătoare :
15 Ea-mi a bănui
De te-oi prea iubi
Şi m-a fărmeca
De te-oi dismierda.

CUCUL

Dragă turturică,
20 Pasere dălbică,
Nu-mi fii duşmănică,
Vara că ne-ndeamnă,

- Și frunza ne cheamă
Să ne dragostim
25 Și să ne iubim.

TURTURICA

- Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta.
Dă-mi tu bună pace
Că zău, m-oi preface
30 Azimioară-n vatră
Cu lacrimi udată,
Și de foc uscată,
De toți lepădată.

CUCUL

- Oricum te-i preface
35 Tot nu ți-oi da pace,
Că și eu m-oi face
Un mic vătrărel,
Frumos, subțirel
Și-n foc oi intra
40 De te-oi săruta
Și te-oi coperi,
De foc te-oi feri
Încît chiar de silă,
Dacă nu de milă,
45 Tu mă-i îndrăgi
Și ne vom iubi.

TURTURICA

- Eu n-aș zice ba
Pentru Dumneata,
Dar cumplit mi-e teamă
50 De cumplita-ți mamă
Că-i bănuitoare
Și fermecătoare.

- Decît m-a muștra
Că te-oi dismierda
55 Și mi-a bănuî
Că te-oi prea iubi,
M-oi face mai bine,
Ca să scăp de tine;
Trestioară-n baltă
60 Subțire și-naltă

CUCUL

- Oricum te-i preface,
Tot nu ți-oi da pace,
Că și eu m-oi face,
Un mic ciobănaș
65 Din fluier doinaș
Ș-oi căta prin baltă
O trestie naltă,
Și cît te-oi vedea
Pe loc te-oi tăia
70 Și-n tine-oi cînta
Și te-oi săruta

TURTURICA

- Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta,
Porumbacule,
75 Frumușelule,
Pestrișorule,
Drăgușorule,
Știu că mi-ar fi bine
Să fiu tot cu tine;
80 Dar maica-ta-i rea,
Și decît cu ea,
M-oi face mai bine

Cu gîndul la tine
Iconiță mică
85 Într-o biserică.

CUCUL

Oricum te-i preface
Tot nu ți-oi da pace.
Că și eu m-oi face
Un mic dăscălaș
90 La cel sfînt locaș.
Și pe la icoane
Oi duce plocoane,
Și m-oi închina
Și le-oi săruta
95 De luni care pică
Pînă duminică.
Iar cînd te-oi zări
Astfel ți-oi grăi :
Sfîntă iconică,
100 Fă-te păserică,
Ca să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
În frunzi la răcoare,
105 La stele, la lună
În veci împreună !

N O T E

Turturica figurează adese în cînticele populare ca simbol de iubire și de credință. Cucul, asemenea în credința românului, e o pasere misterioasă ce are tainice legături cu soarta omului. Glasul său menește a bine cînd

răsună de-a dreapta auzului. și dinpotrivă, mencește a rău
cînd răsună în stînga.

14. Și fărmeătoare

Poporul crede în puterea farmecilor și atribuie babe
lor știința vrăjitoriilor, de unde vine și vorba că *baba-i
calul dracului*. În ochii lui un om cu mintea distrasă este
un om fărmeat, un tînăr aprins de iubire e fărmeat de
vreo babă Cloanța ce i-a *făcut cu ulcica*. Acel nenorocit
este expus a încăleca pe o prăjină și a se duce prin vâz-
duh după glasul fărmeătoarei care, bătînd cu o vîrguță
de alun peste o ulică din vatră, cheamă neconținut pe
iubitul ei.

Sînt oameni carii pretind că au văzut asemenea călăreți
fantastici trecînd ca săgcata prin aer.

Nimica nu-i poate opri din călătoria lor, decît numai
înfîgerea unui cuțit în pămînt.

Vrăjitoarele știu a face de dragoste cu oase de lilice
prinși în agiunul Crăciunului și îngropați de vii într-un
furnicar. Din scheletul liliacului nu rămîne decît un
cîrligel și o lopățiță. Cel întîi servă a trage pe cine ți-e
drag, iar lopățița a depărta pe cine ți-e urît.

Vrăjitoarele au putere a închea apa, a lega ploile, a
ghici soarta oamenilor trăgînd în 41 bobi de porumb, a
vindeca de feluri de boale prin descîntice și apă nen-
cepută.

Descînticele sînt foarte numeroase și unele din ele
prea originale, precum acela de mușcarea șerpilor, de
diochi, de săgetătură, de ielo, de urît etc. Iată, ca exem-
plu, acel de diochi și acel de Ielo.

LE DIOCHI

Fugi diochi

Dintre ochi

Că te-agiunge-o vacă neagră

Cu coarnele să te spargă.

- 5 Să te-azvîrle peste mare
În pustie, în depărtare.
Acolo să pieri
Ca ziua de ieri
Ca roua de floare
- 10 Ca spuma la soare,
Iar capul cel diochiat
să rămîie luminat
Curat, de boală scăpat
Ochii cei vătămători
- 15 Și de foc săgetători
Înveliți să fie cu perdele albe,
Să nu mai privească la obraze dalbe.

DESCÎNTICE DE IELE

- Voi lelelor măiestrelor
Dușmane oamenilor,
Stăpînele vîntului
Doamnele pămîntului
- 5 Ce prin văzduh zburăți,
Pe iarbă lunecați,
Și pe valuri călcați
Vă duceți în locuri depărtate
În baltă, trestie, pustietate,
- 10 Unde popa nu toacă,
Unde fata nu gioacă,
Vă duceți în gura vîntului
Să vă loviți de toarta pămîntului.
Ieșiți din mină, trup, picior,
- 15 Și să periți sus într-un nor.
Dați omului sănătate
Că sabie de foc vă bate !

IV
BALAURUL

- La mijlocul drumului,
La puțul porumbului
Văzui floarea cîmpului,
Dar nu-i floarea cîmpului,
5 Și-i chiar ochiul șarpelui,
Șarpe lung cu solzii verzi,
Nici să-l vezi, nici să-l visezi.
Cel balaur din păcate
Înghițise giurățate
10 Trup cu arme ferecate;
Trupușor de voinicel
Ce striga mereu din el :
„Sai, bădiță ortomane,
Că m-agiunge la ciolane !
15 Sai, bădiță, de mă scoate,
Că m-apuc' fiori de moarte !“
Iată-n lungul drumului
La puțul porumbului
Că venea, mări, venea
20 Pe balaur de-ntîlnca
Un viteaz de Ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.
„Măi balaur ! striga el,
Lasă trupul tinerel
25 Că te curm pe giurățate
Să-mi răscumpăr din pacate.“
Șarpele se zvîrcolea
Și cu șapte limbi grăia :
„Ortomane,
30 Hoțomane !
Bate-ți negrul
Pe de-ntregul

- Și te du, și fugi de mine
 Că nu-i bine nici de tine.
- 35 — Șerpuliță,
 Dinți de criță,
 Am un paloș de oțel,
 Lasă trupul tinerel.
 — Taie-mă, nu mă tăia,
- 40 Nu mă las de prada mea,
 Ist copil chiar din pruncie
 Maica sa mi l-a dat mie,
 Că ades îl blăstema
 Și-i zicea cînd îl culca :
- 45 *Culcă-te, alină-te*
 Șarpele sugă-mi-te !
 Cel viteaz de ortoman
 Izbea negrul dobrogean
 Și cu pala lui cea nouă
- 50 Pe balaur tăia-n două
 Apoi trupul înghițit,
 Plin de rane, otrăvit,
 El în circă-l rădica,
 Sus, la stîină se urca
- 55 Și în lapte mi-l scălda,
 De venin îl curăța
 Și cu viață-l dăruia.
 Apoi, mări, cît trăia,
 Frați de cruce se prindea
- 60 Și-mpreună voinicea
 Pe balauri de stîrpea !

NOTE

Românii au multe crezări în privința șerpilor, unele întemeiate pe ispită, altele născute din închipuire. Așa găsim în poveștile și în baladele lor niște ființi fantastice sub nume de balauri carii au trup de șarpe și grai ome-

nesc, și carii, cînd se luptă cu vitejii Feți-Frumoși, se lovesc cu ei în buzdugane, iar cînd alung vre o pradă, o alung cu o *falcă-n cer și cu una în pămînt*. Însă ei sînt totdeauna învinși de către Feți-Frumoși și tăietii în multe bucăți carele *cearcă a se împreuna pînă ce asfințește soarele*.

Acei balauri se rudesc cu *dragonii* popoarelor Apusului. Ca și aceștia, ei sînt păzitori de comoare și de fete mîndre de împărați, răpite de dinșii.

Românii cred însă că petrele scumpe se formează din spuma gurei șerpilor, și că cuiburile lor sînt adevărate comoare de brilianturi și de rubinuri.

26. *Să-mi răscumpăr din pacate*

Superstiția populară pretinde că de *fiecare șarpe ucis, Dumnezeu iartă un pacat*.

Sînt cîteva zile în an, începînd de la sfîntul Petru, în care se zice că ies șerpii la drum. Atunci se face mare ucidere de aceste reptiluri. Unii șerpi însă au privilegiul de a fi respectați, de pildă acei de casă. Ei, ca și barzele de pe coperișul casei, și ca rîndunculile de sub streășină, sînt oaspeți neatinși, fiind apărați de legea sfîntă a ospetiei ce domnește din vechime la români.

59. *Frați de cruce se prindea*

A se prinde frați de cruce e o datină antică ce impune datorința de a-și da viața unul pentru altul. Legătura acestei frății se făcea prin amestecarea sîngelui. Cînd doi bărbați se decideau a se înfrăți, trebuia să-și facă ei pe brațul drept cîte o tăietură în formă de cruce și să unească sîngele lor.

Acest obicei mistic, carele în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ține negreșit de oarecare tradiții de pe timpul cruciadelor, sau poate chiar de tainele introducerii hristianismului la români.

Românii vechi încă aveau mare respect pentru șerpii de casă, pe care îi îmbălinzeau și-i primeau la masă de-i hrăneau cu lapte.

V

ERCULEAN

- Plecat-au în ziori
Trei surori la flori.
Sora cea mai mare
S-a dus înspre mare,
5 Sora cea mezină
Pe mal, în grădină,
Sora cea mai mică
Și mai sălbătică
S-a dus, mări, dus
10 Pe Cerna în sus,
Iar în urma lor
Mulți voinici cu dor
S-au luat cîntînd
Ș-au venit plîngînd.
15 Iată un căpitan
Căpitan rîmlean,
Că mi se ivește,
Pe mal se oprește,
Cu Cerna grăiește :
20 „Neră limpezie,
Stăi de-mi spune mie
Despre trei surori
Plecate din ziori.
— Sora cea mai mare
25 S-a dus cătră mare
Pe Dunărea-n jos
La un plai frumos.

- Sora cea mezină
S-a dus din grădină
30 Peste nouă munți,
În codri cărunți.
Sora cea mai mică
Și mai sălbătică
Plînge colo-n stîncă
35 La umbră adîncă".
Ercul Erculean,
Căpitan rîmlean,
Își răpede calul
De răsună malul,
40 Ș-agiuunge-ntr-un zbor
La stîncă cu dor.
„Ieși, fată, din peatră
Să te văd odată !
— Cum să ies din peatră
45 Că sînt goală toată
Și mă tem de soare...
Nu m-a soarbe oare ?
— Să n-ai nici o frică,
Fată sălbătică,
50 Că te-oi lua-n brață
Să mai prind la viață,
Și te-oi coperi
Și mi te-oi feri
De vînt și de soare,
55 De-a lor sărutare.
— Bădiță, bădiță,
De-ți sînt drăguliță,
Soție de vrei
De vrei să mă iei,
60 Mă scoate din stîncă,
Din umbră adîncă,
Să-ți ies la lumină

- Cu inima plină.“
 Ercul Erculean,
 65 Căpitan rîmlean
 Calcă peste peatră
 Și iată că-ndată
 Lumei se arată
 O dalbă de fată
 70 Albă, goală toată,
 Vie și frumoasă,
 Dulce, răcoroasă
 Cu păr aurit,
 Pe umeri leit.
 75 Cit o și zărește
 Soarele s-oprește,
 Și fața-i s-aprinde
 Și raza-i se-ntinde,
 Ca un sărutat
 80 Lung și înfocat.
 Iar cel Erculean,
 Căpitan rîmlean
 Mi-o apucă-n brață
 De prinde la viață,
 85 Mi-o strînge la pept
 Ș-o leagănă-ncet ;
 Și-i face-n răcoare
 Departe de soare
 Cuib de floricele
 90 Ivide la stele.

NOTE

Această legendă pare a cuprinde o alegorie ingenioasă și poetică asupra descoperirii apelor minerale de la Mihadia în Banat. Numele de Ercul Erculean repoartă gîndirea la timpurile domniei romanilor în Dacia, pe

cînd băile astăzi cunoscute sub numele de Mihadia purtau numirea latină de : *Fontes Herculi* și *ad media aquae sacrae*. Chiar acum încă unul din acele izvoare minerale se cheamă izvorul lui Ercul, zeul puterii, căci apa lui este întăritoare.

Sora cea mai mică și mai sălbătică ce stă ascunsă într-o stîncă și plînge în umbră adîncă, reprezintă negreșit, sub o formă alegorică, un izvor limpede și dătător de vicață. Temerea ei de a fi sorbită de razele soarelui, și cuibul său de floricele așezat la răcoare, înfățișează imaginea unui pîriu de munte ce curge la umbra pădurilor.

10. Cerna este numele pîrîului de munte ce curge prin Mihadia și merge de se aruncă în Dunărea. Acest cuvînt însemnează în limba slavonă un lucru negru : prin urmare se înțelege pentru ce Ercul Erculean zice pîrîului : *Neră* limpezie.

16. *Căpitan rimlean*

În letopisițiile noastre cele vechi se vede numele de rimlean dat locuitorilor din Roma.

VI

BLASTEMUL

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ș-un voinic,
Voinicelul hăulind
Și pe murgul netezind,
5 Iar pruncuța suspinînd
Și din guriță zicînd :
„Ia-mă, bădiță, călare

- Că nu mai pot de picioare,
Drumu-i greu și grunțuros.
10 Nu mai pot merge pe gios !
— Puiculiță, chip frumos,
Eu te-aș lua bucuros.
Dar mi-e murgul sprintinel
În picioare subțirel,
15 Murgu-i mic și drumu-i greu
Abie duce trupul meu,
Trupul cu păcatele,
Mijlocul cu armele.
— Nu ți-e milă și păcat !
20 De la părinți m-ai luat,
Și-n răi codri m-ai băgat !
Dare-ar Dómnul Duinnezeu
Să fie pe gîndul meu !
Să te duci, bădiță, duci
25 Pîn-îi pica rob la turci,
Cu picioarele-n butuci
Și cu mînele-n cătuși !
Să te-agiungă dorul meu
Unde-a fi drumul mai greu !
30 Să te bată jalea mea
Unde-a fi calea mai grea !
Murgul să se poticnească,
În creștet să te trîntească,
Mîna dreaptă să-ți scîntească,
35 Mîna stîngă
Să ți-o frîngă,
Să ții dirlogii cu dinții.
Să mi te plîngă părinții,
Să te-nsori de nouă ori
40 Ca să faci nouă feciori.
Să te mai însori o dată
Ca să faci numai o fată...

Ei să treacă şuierînd
 Cînd te-ar auzi plîngînd,
 45 Ea în palme să-ţi tot cară
 Apă turbure ş-amară.
 Tu să bei, să bei mereu
 Gîndind la blăstemul meu !

NOTE

18. *Mijlocul cu armele*

Pistoalele, paloşul sau iataganul se purtau înainte într-o chingă lată de curea ținută ce se numea *seleaf* (cuvînt turcesc) și care cuprindea mijlocul trupului.

28—31. *Să te-agiungă dorul meu*
Unde-o fi drumul mai greu !
Să te bată jalea mea
Unde-a fi calea mai grea !

Pentru cine înțelege puterea dorului, nu poate fi blăstem mai amar decît acela exprimat cu atîta poezie în strofa aceasta. Dorul ce alungă pe călător și jalea ce îi bate sufletul reprezintă o imagine de o rară frumusețe.

39—40. *Să te-nșori de nouă ori*
Ca să faci nouă feciori

„*Mulțimea copiilor, averea omului*“, zice românul.

Partea aceasta a blăstemului e cu atît mai cruntă, că ea atinge una din credințele cele mai scumpe românului, menindu-i nouă feciori nepăsători de suferințele părintelui lor.

Românii au multă dragoste pentru copii. Cînd un copil e singur la *casa* omului, el este numit *unicelul*; cînd sînt doi, ei sînt chemați *ochii capului*; iar dacă

moare vreunul, părinții zic plângînd că l-a îndrăgit Dumnezeu.

48. *Gîndind la blăstemul meu*

În locul acestui vers, unii cîntăreți zic :

Cîte lacrimi am plîns eu.

VII

INELUL ȘI NĂFRAMA

I

- Fost-au, fost un Crăișor
Tinerel, mîndru fecior
Cum e bradul codrilor
Sus, pe vîrful munților.
- 5 De soție și-au luat
O copilă din cel sat,
Copiliță româncuță,
Toți vecinilor draguță :
- 10 Cu chip dulce luminos,
Cu trup gingaș mlădios
Cum e floarea cîmpului
În lumina soarelui.
- Iată lui că-i au sosit
Carte mare de pornit
- 15 La tabără de ieșit.
El în suflet s-a mîhnit
Și din gură a grăit :
- „Draga mea, sufletul meu,
Ține tu inelul meu,
- 20 Pune-l în degetul tău,

Cînd inelu-a rugini
Să ştii, dragă, c-oi muri !
— De mă laşi plîngînd acasă,
Na-ţi năframa de matasă
25 Pe margini cu aur trasă.
Aurul cînd s-o topi,
Să ştii, frate, c-oi muri“.

II

El pe cal a-ncălecat
Şi pe drum au apucat.
30 Mers-au el pîn' la un loc
Ş-au aprins un mare foc
În mijlocul codrului,
La fîntîna corbului.
Mîna-n sîn el şi-o băga
35 La năframă se uita...
Inima-i se despica !
„Dragii mei, ostaşii mei,
Puişori viteji de zmei !
Staţi pe loc de ospătaţi
40 Şi la umbră vă culcaţi.
Eu sînt gata de plecat,
Acasă că mi-am uitat
Paloşul cel rotilat
Pe masă verde-aruncat.“
45 Îndărăpt el a pornit,
C-un voinic s-au întîlnit.
C-un voinic cu calul mic :
„Noroc bun, tînăr voinic !
Ce veste, de unde vii ?
50 — Dacă vrei, Doamne, s-o ştii,
De altul poate-ar fi bine
Dar e rău ş-amar de tine !
Tatăl tău că s-a sculat,
Țara-ntreagă ne-a călcat

- 55 Pîn' ce mîndra ți-a aflat
Și pe dîns-a aruncat
Într-un tău adînc și lat !
— Na, voinice, calul meu
Să mi-l duci la tatăl meu.
60 De-a-ntreba unde sînt eu,
Tu să-i spui că eu m-am dus
Pe malul apei, în sus
Și că-n apă m-am zvîrlit
La copila ce-am iubit.“

III

- 65 Tatăl său țar-a sculat,
Tău-ntreg de l-au secăt
Și copiii și-au aflat
Amîndoi îmbrățișați,
Pe năsip galben culcați,
70 Amîndoi senini la față
De păreau că sînt în viață.
Atunci Craiul s-a căit,
În mătasă i-a-nvelit
Și-n biserică i-au dus
75 Și-n două racle i-au pus,
Racle mîndre-mpărătești
Purtînd semne latinești.
Și pe dînsul l-a zidit
În altar, la răsărit,
80 Pe ea-n tindă l-asfințit !
Iar din el, frate-a ieșit
Un brad verde, cătinat,
Pe biserică plecat.
Și din ea o viișoară
85 Înflorită, mlădioară
Ce din ziori și pînă-n seară
Pe biserică s-a-ntins

Și cu bradul s-au coprins !

90 Tună, Doamne, și trăsnește,
Tună-n cine despărțește.
Dulcea dragoste-nfocată
De-un fecior și de o fată.

NOTE

21—22. *Cînd inelu-a rugini*

Să știi, dragă, c-oi muri

În poveștile, în legendele și în baladele românești se găsesc o mulțime de idei poetice și de imagini răpitoare, precum inelul ce ruginește și aurul naframei ce se topește în agiunul moartei unui om. Pe lângă minunile din povești : palaturi de cristal zidite pe munți de oțel, copaci creșcuți pînă în nori și purtînd în vîrfurile lor cuib de zînă, herghelii de cai sălbatici ce ies noaptea din sinul mărilor ca să pască poienile codrilor, paseri măiestre ce aduc vești de pe cea lume, pajuri urieșe a căror cuiburi sînt în fundul pămîntului, zmei ce răpesc fete de împărați, șerpi mari ce stau culcați pe paturi de petre scumpe, iarba ferului care deschide zăvoarele cetăților, iarba șarpelui ce învie morții vindecîndu-le ranele, poduri de argint, cu copaci de aur în care cresc mere de rubin și cîntă paseri de brilliant etc., etc. găsim mere de aur carile, aruncate gios, se prefac în palaturi împărătești, furci de argint carele torc singure, peatra de teacă a sfintei Miercure, peria sfintei Gioi și ștergarul sfintei Vineri, date de tustrele tînărului Făt-Frumos ca să-i fie de ajutor cînd l-ar ajunge zmeii. Peatra de teacă aruncată în calea zmeilor se schimbă într-o stîncă naltă pînă la cer, peria într-un codru des în care nici vîntul nu răzbate, ștergarul într-o mare lungă și lată ca fața pămîntului. Zmeii trebuie să macine stîncă,

să doboare codri și să soarbă apele mării pentru ca să ajungă pe Făt-Frumos.

În numărul semnelor considerate de români ca prevestiri de moarte, mai sînt și căderea stelelor, cînticul cucuvaiei, urletul cîinilor, arătări de năluce, pocnirea lemnului icoanelor din casă, stătutul cailor pe loc cînd au a pleca la drum etc.

77. *Purtînd semne latinești*

Adică inscripție cu litere latine, precum se obicinuiește pe sarcofagiuri.

O variantă a legendei sună așa :

- Trecu toată primavara,
Trecu pe urmă și vara,
Inelul nu ruginea,
Nici naframa nu roșea,
5 C-amîndoi erau în viață,
Ea cu lacrimi pe față,
El cu arma la război,
Și se doreau amîndoi.
Iată că-ntr-o dimineață,
10 Într-o zi cu neagră ceață,
Mîndrulița se scula,
Fața albă își spăla,
La icoane se-nchina,
Ș-apoi la inel căta.
15 Dar inelu-i ruginit !
„Vai ! drăguțul mi-au murit !“
Vorba bine nu sfîrșea
Și de cale se gătea,
Pe-un cal ager s-arunca .
20 Și la tabără pleca.
Calul zboară ca și vîntul
De cutreieră pămîntul.
Și cînd toaca-n cer toca,
Ea prin tabără îmbla,

- 25 Tot pe dragul ei căta,
 Și-l găsea sărmanul mort,
 Întins veșted sub un cort.
 Ea naframa și-o lua,
 De trei ori o săruta,
30 Capul, fața-și învelea
 Și pe loc moartă cădea.

VIII

PAUNAȘUL CODRILOR

I

- Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ș-un voinic
Puiculiță bălăioară
Cu cosița gălbioară,
5 Voinicel tras prin inel,
Mult e mîndru tinerel !
Și-i tot zice voinicul :
„Cîntă-ți, mîndro, cînticul
Că-mi e drag ca sufletul.
10 — Eu, bădiță, l-oi cînta
Dar codrii s-or răsuna
Și pe noi ne-a-ntîmpina
Păunașul codrilor,
Voinicul voinicilor !
15 — Aurică drăgulinică !
Nici ai grijă, nici ai frică.
Să n-ai grijă pentru tine
Să n-ai frică pentru mine
Cît oi fi eu lingă tine !“
20 Puse prunca a cînta
Codrii puseră-a suna.

- Iată că-i întâmpina
Păunașul codrilor,
25 Voinicul voinicilor.
„— Cale bună, românaș !
— Mulțămim, măi Păunaș.
— Măi băiete, băiețele,
Măi voinice, voinicele,
30 Dă-ne nouă pe mîndra
Ca să scapi cu viața ta.
— Ba, eu mîndra nu ți-oi da
Pîn' ce capul sus mi-a sta,
Că eu cînd o am luat
35 În cosițe i-am giurat
Să n-o las de lîngă mine
Și s-o apăr de oricine.“

II

- Ei de brîie s-apucau
Și la luptă se luau.
40 Cînd în loc mi se-nvîrteau.
Cînd în sus se opinteau.
Nici unul nu dovedea.
Gîos nici unul nu cădea.
Iar băiatul cam slăbea,
45 Brîul i se descingea,
Și Păunul mi-l strîngea
Trupușorul îi frîngea.
„Mîndro, mîndrulița mea !
Vin de-mi strînge brîul meu !
50 Apăra-te-ar Dumnezeu !
Că-mi slăbese puterile,
Mi se duc averile.
— Ba, nu, nu, bădiță frate,
Că vei lupta pe dreptate,

- 55 Și oricare-a birui,
Eu cu dînsul m-oi iubi.“
Voiniceii se izbeau,
Și mai tare s-opinteau,
Și mai tare se-nvîrteau,
60 Și mai tare se trînteau.
Din doi unul dovedea,
Din doi unul gios cădea ;
Cine că mi-ș dovedea,
Și cu mîndra purcedea ?
65 Păunașul codrilor,
Voinicul voinicilor!
Cine-n luptă gios cădea
Și-n urmă-le rămînea ?
Voinicul tras prin inel,
70 Moare-n codru singurel !

NOTE

Păunaș însemnează un voinic tînăr, mîndru și misterios, mîndru ca păunul și misterios ca Pan zeul codrilor.

În România plină de urme romane, nu ar fi de mirare să se fi păstrat numele zeului Pan și să se fi schimbat cu timpul în păunaș, precum s-au păstrat numele zeilor pagînismului, Joe, Mercur, Venere, ce se văd figurînd în povești sub chipuri de Sfînte creștine ; Sfînta Joe, Sfînta Mercure, Sfînta Vinere. Prin urmare e de crezut că Păunașul din această baladă nu este altul decît chiar Pan zeul codrilor.

35. *În cosîte i-am giurat*

Imagine grațioasă și expresie foarte poetică. A giura credință în cosîtele fetelor este un vechi obicei ce face parte din șezătoarele flăcăilor și a copilelor, pe prispa casei părintești.

39. *Ei la luptă se luau*

Lupta era la vechii români un exercițiu zilnic și o petrecere : *lucta*.

Asemine la români de astăzi lupta e un obicei care domnește pretutindene la munți și la câmpii. Ea se urmează în deosebite chipuri cu deosebite numiri de pildă : *lupta voinicească, lupta ciobănească, lupta ursărească, lupta pe dreptate* (adică fără punere de piedică și fără ajutor străin).

Cine asistă la aceste lupte a flăcăilor români de la Carpați și de pe malul Dunărei, recunoaște bine în ele apucăturile și pauzele gladiatorilor *din vechime*.

52. *Mi se duc averile*

Pentru sufletele viteze puterea e cea mai scumpă avere.

IX

SOARELE ȘI LUNA

Îmbla, frate, mîndrul soare

Îmbla, frate, să se-nsoare

Nouă ai

Pe nouă cai

5 Care noaptea pasc în rai,

Îmbla ceriul și pămîntul

Ca săgeata și ca vîntul,

Dar toți caii-și obosea

Și potrivă nu-și găsea

10 Ca sora sa Ileana,

Ileana Cosinzana,

Ce-i frumoasă ca o floare

Într-o iarnă fără soare.

„— Sorioară Ileano,

- 15 Ileano Cosinzano !
Haide să ne logodim
C-amîndoi ne potrivim
Și la plete și la fețe
Și la dalbe frumusețe.
- 20 Eu am plete strălucite,
Tu ai plete aurite,
Eu am fața arzătoare,
Tu, fața mîngăietoare.
— Alei ! frate luminate,
- 25 Trupușor făr' de pacate,
Nu se află-adevărat
Frați să se fi cununat.
Cată-ți tu de ceriul tău
Și eu de pămîntul meu
- 30 C-așa vrut-a Dumnezeu".
Soarele se-ntuneca,
Sus, la Domnul se urca,
Domnului se închina
Și din gură cuvînta :
- 35 „Doamne sfinte,
Și părinte !
Mie timpul mi-a sosit,
Timpul de căsătorit,
Și potrivă n-am găsit
- 40 Ca soră-mea Ileana,
Ileana Cosinzana".
Domnul sfînt îl asculta
Și de mîină mi-l lua
Și prin iaduri mi-l purta
- 45 Doar că l-ar înspăimînta,
Și prin rai încă-l purta
Doară că l-ar încînta.
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvînta cu graiul său,

- 50 Iar cînd Domnul cuvînta,
Lumile se deştepta
Şi cu drag îl ascuta.
Cerurile strălucea,
Norii din senin perea :
- 55 „Soare, soare luminate,
Trupuşor făr' de pacate,
Raiul tu l-ai petrecut
Şi prin iad încă-ai trecut,
Ce mai zice gîndul tău ?
- 60 — Zice că sufletul meu,
Aleg iadul chiar de viu
Numai singur să nu fiu,
Ci să fiu cu Ileana
Ileana Cosinzana !“
- 65 Soarele se coborea,
La sora lui se oprea,
Mîndră nuntă pregătea,
Pe Ileana şi-o gătea
Cu peteala de mireasă,
- 70 Cunună de-mpărăteasă,
Şi rochiţa neţesută,
Din petre scumpe bătută.
Apoi mîndri, el şi ea
La biserică mergea.
- 75 Dar cînd nunta se făcea,
Vai de el, amar de ea !
Candelile se stingea,
Clopotele se dogea,
Sfinţii faţa-şi ascundea,
- 80 Preoţi în genunchi cădea.
Iar mireasa, vai de ea !
Frig de moarte-o coprîndea
Căci o mîină se-ntîndea
Şi pe sus o rădica

- 85 Și-n mare mi-o arunca !
Valurile bulbucea,
Iar ea-n valuri cum trecea
Mreană de-aur se făcea.
Soarele se-nălța sus,
90 Se lăsa tot spre apus
Și-n marea se scufunda
La soră-sa Ileana,
Ileana Cosinzana.
Iară Dumnezeu cel sfânt
95 Sfânt în cer și pre pământ,
Mîna-n valuri că băga
Mreana-n mîină-o apuca
Și-n ceriuri o arunca
Și-n lună plină-o schimba.
100 Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvînta cu graiul său ;
Iar cînd Domnul cuvînta,
Lumile se spăimînta
Mările se tupila,
105 Munții se cutremura,
Ceriul se întuneca :
„Tu, Ileană Cosinzană,
Suflețel fără prihană,
Și tu, soare luminate,
110 Trupușor făr' de pacate !
Cu ochii să vă zăriți
Dar să fiți tot despărțiți.
Zi și noapte plini de dor,
Arși de foc nestingător,
115 Vecinic să vă alungați,
Ceriul să cutrierăți,
Lumile să luminați.

Printre rămășițele de mitologie antică ce mai există la români, legenda soarelui este una din cele mai poetice. Soarele e un zeu frumos cu părul de aur, carele, ca Apolon, cutrieră ceriul pe un car tras de cai. — Asemine românii cred, cînd tunetul vîiește, că Sfîntul Ilie se preumblă cu carul pe bolta de aramă a ceriului.

3. *Nouă ai*

Adică nouă ani, provincialism din Moldova.

11. *Ileana Cosinzana*

Ileana Cosinzana este închipuirea cea mai poetică a geniului românesc ; ea personifică tinereța, frumusețea, nevinovăția virginală ; suflet îngeresc, într-un cuvînt perfecția omenirii sub chipul de copilă gingașă și răpitoare.

Mulțime de povești există în care Ileana Cosinzana gioacă rolul cel mai ademenitor. În acele basme minunate prin originalitatea lor adeseori fantastică, Ileana Cosinzana este reprezentată cu părul de aur și cu farmec dulce la privire. Ea-i atît de strălucită că *pe soare poși căta, iar pe dînsa ba* ; paserile cîntă în calea sa cînticele lor cele mai frumoase, florile se cule în cîmpie ca să-i facă covor, balaurii se îmblînzesc și vin de se întind cu dragoste la picioarele ei, și toți fiii de împărați îmblă să o ia de soție.

Averile ei sînt nesfîrșite, ea are trei îmbrăcăminte, una ca ceriul cu luna și cu stelele, una ca cîmpul cu florile și una ca marea cu spumele aurite de razele soarelui.

Românii din Moldova zic că Ileana Cosinzana personifică Moldova cu podoabele și avuțiile pămîntului său, cu farmecul răpitor care flutură pe cîmpiile sale.

A zice de o femeie că e frumoasă ca Ileana Cosinzana

este tot așa ca și cînd se zice că e ruptă din soare,
adică, e o ființă din ceriuri. Între cărțile vechi și nouă
ce s-au tipărit pînă-acum în Țările românești, cea mai
populară este micul poem a lui Arghir și a iubitei lui
Eleana Cosinzana.

X

ȘOIMUL ȘI FLOAREA FRAGULUI

- Sus, în vîrf de brăduleț,
S-a oprit un șoimuleț,
El se uită drept în soare
Tot mișcînd din aripioare.
- 5 Gios la trunchiul bradului
Crește floarea fragului.
Ea de soare se ferește
Și de umbră se lipește.
„— Florică de la munte,
- 10 Eu sînt șoim, șoimuț de frunte,
Ieși, din umbră, din tulpină,
Să-ți văd fața la lumină,
C-au venit pînă la mine
Miros dulce de la tine,
- 15 Cît am pus în gîndul meu,
Pe-o aripă să te ieu
Și să mi te port prin soare,
Pîn' te-i face roditoare
Și de mine iubitoare.
- 20 — Șoimuleț duios la grai,
Fiecare cu-al său trai.
Tu ai aripi zburătoare
Ca să te înalți la soare,
Eu la umbră, la răcoare

- 25 Am menire-nfloritoare.
Tu te leagăni sus, pe vînt,
Eu mă leagăn pe pămînt.
Du-te-n cale-ți, mergi cu bine
Făr-a te gîndi la mine,
30 Că e lumea-ncăpătoare
Pentru-o pasere ș-o floare !

NOTE

5—6. *Gios la trunchiul bradului*
Crește floarea fragului

! În Carpați pădurele sînt pline de fragi ce cresc mai
cu seamă la rădăcina braziilor. Acel soi de fragi sînt
lungăreți, roșii și foarte parfumați.

30—31. *Că e lumea-ncăpătoare*
Pentru-o pasere ș-o floare

Cugetare poetică și de-o filozofie adîncă.

XI

BRUMARELUL

- Într-o verde grădiniță
Șade-o dalbă copiliță
Pe-așternut de calonfiri,
La umbră de trandafiri.
5 Trece-un voinicel cu grabă,
Și din fugă o întreabă :
„Spune-mi, dalbă copiliță,
Cu rumena ta guriță
Ești nevastă, ori ești fată,

- 10 Ori zîină din ceri picată ?
 — Nici nevastă sînt, nici fată
 Nici zîină din ceri picată,
 Ci sînt floare garofiță,
 Răsărită-n grădiniță ;
- 15 Dar tu, voinicele, spune,
 Ești însurat ori ești june ?
 — Eu sînt, dragă, Brumărelul,
 (Îi răspunse voinicelul).
 Eu viu seara, pe răcoare
- 20 De mă culc pe sîn de floare,
 Și cînd plec voios cu soare
 După mine floarea moare !“

NOTE

9. *Ești nevastă, ori ești fată*

După datina antică fetele poartă capul gol, pînă cînd se mărită, iar de cum se cunună ele pun ștergare pe cap.

Cuvîntul nevastă trage etimologia sa de la numele zîinei Vesta, căreia fecioarele erau închinare în timpul romanilor. Măritîndu-se, fata iese din rîndul vestalelor și încetează de a fi supusă cultului zîinei Vesta. Ea se face *navesta*, *nevastă*.

21—22. *Și cînd plec voios cu soare* *După mine floarea moare*

Tabloul poetic, alegorie ingenioasă de peirea florilor bătute de brumă.

Brumărel este numele lunii lui octomvrie, cînd încep a cădea brume mici. Românii dau lunilor numiri potrivite cu timpurile anului, de exemplu :

Ianuarie, se numește *Cărindariu* sau *Gerariu*, adică începutul colindelor anului și a gerului.

Fevruarie, *Faur* sau *Făurar*, adică a faurilor de fer, carii pregătesc ferele aratului.

Martie, *Mărțișor* sau *Germănar* (încolțitor).
April, *Prier* (deschizător) sau *Florariu*.
Maiu, *Frunzar* sau *Prătar* (a ierburilor)
Iunie, *Cireșel* (a cireșelor).
Iulie, *Cuptor* (a ferbințelelor).
August, *Măsălar* (a secerișului).
Septemvrie, *Răpciune* sau *Vinicer* și *Vinițel* (a Vinului).
Octomvrie, *Brumărel*.
Noemvrie, *Brumar* sau *Promorar* (a brumci și a promoroacei).
Decemvrie, *Andrea* sau *Neios* (a ninsoarei).

XII

CIUMA

- Frunză verde salbă moale,
Adus-au un nor în poale
Boala cea mai rea din boale !
Noru-n țară s-a lăsat,
5 Pește oameni a ploat,
N-a ploat ploaie curată
Dar cu ciumă-amestecată !
Unde-agiunge picătura,
Se închid ochii și gura.
10 Ochii să nu mai privească,
Gura să nu mai grăiască !
Plină-i țara, mult e plină
De scaieți de mărăcină ;
Unde-s tufe pin potici
15 Sînt mormînturi de voinici,
Unde-s tufe mai dese,
Mormînturi de giupînese,
Unde-s tufe mai rari,
Mormînturi de fete mari,

- 20 Unde-s tufele mai vii,
Tot mormînturi de copil.
Frunză verde porumbică,
Stă voinicul la potică.
Ciuma rea îi iese-n cale,
- 25 Voinicul zice cu jale :
„Na-ți calul cu armele
Și-mi lasă tu zilele.“
Ea-i răspunde : „Dragul meu !
Cal și arme nu voi eu,
30 Dar pe tine chiar te vreau“.
Frunză verde garofiță,
Trece-n cîmp o copiliță
Cum e crinul înflorit,
Cum e bună de iubit.
- 35 Baba ciuma cea păgîină
Mi-o apucă strîns de mîină.
Copilița-i zice : „Ciumă,
Nu-mi fii ciumă și-mi fii mumă !
Na-ți salba cu florile
40 Și-mi lasă tu zilele.“
Ea-i răspunde : „Drăguliță !
Am o neagră sălbuliță
De cercat la gitul tău,
Care nu te-a prinde rău.“
- 45 Frunză verde toporăș,
Iată-un dulce copilăș
Care-alungă-un fluturaș.
Unu-alcargă, unul zboară :
Ciuma-i prinde și-i omoară !
- 50 Frunză verde poamă acră,
Iată-o babă, iată-o soacră.
Cum o vede ciuma-ndată
Dă la fugă spăimîntată,
Culegînd în calea ei

- 55 Pruncușorii mititei,
Nevăstuice tinerele
Copilițe gingașele,
Feciorași cu mintea crudă
Și bărbați voinici la trudă.
60 Ducă-s-ar în pribegie !
Ducă-s-ar în cea pustie,
Îndărăpt să nu mai vie !

NOTE

Ciuma a bîntuit țara în mai multe rînduri, pe timpul cînd hotarele ei despre Dunărea și despre Bugeac erau expuse călcării dușmanilor. De la așezarea carantinilor însă, ea a fost ferită de grozăviile acestei cumplite epidemii.

33. *Nu-mi fii ciumă și-mi fii mumă*

Spaima răspîdită în țară de răutatea ciumei a născut mai multe legende și proverburî. Cel mai caracteristic din toate este proverbul seos pe seama mamelor neome-noasc, și care zice : *Cutare e ciumă, nu e mumă*. Ase-mine se zice de un om rău și dușmănos că l-au fătat *ciuma*.

42. *Am o neagră sălbuliță*

Aluzie la petele acele negre lăuate de boala ciumii pe trupurile victimelor sale.

51. *Iată-o babă, iată-o soacră*

Un proverb popular sună în următorul chip :

Soacră, soacră
Poamă acră !

De te-ai coace cît te-ai coace,
Poamă dulce nu te-ai face.

Ideea satirică cuprinsă în aceste versuri e destul de aspră, însă imaginea ciумii spăimîntîndu-se la vederea unei soacre și fugînd din țară numai că a întîlnit-o, face a presupune că autorul necunoscut a legendei a avut multe daune din partea mamei nevestii lui.

XIII

HOLERA

- Gios pe malul Prutului,
La casele Vîlcului,
Vîlcul bea, se veselește,
Cu trei fete se-ndrăgește,
5 De holeră nici gîndește.
Maică-sa grija-i ducea
Și cu lacrimi îi zicea :
„Dragul mamei Vîlcule,
Mîndrule, voinicule !
10 Tu tot bei și veselești,
De holeră nici gîndești,
Lasă-mi-te de beție
Și de dalba veselie,
Că holera-i chiar la Prut
15 Și chiar dincoace-au trecut !”
Vîlcul ei se supunea,
Patru boi la car punea
Și pe cal încăleca,
Drumul la vale-apuca,
20 Apuca-n călătorie
Să facă negustorie.
Cînd la cotul Prutului,
Prin mijlocul cîmpului,
El zărea, mări, vedea

- 25 O clonțată ce rîdea,
O clonțată-nveninată
Cu pelea pe trup uscată
Și cu părul despletit
Tot cu șerpi împleticit.
- 30 Ea din loc în loc sărea,
Spini în urmă-i răsărea,
Iarba cîmpului ardea
Și oamenii morți cădea !
„Cale bună, măi drumet,
- 35 Unde mergi așa semeț ?
— Cale-ntoarsă, cloanță fa,
Unde-alergi curînd așa ?
— Merg la casa Vilcului
De pe malul Prutului
- 40 Ca să-i ridic zilele,
Să mă duc cu dîsele.
— Alei iazmă călătoare,
Boală rea ș-ucigătoare !
Na-ți calul și armele
- 45 De-mi lungește zilele,
Să-mi mai văd copilele
Că-mi sînt dragi ca soarele.
Na-ți și carul, na-ți și boi,
Numai te du de la noi !
- 50 — Nu vreu arme ominești
Că eu am arme drăcești.
Am trei coase nevăzute,
Cu ciocan de foc bătute :
Una pentru cei voinici,
- 55 Una pentru copii mici,
Una pentru fete mari
Și neveste cu ștergari.
Nu vreu nici carul cu boi,
Ci vă vreu pe toți, pe voi,

- 60 Să vă îmflu zilele,
Să mă duc cu dînsele⁶⁰.
Vilcul biet se oțărea,
Holera la el sărea,
Oasele și le-ntindea
65 Și pe Vilcu-l cuprindea.
Gură, pe gură puneă,
Buze pe buze lipea,
Zilele i le sorbea.
Apoi cloanța iar rîdea,
70 Cu zilele purcedea,
Și voinicul mort cădea
Gios la cotul Prutului
În mijlocul cîmpului !

NOTE

17. *Patru boi la car puneă*

Carul a fost adus în Dacia de coloniștii romani. Ei aveau deosebite trăsurî. Acea de care se serveau cetățenii avuți se numea *biga*. Trăsura matroanelor se chema *carpentium* și era cu două roți, însă la serbările publice ele se suiau în alte mai mari cu patru roți, numite *pilentum*. Afară de aceste, romanii aveau pentru țară, o trăsură *carruca*. Vizeteul se numea *carricarius*, cărucier.

29. *Tot cu șerpi împleticit*

Imagină antică. Furiile iadului, după mitologia romană, poartă plete de șerpi.

53. *Cu ciocan de foc bătut*

Adeseori se văd în basmele românilor figurînd arme și unelte de foc. Îngerii au în mîna dreaptă sabie de foc : o calamitate publică e numită biciu de foc ; vînturile de la apus ce sînt ferbinți, sînt vînturi de foc etc.

XIV

BOGATUL ȘI SĂRACUL

- Frunzuliță de dudău,
 La umbră, la făgădău
 Beau saracul și bogatul.
 Beau stăpînul și argatul.
- 5 Iar bogatul se mîndrea
 Și-n glas mare poruncea :
 „Măi crîșmar,
 Măi făgădar !
- 10 Adă-mi mie vin de-un ban
 Ca să beu cu ist sărman“.
 Iar săracul că rîdea
 Și din gură poruncea :
 „Măi crîșmar,
 Măi făgădar
- 15 Adă-mi mie vin de-un zlot
 Să-l beu cu bogatul tot !
 — Măi sărace, sărăcilă,
 De ce vrei să-mi faci în silă ?
 Nu-ți pune punga cu mine
- 20 Că n-ai cămeșă pe tine,
 Nici nu ai turme de oi,
 Nici coșer de păpușoi,
 Nici car mare-n patru boi
 Ca să poți cînsti cu noi.
- 25 — Măi bogate, bogățele !
 Dacă ai averi de-acele,
 Nu-mi scoate ochii cu ele.
 Că averile de frunte
 Sînt ca un izvor de munte,
- 30 Astăzi curge și îneacă
 Și mîni scade ș-apoi seacă !
 De ai turme mari de oi,

- Ai și turme de nevoi,
 Că pe unde-s turme blînzi
 35 Sînt și lupi mereu flămînzi,
 — Măi sărace, săracilă !
 Face-mi-aș de tine milă,
 De n-ai fi tu om pizmaș
 Și la inimă vrăjmaș.
 40 — Măi bogate, bogățele !
 Nu fii dușman gurii mele
 Că nu-ți vreu nici rău, nici bine,
 N-am ce împărți cu tine.
 Tu ai care cu opt boi,
 45 Ai coșer cu păpușoi,
 Eu un cal bun de nevoi !
 Tu ai bani de vînturat,
 Galbini mulți de semănat,
 Eu am numai un topor
 50 Care-mi e bun frățior.
 Dar ce-aduni tu într-o vară,
 Eu adun numa-ntr-o seară,
 Că toporul mi-i vrăjit,
 Cu tăiușul oțelit,
 55 Și cînd el se-ntoarce-n vînt.
 Cad bogații la pămînt.
 Măi crișmar,
 Măi făgădar !
 Adă-o vadră de Cotnar
 60 Și de plată nici habar,
 Că săracul cînd cîstește
 Varsă sînge și plătește !“

NOTE

3. *Beau săracul și bogatul*

Carul țărănesc ce purta la romani numele de *carrum*, se numea și *sarracum*. Este dar de presupus fără amăgire că cuvîntul de sărac, adică neavut au denumit din

învechime pe oamenii însărcinați cu ducerea carilor, oameni cu simbrerie și lipsiți de avere.

15. *Adă-mi mie vin de-un zlot*

Zlotul e o monedă de convenție, precum leul, a cărei valoare e de 30 parale. Obiceiul de a se număra în zloturi s-au pierdut mai cu totul în Țerile românești.

24. *Ca să poți cinsti cu mine*

Cuvîntul *cinste*, de origină slavonă, a fost rău înțeles și întrebuintat pînă acum ca să exprime *onorul*. A se cinsti, vrea să zică a bea împreună la crîsmă, sau cum zic francezii *se traitez*.

59. *Adă-o vadră de Cotnar*

Moldova produce vinuri foarte bune, carele sînt menite a deschide un izvor de mare comerț țării. Unele podgorii mai ales, precum Ajiudul, Crucea, Socola, Panciul, Odobestii etc., sînt vestite pentru calitatea produselor lor.

Cotnariul e însă vinul de frunte a Moldovii. În aceea podgorie se găsesc viile lui Ștefan-Vodă.

62. *Varsă singe și plătește*

Expresia *varsă singe* nu însemnează aici că săracul ar fi ucigător de oameni. Ea vrea să zică că ar vărsa sudori de singe, lucrînd, pentru ca să deie dreptul cui se cuvine.

Nu e în firea românului de a face morți de om; el nu cunoaște simțirea răzbunărei, *vendetta* italienilor. Crimelile cu premeditare sînt foarte rari în țară: cele mai multe provin din furia miniei sau din cauza băuturii. Gelozia încă produce din cînd în cînd acte criminale.

Finitul acestui cîntic are o variaută care pune în gura săracului următoarele cuvinte:

- „Tu ai galbeni la chimir,
Eu am un seleaf cu fir,
Și-n seleaf un iatagan
Ce mă scapă de alean.
- 5 Tu ai casă și ai masă,
Eu am lunca cea frumoasă,
Și ce-aduni tu într-o vară,
Eu adun numa-ntr-o seară“.

XV

STEJARUL ȘI CORNUL

- „— Frate, frate de stejar !
Lasă-mă să tai un par
Să-mi fac osie la car.
— Frățioare românaș,
5 Voios parul da-ți-l-aș
Dac-ai face tu din el
Buzdugan de voinicel.
Ghioagă mare nestrungită,
Cu piroane țintuită
10 Și cu dînsa de-ai lupta
Să aperi moșia ta.
— Cornule, ce nu te-ndoi,
De-o creangă să te despoi,
Să-mi fac prăjină de boi ?
15 — Frățioare românaș !
Creangă lungă da-ți-o-aș
Ca s-o faci arc de război
S-alungi leșii de la noi.
Lasă boii, frățioare,
20 Și te dă la vînătoare,
Că nu-i timp de plugărie,
Și e timp de vitejie.

- Codri, codri, mă giur eu
Să ucid cu brațul meu
25 De tot cornul un dușman,
De stejar un căpitan.'

NOTE

7. *Buzdugan de voinicel*

Buzduganele sînt armele favorite ale vitejilor din balade, precum și ale zmeilor și ale Feșilor-Frumoși din povești. Zmeii cînd se întorn la casele lor, aruncă buzdușanele din depărtări fabuloase, și aceste după ce lovesc în poartă, merg de se așează în cuiele de la păreți. Lupta între zmei și Feși-Frumoși începe totdeauna cu lovirea buzdușanelor.

11. *Să aperi moșia ta*

Moșia strămoșească, patria! — Mîndre timpuri erau acele cînd țara reprezintă pămîntul tuturor, averea rămasă de la moși-strămoși și cînd glasul codrilor chema pe români la vitejie!

18. *S-alunghi leșii de la noi*

Acest vers lasă a presupune că balada e de pe timpul năvălirilor lui Sobieski și altor regi poloni.

XVI

CALATORUL

Trece-un călător și cîntă,
Trece pe-o cărare frîntă
Prin cîmpia înflorită,
Cu inima vestejită.

- 5 El se plînge că-n cea lume
Nime știe de-al său nume,
Nime nu se îngrijește
De e mort, ori de trăiește.
Soriora Magdalină
- 10 L-auzea dintr-o grădină,
Și pe gînduri ea cădea
Și de dor se aprindea :
„— Călătorule mîhnit,
Și prin lume rătăcit !
- 15 Tu ești pasere străină
Care cîntă prin grădină
Ș-apoi zboară mai departe
Lăsînd inimi înfocate.
— Sorioră mîngăioasă,
- 20 Mult ești dulce și frumoasă !
Ochii-ți ard și-ți arde fața
Ca garoafa dimineața,
Cînd de rouă-i încărcată
Și-n lumină se arată.
- 25 — Călătorule mîhnit.
Nu-ți e calul obosit ?
— Nu, draguță, nici de cum,
Dar e săturat de drum.“
Călătorul se oprea,
- 30 Nici că mai călătorea !

NOTE

Există o legendă a unei călugărițe ce a urmat în codri
pe un om necunoscut, și care a fost găsită moartă sub
poalele Ceahlăului. Poate că balada Călătorului să fie
începutul aceluia drum misterios.

XVII

FATA DE BIRĂU

- „-- Fată de Birău !
 Fă de dorul meu.
 — Ba, bădiță, ba,
 Nu te-oi asculta,
 5 Că mă-i înșala
 Și nu mă-i lua.
 — Giur pe mîndrul soare
 Ce sfîrșit nu are !
 Că eu vreu să-mi fii
 10 Mamă la copii“.
 Fata-l asculta.
 Și mi-l săruta :
 Iar a doua zi
 Cînd ea se trezi,
 15 Prinse-a lăcrima
 Ș-a se blăstema.
 Ea se tot bocca,
 El îi tot zicea :
 — Fată de Birău
 20 Și de țaran rău !
 Ce plîngi la pîrău ?
 Rogi pe Dumnezeu
 Ca să te iau eu ?
 Nu mai plînge, fa,
 25 Că eu te-oi lua
 De soția mea
 Cînd se va vedea
 Ursul cu cercei
 Îmblînd după miei,
 30 Lupul cu cimpoi
 Îmblînd după oi,
 Vulpea cu mărgele

Culegînd surcele,
Ş-un iepure şchiop
35 Într-un vîrf de plop⁴.

NOTE

Birău — cioplitor de sare la ocnă.

Tot acest subiect este cîntat în Ardeal cu versurile următoare :

Pe cea zare de colnic
Merge-un tînăr de voinic.
Pe cea vale înflorită
Merge-o fată-mbobocită.
5 Cînd au fost de către seară
Ei în drum s-împreunară ;
Cînd au fost de către zi,
Unul ş-altul se trezi.
El se sculă şuierînd,
10 Clop de rouă scuturînd ;
Mîndra se scula plîngînd,
Tot plîngînd şi blăstemînd...
etc., etc.

XVIII

MÎNDRA DIN MUNCEL

Colo gios, pe lingă Tisă,
Merge mîndra cam descinsă
Prin ierbuţa pînă-n briu,
Şi ţine murgul de friu,
5 Murg voinic şi pîntenog
Care paşte busuioc.
Ea se primblă-n poieniţă

- Și tot zice din guriță :
 „Busuiocul l-aș plivi,
 10 Mă tem că m-oi zăbovi,
 Dar l-oi zmulge și m-oi duce
 Pînă dincolo de cruce,
 La marginea codrului,
 La stăpînul murgului,
 15 Tot pe culmea din Muncel,
 La haiducul voinicel.
 Cine-a vrea ca să mă ieie
 Meargă-acasă să mă ceie,
 Meargă-acasă la părinți
 20 Cu inima lui în dinți :
 Iar pe cînd el mă va cere,
 Tu, murguțule-n putere,
 Du-mă iute ca un zmeu,
 Du-mă la stăpînul tău“.
 25 Mîndra calu-ncăleca,
 Spre Muncel vesel pleca,
 Noaptea-n drum o apuca.
 Ea mergea, calea-și perdea
 Și-ntr-un rîu adînc cădea,
 30 Vai de mîndra ! vai de ea !
 Sufletu-i sburînd zicea :
 Sărmanul copilul meu !
 Cum rămîne singurel,
 Fără pic de mîngîiere,
 35 Fără mamă cu durere !⁴

NOTE

9. *Busuiocul l-aș plivi*

Fetele române au obicei de a-și pune în păr și în sin
 snopuri de busuioc. Ele cred că această plantă are o
 putere farmecătoare ce atrage inimele bărbaților. Un
 cîntec popular zice :

- Trece Dunărea îndată,
Iese-n valea înflorită,
25 Vede puica adormită.
S-o deştepte-i vine milă,
Că-i gingaşă, că-i copilă.
Să o lase-i vine dor,
C-are faţa de bujor.
- 30 „Scoală, puică, să mă vezi,
Să mă vezi şi să nu crezi.
— Ai venit ursitul meu ?
Noroci-te-ar Dumnezeu !
Vină-n braţe, vin' bădiţă,
- 35 Să-ţi dau miere din guriţă,
Miere de floare de tei,
De-i gusta-o să tot cei“.

NOTE

3. *Că sîntem de soi român*

Pe malul drept a Dunărei sînt multe sate locuite de români pribegiţi din Moldova şi din Valahia. Asemene în Epir, Macedonia, Tesalia, Albania şi Bosnia se găsesc multe politii şi sate în care locuiesc români cunoscuţi sub denumirea de cuţovlahi. Mulţi din ei sînt negustori, iar cea mai mare parte păstori.

Vezi în *România literară* publicată în Iaşi în anul 1855, statistica poporimei române din Turchia Europei.

21. *Crai nou se iveşte sus*

Cînd iese Crai nou pe cer, fetele şi flăcăii români îi salută cu strigări de veselie şi îi adresează rugămînti, zicînd ; *Crai nou, Crai nou, sănătos să mă laşi ; fără bărbat m-ai găsit, cu bărbat să mă laşi, etc.*

MUIERUȘCA DIN BRAȘEU

- Sub tufe de clocotel
 Zace-un tinăr voinicel,
 Cu mîndruța lîngă el.
 „Scoală, scoală mîi bărbate,
- 5 — Nu mai tot zace pe spate,
 Că mi-am urît zilele
 Mutînd căpătîilele,
 Cînd la cap, cînd la picioare,
 Cînd la umbră, cînd la soare.
- 10 — Oh ! dragă muierca mea !
 Nu pot, nu pot chiar d-aș vrea,
 Boala mea nici că s-a duce
 Pînă' ce tu nu mi-i aduce
 Mură-albastră și amară,
- 15 Sloi de gheață-n miez de vară.
 — Oh ! draguț bărbatul meu,
 Agîta-ți-ar Dumnezeu !
 Eu toți munții am călcat,
 Mură-albastră n-am aflat,
- 20 Sloi de gheață n-am găsit.
 Că pămîntu-i încălzit.
 — Muierușcă din Brașeu !
 Mură albastră-i ochiul tău
 Care mă ucide rău.
- 25 — Sloi de gheață netopită
 E chiar inima-ți răcită
 Și de mine dezlipită !“

XXI
DOLCA

- Pe cîmpul Tinechiei,
Pe zarele cîmpiei,
Răsărit-au florile
Odată cu ziorile ?
- 5 N-au răsărit florile,
Ș-au dus Costea oile
De-au așezat stînele
Pe toate movilele.
Azi e luni și mîni e marți,
- 10 Pleacă Costea la Galați.
Să ia sare
La mioare,
Și bolovani
La cîrlani,
- 15 Și tărițe,
La oițe,
Și glugi mari
La cei zărari,
Și opinci
- 20 La cei voinici.
Iară Costea cum mergea
Cu Fulga se întîlnea.
Fulga cel cu barba neagră
Și cu mintea neîntreagă,
- 25 Necăjit și obosit,
De trei zile flămînzit.
„Aleii ! Fulgo, dragul meu,
Să faci cum ți-oi zice eu :
Mergi la stîna mea cu bine
- 30 Să-ți iei un dar de la mine,
Trei mioare de frigare
Ș-încă una de căldare

- Ca să-ți fie de prinzare.”
 Fulga cel cu barba neagră
 35 Dar cu mintea neîntreagă,
 Sus la stîină se ducea
 Ș-oile cît le vedea,
 Cîrduri, cîrduri le rupea,
 Cu botiul le mîna
 40 În codru la Pandina.
 Iar Costea cînd se-ntorcea
 Mare pagubă-și vedea
 Că lui, mări, nu-i venea
 Nici laptele la mulsoare,
 45 Nici cașul la-nchiegătoare,
 Nici urda la-nvelitoare !
 Costea mult nu se-ngăima,
 El dulăii toți chema,
 Un caș dulce dezvălea,
 50 Optzeci de fâlii tăia,
 Patruzeci la pui de cîni,
 Patruzeci la cîni bătrîni.
 Toți în grabă le mîncea
 Dar sama nici că și-o da.
 55 Cînd la urma tuturor
 Ian că venea-ncetișor,
 Șchiopătînd, schelălăind,
 Laturile cam țîind,
 Dolca, haita cea bătrînă
 60 Ce știa rîndul la stîină.
 Ea venea, nu prea venea,
 „Dolca fa, Costea-i zicea,
 Unde mi-e averea mea ?”
 Dolca-ncet schelălăia,
 65 La pămînt se întindea.
 „Dolca fa, tu ești bătrînă,
 Tu știi rîndul de la stîină.

- Eu pe tine te-am grijit,
Tot cu lapte te-am hrănit.
- 70 Dolcă fa, cum de-ai lăsat,
Furii stîna de-au prădat ?“
Gemea Dolca, se culca,
Laba ruptă-și arăta :
„Dolca mea, Dolcuță fa !
- 75 Furii laba ți-au rănit
Cînd la dîșii ai sărit ?
Dacă-mi ești tu pricepută
Și nu te-arăți prefăcută,
Înainte să apuci
- 80 Și la furi drept să mă duci
Pe urmele oilor
Pe pajiștea florilor“.
Dolca vesel se scula,
Cîmpul de-a lung apuca,
- 85 Botul prin iarbă vîrînd,
Urmele tot mirosînd.
Urma-i ici, urma-i colea,
Dolca nici c-o prăpădea.
Ziua-ntreagă ea mergea
- 90 Și-ndeseară agiungea
În codru la Pandina
Ce de foc se lumina.
Cînd în codru se-ndesea,
Bietul Costea ce zărea ?
- 95 Fulga masă că-și gătea,
Miei de pele că-i jupea.
Care prin frigări frigea,
Care prin căldări ferbea !
„Masă bună, veselie !“
- 100 Striga Costea cu minie.
Și Dolca se răpezea.
La Fulga mereu bătea,

- Iar Fulga cum o zărea
 Crunt de spaimă tresărea.
 105 „Aleii, Fulgo, barbă neagră
 Dar cu mintea neîntreagă,
 Când la drum te-am întâlnit
 Eu, mări, ți-am dăruit
 Trei mioare de frigare
 110 Și încă una de căldare,
 Ca să-ți fie de prînzare,
 Și tu-n loc de mulțămîită,
 Ca o feară flămînzită,
 Toată stîna mi-ai răpît
 115 Și pe Dolca mi-ai rănit !
 Stăi, măi Fulgo, barbă neagră
 Să te fac cu mintea-ntreagă“
 Și cum sta și-l giudeca,
 Inima i-o despica,
 120 Și Dolcăi-o arunca,
 Însă Dolca n-o mîncea,
 Inima de vînzător
 E venin otrăvitor !

NOTE

30. *Să-ți iai un dar de la mine*

Generozitatea este una din calitățile românului. Inima lui blîndă și darnică îl îndeamnă totdeauna a veni în ajutor celui nevoieș. Lui îi place a împărți bucatîca lui cu altul ; de-acolo au născut datina ospetiei.

122—123. *Inima de vînzător*

E venin otrăvitor !

Nerecunoștința este în ochii românului una din cele mai urite patimi ominești.

I-am mîncat pînea și sarea, nu pot să-i plătesc cu rău, și nemulțămîtorului i se ia darul, sînt zicătoare popo-

rale carele arată cît de frumoase simțiminte se află în inima poporului nostru.

Această baladă a Dolcâi precum și cea a Mioriței le-am cules din gura unui baci, anume Udrea, de la stîna de pe muntele Ceahlău. Acel păstor suna din buciul cu o putere extraordinară, încît munții se răsunau în mare depărtare. El cînta și din fluier mai multe cîntice ciobănești, iar mai cu seamă Doina cu o expresie de înduioșire ce aducea lacrimi în ochii celor care îl ascultau.

La anul 1842, într-o frumoasă seară de vară urcîndu-mă la stîna din Ceahlău unde auzisem răsunînd buciul lui Udrea, am asistat la unul din cele mai sublime spectacole a naturii, luminat de razele asfințitului soarelui; iar după ce noaptea presără ceriul cu stele, mă așezai cu Udrea și cu alți păstori împregiurul unui foc, și petrecui pînă-n zori cu cînticele de la munte. Udrea îmi spuse că tatăl său știa mulțime de balade, între care acele a lui Traian și a lui Aurelian, dar din nenorocire el le luase cu dînsul în mormînt.

XXII

ȘALGA

- Sus pe malul Dunărei,
La perdeaoa cu cîni răi,
A Șalghii, a vădanei,
Este-o turmă de cîrlani
5 Păscută de opt ciobani,
Turma Șalghii cea frumoasă
Ca șoimul de inimoasă.
La perdea-n miezul nopții
Nemerit-au haiducei,

- 10 Nemerit-au, năvălit-au,
Paloșele zinghenit-au,
Pe ciobani legatu-mi-au,
Dulăi-mpușcatu-i-au.
Iar pe baciul cel mai mare
- 15 Îl fereca și mai tare
Cu coatele la spinare,
De striga că rău îl doare :
„Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci !
- 20 Peste cinci sute și cinci
Tot haiduci de cei voinici.
De-ai făcut vreo dată bine,
Fă-ți o milă și cu mine
Și-mi dezleagă brațele,
- 25 Rău mă dor sărmanele !“
Căpitanul se-mblinzea,
Brațele-i le slobozea.
Iară baciul cum scăpa,
Mina-n sînu-și o băga,
- 30 Bucium de aur căta
Și de trei ori buciuma,
Văile se răsuna,
Frunzele se clătina,
Șalga-n somnu-i l-auzea,
- 35 Din somn Șalga se trezea,
La soacră-sa se ducea
Și din gură-așa-i zicea :
„Maică, măicuțița mea !
N-auziși tu buciumînd
- 40 Și văile răsunînd ?
Nu știi, maică, ciobanii
Rătăcit-au cîrlanii,
Ori drumul au rătăcit,
Ori haiduci i-au năvălit ?“

- 45 Baba soacră răspundea :
 „Mergi te culcă, fata mea,
 De ciobani nu te-ngrijea
 C-aşa bucium ei cu dor
 Când li-i dor de oasa lor“.
- 50 Soacra bine nu sfîrşea,
 Şalga iar că auzea
 Glas de bucium răsunînd,
 Pîn-în suflet răsbătînd.
 „Hei ! copii, copii argaţi !
- 55 Somnul dulce voi lăsaţi,
 Ş-un cal iute-mi înşăuaţi,
 Puneţi şaua bărbăteşte,
 Să încalec voiniceşte.“
 Ea pe cal se arunca
- 60 Şi spre Dunăre-alerga
 Hăulînd şi chiuînd,
 Buzduganul învîrtînd.
 Cît haiducii o zărea,
 Loc de fugă nu găsea,
- 65 Iară Şalga-i urmărea
 Şi din gură-aşa răcnea :
 „Ian aşteapt' aşteapt' aşteaptă
 Să luptăm la luptă dreaptă,
 Căpitan Caracatuci,
- 70 Vătăjel peste haiduci,
 Peste cinci sute şi cinci
 Tot haiduci de cei voinici !
 Stăi pe loc să ne-ntîlnim,
 Două vorbe să grăim
- 75 Şi-n arme să ne lovim,
 Că mă giur pe Dumnezeu !
 Să te-nvăţ eu, fătul meu,
 Cum se leagă ciobanii,
 Cum se pradă cîrlanii.“

- 80 Căpitan Caracatuci,
Cetaș mare de haiduci,
Se ducea, ducea, ducea,
Nici capul nu-și întorcea.
Șalga-i ici, Șalga-i colea,
85 Capul din fugă-i tăia !
Capu-n urmă rămînea,
Trupu-nainte fugea,
Singele pîrău curgea,
Drumul roș că se făcea !
.....
90 Ci-că, mări, de pe-atunci,
Cînd vin cete de haiduci,
Drumul lor nici că greșesc,
Nici că, zău, mai nimeresc
La perdeaoa cu cîni răi
95 A Șalghii, a vădanei
De pe málul Dunărei !

NOTE

7. *Ca șoimul de inimoasă*

Șoimul e pasere răpitoare, mai mare decît uku și mai mic decît vulturul, însă foarte îndrăzneț și rapid în zborul său. El trăiește în munții Carpați și-și face cuibul pe stînci înalte.

Șoimul vinează paseri mari precum gîște sălbatice, coare, drochii, etc., carele trec în cîrduri pînă în Moldova și pribegesc din țară la apropierea timpului de iarnă. Cînd ei zărește un cîrd de acele paseri călătoare, își ie zborul de se înalță mult deasupra lor, apoi se răpede din senin ca o săgeată și lovește paserile cu osul peptului, încît aceste cad ameteite și se ucid zdrobindu-se de stînci.

În timpurile de demult, strămoșii noștri aveau obicei de a înblînzi șoimii și a-i deprinde de vînat precum

se face și astăzi cu coroi, și se vede că meșteșugul lor era foarte vestit, de vreme ce șoimii făceau parte din tributul ce se plătea sultanilor după închinarea Moldovii. Acest tribut ce purta numele de *dar spre semn de închinare* se compunea din 4 000 galbină, 40 iepe și 24 șoimi.

Șoimul se vede ades figurînd în balade ca imagină de vitejie și de răpeșime. Un voinic e *Căpitan Șoiman* și are ochi *șoimuleți*. Un cal sprinten zboară ca *șoimul*. În balada *Serb-Sarac*, descrierea alergărei cailor pe cîmpul de la Haidar Pașa e făcută în chipul cel mai poetic ;

Alalah ! cai arăpești,
Alalah ! cai tătarești,
Cum mișcau copitele
Ca șoimii aripele.

30. *Bucium de aur căta*

În letopisețele noastre se zice că semnalul de război se da prin buciume. Domnii porunceau a buciuma cînd oastea română era gata a se încleșta la luptă cu dușmanul. Este dar de presupus că în secolii de înainte buciumul nu era numai o țevie de cireș, ca acela al ciobanilor de la munte, ci un instrument de metal, un soi de trîmbiță militară.

81. *Cetaș mare de haiduci*

Adică : Căpitan de ceată.

XXIII

MIHU COPILUL

La dealul Barbat,
Pe drumul săpat,
Merge hăulind,
Merge chiuind

- 5 Mihu copilaş
Mîndru Păunaş,
Păunaş de frunte,
Copilaş de munte.
Merge el cîntînd,
10 Din cobuz sunînd,
Codrii dismierdînd
Din cobuz de os
Ce sună frumos.
Merge cel voinic
15 Pe-un murguşor mic
Pin mezul nopţii,
Pin codrul Hertîi.
Mult e frunza deasa,
Noaptea-ntunecoasă,
20 Şi calea petroasă !
Dar cînd se urca
Şi murgul călca
Peatra scăpăra,
Noaptea lumina,
25 Noaptea ca ziua.
Merge, mări, merge,
Ş-urma li se şterge
Pintre frunzi căzute
Pe cărări perdute.
30 Merge tot mereu
Voinicelul meu
Din frunze pocnînd,
Codrii vechi trezînd
Şi mereu grăînd :
35 Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plai.
Ce laşi tu drumul
Ş-apuci colnicul ?
Ori zeaua te-apasă,

- 40 Ori şaua te-ndeaşă,
Ori frîul cu fluturi,
Ori scumpele rafturi,
Ori armele mele
Ce lucesc ca stele,
45 De duci aşa greu
Trupuşorul meu ?
— Zeaua nu mă-ndeaşă,
Şaua nu m-apasă,
Frîul nu mă strînge,
50 Chinga nu mă frînge,
Dar ce mă apasă
Şi-n drum nu mă lasă,
Că s-aţin pe-aici
Patruzeci şi cinci,
55 Cincizeci fără cinci
De haiduci levinţi
Duşi de la părinţi
De cînd erau mici
La codru-n potici.
60 Ş-acum se găsesc
De benchetuiesc
La valea adîncă,
La muchie de stîncă.
La des păltiniş,
65 Mărunt aluniş ;
La masă de peatră,
În patru crăpată,
Cu sîrmă legată,
Cu slove săpată,
70 Cu slove de carte
Cu aur suflate.
Iar la masă, şade
Gata să te prade
Ianuş Ungurean
75 Vechiul hoţoman.

- Cu barba zburlită,
De rele-nvechită,
Pînă-n brîu lungită,
Cu brîu-nvelită.
80 El are, măi frate,
Săbii lungi și late,
Durdă ghintuită,
Inimă-oțelită.
Și mai are încă
85 Pe-mpregiur de stîncă
Voinicei levînți
Cu armele-n dinți.
Feciori buni de mînă,
Căliți, tari de vînă.
90 Flăcăi groși în ceafă,
Voinici făr' de leafă !
Cu chivere nalte,
Cu cozile late
Lăsate pe spate.
95 Ei te-or auzi
Și s-or răpezi,
Și amar de tine
Și amar de mine !
— Hai, murgule, hai
100 Pe coastă de plai,
Lasă colnicul
Ș-apucă drumul
Că ești cu hihul !
Lasă-n urmă-ți teamă
105 Că te ieu pe seamă,
Istor brațe groase,
Groase și vînoase,
Istuie pept lat,
Lat și-înfășurat,

- 110 Istui păloșel
Cu buza de-oțel.
Unguru-i fălos,
Nu-i primejdios,
Gura lui e mare
115 Dar nu mușcă tare.
Cîți sunt ei ? cincizeci ?
Șesezeci, optzeci,
O sută ș-o mie ?
Iese-n cale-mi, vie
120 Dacă vreu să știe
Cine e Mihul
Mihu Copilul !
Murgul ca gîndul
Lasă colnicul
125 Ș-apucă drumul.
„Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plai
La poiana grasă,
Dumbrava frumoasă
130 Cu iarbă-nverzită,
Cu flori înflorită !“

II

- Iată-n codru, iată,
Că Ianuș de-odată,
Cum benchetuiește
135 Și se veselește,
Stă, încreminește,
Pe gînduri pornește
Că din cînd în cînd
Aude sunînd
140 Codrii răzbătînd
Un mîndru cîntic,
Cîntic de voinic

- Ș-un glas de cobuz
Dulce la auz,
145 De cobuz de os
Ce sună duios.
Și iată, și iată
Că Ianuș de-odată
Tresare și sare .
150 Și zice-n glas mare :
„Voi vitejilor
Haraminilor !
Ian stați ș-ascultați
Ș-armele-apucați,
155 Că eu cam auz
Un glas de cobuz
Pintre frunzi sunînd
Codrii dismierdînd.
Deci voi vă grăbiți,
160 Curînd vă porniți
Să-i ieșiți în cale
Pe deal și pe vale,
La pod, la hîrtop,
La luncă de plop,
165 La potica strîmtă,
La cărarea frîntă,
La fîntîna lină
Cu apă puțină.
De-a fi vrun viteaz
170 Cu flori pe obraz
Să nu mi-l stricați
Ci să mi-l legați.
Iar vreun fărmeCAT,
De muieri stricat,
175 O palmă să-i dați
Drumul să-i lăsați !
Ungurii pornesc

- Și calea-i opresc.
Iar cîț îi zărește
180 Mihu le grăiește :
„Voi, voinicilor,
Haraminilor,
Cine v-au mînat
Capul v-au mîncat !“
185 Și nici că sfîrșește,
La hartă pornește
Și se învîrtește,
Toți îi răsipește.
Apoi iar purcede
190 Pin cel codru verde.
Murgul se ȳrca
Și cînd el călca,
Peatra scăpăra,
Noaptea lumina,
195 Noaptea ca ziua.
Ianuș cum îl vede,
Din loc se răpede :
„Voi, vitejilor,
Haraminilor !
200 Dați cu lăncele,
Dați cu flintele.
— Lăsați flintele,
Lăsați lăncele
Voi, voinicilor,
205 Haraminilor !
Că eu Mihu sînt,
Și vreau să vă cînt
Un mîndru cîntic,
Cîntic de voinic
210 Cum n-ați auzit
Cîț veac ați trăit“.

- Iată, mări, iată
 Că Mihi deodată
 Începe pe loc
 215 A zice cu foc,
 Începe ușor
 A zice cu dor
 Un cântic duios
 Atît de frumos,
 220 Munții că răsun',
 Șoimii se adun,
 Codrii se trezesc,
 Frunzile șoptesc,
 Stelele clipesc
 225 Și-n cale s-opresc !
 Iar ungurii mult
 Cú drag îl ascult,
 Și Ianuș îndată,
 Ca nealtădată,
 230 Glasu-și îmblînzește
 Mihului grăiește,
 La masă-l poștește.
 „Vin' tu, Mihule,
 Vin' voinicule,
 235 Să benchetuim
 Și să veselim,
 Ș-apoi amîndoi
 Ne-om lupta noi doi.“
 Ei cu toți s-adun',
 240 La masă se pun
 Și benchetuiesc
 Și se veselesc,
 Ploscele ciocnesc,
 Vesel chiuesc.

- 245 Dar cînd au sîrîit
De benchetuit,
Masă de-ospătat,
Vinul de gustat,
Ianuș Ungurean,
250 Mihul Moldovean
De-o parte se duc
La luptă s-apuc !
Cruntă-e lupta lor
Că e pe omor.
255 Cine c-a pica
Nu s-a mai scula !
Iar ungurii toți
Lui Ianuș nepoți
Stau de mi-i privesc
260 Cum mi se-nvîrtesc,
Cum mi se smucesc,
Cum mi se trîntesc
Ca doi zmei, ca lei,
Ca lei paralei.
265 Iată, mări, iată
Că Mihu deodată
În loc se oprește,
Pe Ianuș sucește,
Sus îl opinteste,
270 Gios încă-l izbește
Și-n genunchi îl pune
Și capu-i răpune.
Iar ungurii toți
Lui Ianuș nepoți,
275 Stau încreminiți
De moarte-ngroziți.
Mihu mi-i trezește
Ș-așfel le grăiește :
„Voi, copiilor,

- 280 Haraminilor !
 Care s-a afla
 De va rădica
 Buzduganul meu
 Cît este de greu,
 285 Durdulița mea
 Cît este de grea
 Și zalele mele
 Cît îmi sînt de grele,
 Acela să vie
 290 Cu mine-n frăție
 Ca să vitejească,
 Numele să-i crească !
 Ungurii se-ntrec
 La pămînt se plec
 295 Și-n zadar se-ncerc !
 Niciunul nu poate
 Să rădice-n spate
 Armele culcate
 Cu-aur îmbrăcate ;
 300 Cu fier ferecate.
 ,Voi, mișeilor
 Haraminilor !
 Codrul mi-l lăsați,
 Giugul apucați
 305 Că nu sînteți voi,
 Nu sînteți ca noi
 Oameni de mîndrie
 Buni de vitejie,
 Ci oameni de gloată
 310 Buni de sapa-lată".
 Și cum zice-ndată
 Mihul cel voinic
 Cu degitul mic
 Armele-și rădică.

- 315 Pleacă pe potică
 Cu murgul voios
 Pin codrul frunzos.
 Și-n urmă-i vuieste
 Codrul clocotește
- 320 De-un mîndru cîntic
 Cîntic de voinic,
 De-un glas de cobuz
 Dulce la auz,
 De cobuz de os
- 325 Ce sună frumos !

NOTE

7—8. *Păunaș de frunte* *Copilaș de munte*

În locul acestor două versuri o variantă zice ;

Păunaș de codru
 Vătăjel de lotru

Înțelesul cuvîntului *lotru* nu e bine cunoscut. Unii pretind că însemnează bandă de hoți.

10. *Din cobuz sunînd*

Cobuzul e un instrument oriental.

17. *Prin codrul Herții*

Acest codru se găsește în țara de sus a Moldovii. El a fost mult timp locașul hoților celor mai vestiți. Asemenea a fost și Strunga, și Teiușul în districtul Romanului, și Bordea lîngă Iași, și Lunca Mare etc.

39. *Ori zeaua te-apasă*

În secolul de mijloc oamenii războinici precum și cai lor erau coperiți cu cămeși de fier, numite zale ; prin urmare balada lui Mihai se poate presupune că ar exista de pe epoca Cruceadelor.

Însuși caracterul cavaleresc a eroului baladei ne în-
tărește în această idee.

56. *De haiduci levinți*

Levent însemnează viteaz de soi. Un voinic poate să
fie de neam prost, iar un levent trebuie să fie de neam
bun.

72. *Iar la masă șade*

Șade în loc de *șede*, precum *șapte* în loc de *șapte*,
provincialism din Moldova. Asemine se zice *ai* în loc
de *ani*, *cei* în loc de *ceri*, etc. În unele părți a României
pronunțarea cuvintelor, deși mai puțin corectă, e mai
dulce și chiar mai armonioasă.

82. *Durdă ghintuită*

Pușca are deosebite numiri. În munții despre Ardeal
e numită flintă și-n alte localități durdă.

112. *Unguru-i fălos*

Românul e înzestrat de natură cu un spirit de obser-
vare ce l-a făcut a caracteriza în puține cuvinte neamu-
rile străine cu carele s-au găsit în relații. Trebuie să
adăogim însă că spiritul său este totodată înarmat de
un ghimpe satiric ce își arată virful în multe din zice-
rile sale.

151—152. *Voi vitejilor Haraminilor*

Înțelesul cuvîntului haramin este necunoscut.

186. *La harfă pornește*

După letopisițele vechi harfa era în timpul războaie-
lor începutul luptei, ceea ce numesc francezii *escarmou-
ches d'avant garde*. Oastele aveau hărăți sau hărtași
carii făceau atacul dintii pentru ca să-l silească pe duș-

man a-și dezveli puterile. Oamenii însărcinați cu harța erau aleși printre cei mai îndrăzneți și mai iubitori de luptă, de-acolo vine cuvîntul harțăgos pentru ca să exprime un om gata de ceartă.

În balada lui Mihnea-Vodă și Radul Calomfirescu se vede că harța era și un joc voinicesc în soiul acelor cunoscute sub numele francez de *tournoi*. Frații Buzești și Căplești zic lui Radu Calomfirescū :

Noi în cale ți-am ieșit
C-avem dor de hărățit
Hai la harță voinicească
Și la gioacă războiască.
etc., etc.

220—225. *Munții că răsun’
Șoimii se adun’,
Codrii se trezesc,
Frunzile șoptesc,
Stelele clipesc
Și-n cale s-opresc*

Tablou sublim de adevărată poezie. Una din cele mai încîntătoare creații a închipuirii. Ar crede cineva că poetul ce a improvizat balada lui Mișu este același care a dat viață nemuritoare Mioriței, același care a prefăcut Universul într-un templu pentru nunta păstorului moldovean cu moartea, zicînd :

Soarele și luna
Mi-au ținut cununa,
Brazi și pâlinași
I-am avut nuntași
Preoți, munții mari
Paseri lăutari,
Păserele mii,
Și stele făclii.

244. *Vesel chiuiesc*

Chiotul face parte din toate serbările și veseliile românului ; la nunți, la hore, la mese mari este obicei a chiul într-un ton puternic și prelungit.

264. *Ca lei paralei*

Fliinți fantastice carele figurează ades în poveștile populare. În locul acestor două versuri unii cîntăreți zic :

*Ca doi voinicei ,
Puișori de zmei.*

Alții schimbă compararea și spun :

*Ca doi negri tauri
Și ca doi balauri
291—292. Ca să vitejească
Numele să-i crească*

Cîntărețul care la începutul baladei numea pe Mihul *vătăjel de lotru*, cînta în locul versurilor de mai sus pe aceste următoare :

*Ca să vitejească
Și-n frunzi să hojeasca.*

Tot acela zice mai departe :

*Că nu sînteți voi
Nu sînteți ca noi
Buni de haiducie
Vrednici de hoție,
Ci de sapa lată
Și de cea lopată*

După ideea mea balada lui Mihul este de preferat așa cum este aice prescrisă și cum mi-au cîntat-o un vînător de la Blcaz, pe malul Bistriței, anume Ștefan Nour. Eroul baladei e despoiat de nuanțele hoției, și rămîne cu nobila figură a unui cavaler din secolii de mijloc.

XXIV

TOMA ALIMOȘ

- Departe, frate, departe,
Departe și nici prea foarte
Sus, pe șesul Nistrului,
Pe pământul Turcului,
5 Colo-n zarea celor culmi,
La gropana cu cinci ulmi
Ce răsar dintr-o tulpină
Ca cinci frați de la o mumă,
Ședea Toma Alimoș,
10 Boier din țara de jos ;
Ședea Toma cel vestit
Lîngă murgu-i priponit,
Cu țarușul de argint
Bătut în negru pămînt.
15 Și pe iarbă cum ședea,
Mîndră masă-și întindea
Și tot bea și veselea
Și din gură-așa zicea :
„Închinare-aș și n-am cui !
20 Închinare-aș murgului
Dar mi-e murgul cam nebum
Și de fugă numai bun,
Închiînare-aș armelor,
Armelor surorilor,
25 Dar și ele-s lemne seci
Lemne seci, oțele reci !
Închina-voi ulmilor,
Urieșii culmilor
Că sînt gata să-mi răspunze
30 Cu freamăt voios de frunze,
Și-n văzduh s-or clătina
Și mie s-or închina !“

- Iată, mări, cum grăia
Că-n departe auzea
35 Un nechez ce nechezea
Și se tot apropia
Toma-ncet mi se scula,
Peste cîmpuri se uita
Și zărea un hoțoman
40 Pe-un cal negru dobrogean,
Un cal sprinten voinicesc...
Plătea cît un cal domnesc.
Hoțomanul nalt, pletos
Cum e un stejar frunzos,
45 Era Mane cel spătos
Cu cojoc mare, mișos,
Cu cojoc întors pe dos,
Și cu ghioaga nestrugită,
Numai din topor cioplită
50 El la Toma-ncet venea
Și din gură-așa-i grăia :
„Aleii ! Toma Alimoș
Boier din Țara de Jos
Ce ne calci moșiile
55 Și ne strici fînețele ?“
Boier Toma Alimoș
Îi da plosca cu vin roș :
— Să trăiești, Mane firtate !
Dă-ți mînia după spate
60 Ca să bem în giurătare“.
Mane cu stînga lua,
Cu dreapta se înarma,
Paloșul din sîn scotea
Ș-așa bine-l învîrtea,
65 Ș-așa bine mi-l chitea
Că pe Toma mi-l tăia
Pe la furca peptului

- La încinsul briului
Deasupra buricului
70 Unde-i greu voinicului.
Toma crunt se oțărea...
Manea-n scări se-nțepenea,
Dos la fugă și punea.
„Alelei ! fecior de lele !
75 Căci răpiși zilele mele !
De te-aș prinde-n mîna mea,
Zile tu n-ai mai avea !
Și cum sta de cuvînta,
Mațele și le-aduna,
80 În coșuri și le băga,
Pe deasupra se-ncingea
Și la murgu-i se ducea
Și cu murgu-așa grăia :
„— Alelei ! murguleț mic !
85 Alei ! dragul meu voinic !
De-ai putea la bătrînețe
Cum puteai la tinerețe !“
Murgul ochii-și aprindea,
Nechezea și răspundea :
90 „— Iată coama, sai pe mine,
Și de-acum te ține bine.
Să-ți arăt la bătrînețe
Ce-am plătit la tinerețe !“
Toma iute-ncăleca,
95 După Mane se lua
Și mereu, mereu striga :
„Alelei ! murguleț mic,
Alei ! murgul meu voinic,
Așterne-te drumului
100 Ca și iarba cîmpului
La suflarea vîntului !“
Murgul mic se așternea,
Mane-n lături se zărea,
Toma turba și răcnea :

- 105 „Tăiatu-m-ai tîlhărește,
Fugitu-mi-ai mișelește.
De te-aș prinde-n mîna mea
Zile tu n-ai mai avea.
Stăi pe loc să ne-nțîlnim,
- 110 Două vorbe să grăim,
Două vorbe oțelite
Cu paloșile grăite !“
Mane-n lături tot fugea
Iară Toma-l agiungea
- 115 Ș-așa bine mi-l chitea
Că din fugă mi-l tăia
Giumătate-a trupului
Cu trei coaste-a negrului !
Manea-n două jos cădea,
- 120 Toma murgului zicea :
„Alelei ! murguleț mic.
Aleii ! dragul meu voinic !
Ochii-mi se painginesc,
Norii sus se învîrtesc.
- 125 Te grăbește-aleargă, fugi
Și ca gîndul să mă duci
Colo-n zarea celor culmi,
La gropana cu cinci ulmi,
Că eu murgule-oi muri
- 130 Pe tine n-oi mai sări !
Iar cînd sufletul mi-oi da,
Cînd nu te-oi mai desmierda,
Din copită să-ți faci sapă,
Lîngă ulmi să-mi faci o groapă
- 135 Și cu dinții să m-apuci,
În tainiță să m-arunci.
Ulmii că s-or clătina,
Frunza că s-a scutura,
Trupul că mi-a astupa !“

NOTE

3—4. *Sus, pe șesul Nistrului* *Pe pământul turcului*

În partea Basarabiei de jos, ce purta numele de Bugeac.

14. *Bătut în negru pământ*

Pământul din țările locuite de români e vestit pentru calitatea sa mănoasă. E un soi de pământ vegetal, negru și gras care dă roade îmbielșugate. De aceea românii l-au sanctificat în gândul lor și îi zic *sfântul pământ! el te hrănește, el te adăpostește, el te învelește!* vechii romani da pământului numele de *mamă*.

19. *Inchinare-aș și n-am cui*

Una din mulțămirile românului e de a închina pînă nu bea. Cuvintele obișnuite la asemenea închinări sînt; *Noroc să deie Dumnezeu! și la anul cu bine! voie bună cu belsug și cu opt boi la plug etc.*

40. *Pe-un cal negru dobrogean*

Caii din Dobrogea erau cunoscuți pentru calitatea lor ca și cei din Bugeac. Erau un soi de cai sălbatici, crescuți în cîmpiile pustii din Dobrogea, și de soi tătăresc.

43. *Hoțomanul nalt, pletos*

Pletele sînt un semn de bărbăție în ochii românilor. Ei le poartă lungi și se mîndresc cu dinsele. Una din cele mai adînci mîhniri a flăcăilor ce sînt luați la oaste, este că disciplina militară îi silește a se despărți de podoaba firească a capului.

47. *Cu cojoc întors pe dos*

Se zice de un om aprins de minie că și-au întors cojocul pe dos.

58. *Să trăiești, Mane firtate.*

Cuvîntul firtat e compus din cuvintele fără și tată și însemnează bastard.

60. *Ca să bem în giumătate*

Adică să deșarte plosca fiecare pe giumătate. Încă o dovadă de plăcerea ce are românul a împărți cu altul bunurile de care el se bucură.

70. *Unde-i greu voinicului*

Adică unde atîrnă greutatea armelor purtate la pept în cingătoare.

99—101. *Așterne-te drumului
Ca și iarba cîmpului
La suflarea vîntului*

Icoană vie și admirabilă de fuga calului. În toate baladele unde se pomenește de alergări de cai, poezii poporului se întrec în imagini de o sublimă frumusețe.

126. În povești, caii Feșilor-Frumoși îi întreabă totdeauna cum să-i ducă? *ca vîntul ori ca gîndul?*

Unii cîntăreți numesc pe Toma Alimoș, Toma a lui Moș și adaogă următoarele versuri la finitul baladei:

„Și să cați murgule-n ziori
Să-mi găsești vreo două flori
Și la cap și la picioare
Să-mi sădești cîte o floare,

5 Una, floare de bujor
Ce pare că arde-n dor,
Și alta de busuioc
Ce oprește mîndra-n loc
Apoi, dragă, să-mi nechezi,

10 Apoi să te depărtezi
Și să mergi la cîmp, la noi,
Unde-am născut amîndoi.

- Nime friul să nu-ți puie
Nici pe tine să se suie
15 Iar de-i vedea tu pe gios
Un voinic tînăr, frumos
Cu păr lung și gălbior
Să știi că-mi e frățior.
Tu să-l lași ca să te suie
20 Mina-n coamă să ți-o puie,
Și să-l porți, murgule, bine
Cum m-ai purtat și pe mine
Și să-l primbli-aici pe culmi
Tot la umbra istor ulmi !"

XXV

ROMÂN GRUIE GROZOVANUL

I

- Sus, pe cîmpul Nistrului
Sub poalele ceriului,
La coada Ialpeului
Unde fat' zmeoaicele
5 Și s-adun' zernoaicele
Și s-adap' leoaicele,
Multe-s frate, și mai multe
Corturi mari, corturi mărunte
Iar în chiar mijlocul lor
10 Nalță-se-un cort de covor,
Un cort mare și rotat,
Poleit și narămzat,
Cu țaruși d-argint legat,
Parcă-i cort de împărat !
15 Dar înuntru cine șede ?
Dar în el cine se vede ?
Ghirai Hanul cel bătrîn

- Cu hamger bogat la sîn.
 Mulți tătari stau împregiur
 20 Cu ochii mici ca ochi de ciur,
 Și stau toți în genunchieți
 Pe covor cu perii creți.
 Iar la ușa cortului
 Sub stejarul mortului,
 25 Este-un biet român legat,
 Legat strîns și ferecat
 Ca un mare vinovat.
 Român Gruie Grozovanul,
 Român Gruie Moldovanul
 30 Care-a sărăcit pe Hanul.
 Doi tătari țepa-i gătesc,
 Doi amar mi-l chinuiesc,
 Dar el cîntă-n nepăsare
 Parcă-ar fi la masă mare.
 35 Și dă semn de veselie
 Parcă-ar fi la cununie !...
 Iată mîrzăcițele
 Și cu tătărițele
 Că la Hanul năvălesc
 40 Și cu toate-așa-i grăiesc :
 „Ale ! Doamne Han bătrîn
 Cu hamger bogat la sîn !
 Fă cu Gruie ce vei face
 Sufletul să ni se-mpace,
 45 Că de cînd s-au ridicat
 Și-n Bugeac Gruie-au intrat,
 Mulți tătari el ți-au stricat
 Și tătarce-au văduvit,
 Fete mari au bătrînit,
 50 Bugeacul l-au pustiit,
 Bugeacul pe giurătare
 Și Crimul a treia parte !“

- Ghirai Hanul cel bătrîn
 Trage pala de la sîn
- 55 Şi cu glas crunt de păgîn
 Zice lui Gruie român :
 „Aleii ! Gruie viteaz mare !
 De la mine n-ai iertare.
 Spune-ncalte-adevărat
- 60 Mulţi tătari tu mi-ai stricat ?
 „— Aleii ! Doamne Han bătrîn,
 Lasă cel hamger la sîn,
 Că eu sînt pui de român
 Şi nu-mi pasă de-un păgîn !
- 65 De-i iertare sau de nu-i,
 Tot cu dreptul vreu să-ţi spui
 Că de cînd m-am rădicat
 Şi-n Bugeac eu am intrat
 Mulţi tătari, zău, ți-am stricat
- 70 Şi tătarce-am văduvit,
 Fete mari am bătrînit
 Şi Bugeac am pustiit,
 De bahmeţi l-am sărăcit,
 Bugeacul pe giurătare
- 75 Şi Crimul a treia parte.
 Iar Nistrul cînd l-am trecut,
 Pod pe dînsul am făcut
 Ca să duc, să car la noi
 Averile de la voi ;
- 80 Să duc care mocăneşti
 Cu copile mîrzăceşti
 Şi cu roabe tătăreşti.
 Aleii ! Doamne Han bătrîn,
 Lasă cel hamger la sîn
- 85 Şi-mi dă moarte de român,
 Nu-mi da moarte de păgîn.
 Las' să mă mărturisesc

- Și de suflet să-mi grijesc
 La un popă creștinesc
 90 Care zice din psaltire
 În cea sfântă monastire,
 Că mult sînt eu vinovat,
 De păcate încărcat ;
 C-am curvit cu sora ta
 95 Ș-am răpit pe fiica ta,
 Ș-am ucis pe frate-tău,
 Viteaz mare cît un leu
 Care-a fost dușmanul meu !
 Ghirai Hanul cel bătrîn
 100 Uită hamgerul la sîn,
 Și cu glasul oțărit
 Pe loc au și poruncit
 La mîrzaci de cei mai mari
 Și la cincizeci de tătari
 105 Pe Gruie să-l ducă-ndată
 La cea monastire-naltă !

II

- Tătărimea purcedea
 Și pe Gruie mi-l ducea
 La cel popă creștinesc,
 110 Sfînt cu chipul omenesc,
 Care zice din psaltire
 În cea sfîntă monastire ;
 Dacă videa și videa,
 Gruie vreme nu perdea,
 115 Două cruci numai făcea,
 Doamne-agiută ! el zicea,
 Bardă-n mină apuca
 Și-n tătari se arunca
 Ca un vînt înviforat

- 120 Într-un lan de grîu uscat.
Aman ! ei cu toți răcnea
Și din fața-i toți perea !
Dacă videă și videă
El în grabă se ducea
- 125 Chiar la grajdiul Hanului
Hanului tătarului.
Cînd la grajdi el ce zărea ?
Un bahmet ce tot sărea,
Un căluț cam pătrărel,
- 130 Ieșea-n vară cincărel.
Gruie mi-l apropia ;
Mîna-n coamă că-i puneă
Și-n podele-l asvîrlea,
Așa cal nu-i trebuia !
- 135 Dar colo, cît colo-n fund
Iată-un negru cam rotund
Care soare n-au văzut
De cînd mă-sa l-au făcut.
La el Gruie se ducea,
- 140 Mîna-n coamă că-i puneă
Din loc nici că mi-l cîntea !
Așa cal îi trebuia.
El afară mi-l scotea,
Frunușel mi-l înșăua,
- 145 Înșăua și-l înfrîna
Și pe ochi îl săruta
Și pe dînsul s-arunca.
Trei desbinuri că mi-i da,
Scînteii verzi din ochii îi da,
- 150 Și deodată s-arăta
Chiar la ușa cortului
Sub stejarul mortului.
Ghirai Han cît îl videă,
Ofta greu și mi-i zicea :

- 155 „Aleii ! Gruie, viteaz mare !
De la mine ai iertare,
De vrei numai să te prinzi
Negrul meu să nu mi-l vinzi
Să nu-l vinzi la ungurean,
160 Nici la turc țarigrădean,
Să nu-l vinzi nici la litan
Că litanu-i om viclean.
Ci să-l vinzi la un român
Că-i om drept și bun stăpîn.
165 Și de mină mai dănos
Și de suflet mai duios.
El pe negrul de-a avea,
Tot de nunți mi l-a ținea.
Eu la dînsul l-oi videa
170 Ori la nunți ori la război,
Cînd ne-om lupta noi cu voi.
El că mi l-a dăru
Sau că i l-oi cumpăni
De trei ori cu venetici,
175 Venetici de cîte cinci.“
Român Gruie cam rîdea
Și din gură răspundea :
„Aleii ! mări, Han, bătrîn !
Ori nu știi că sînt român ?
180 De-s român, sînt frate bun
C-orice cal viteaz nebun !
Iar de ai bahmeți fugari
Și de ai voinici tătari,
Bahmeți iuți să mă gonească,
185 Tătari crunți să îndrăznească.
Dă-le voie, dă-le știre
După mine să se-nșire
Și s-alerge să m-agiună
Pe cîmpia astă lungă.“

- 190 Ghirai Hanul semn dădea
Tătăriimea purcedea
Pe cel cîmp nemărginit
Cu negară învelit
Și cu troscot coperit.
- 195 Tătăriimea se-nșira
Și fugînd se resfira
Cîte unul, unul, unul
După negrușor nebunul,
Negrișor fugea, fugea,
- 200 Cum se fuge nu fugea,
Ci sărea tot iepurește
Ș-alerga tot ogărește
Nechezînd tot voinicește.
Aleii ! voi tătari păgîni,
- 205 Vi s-a stins ziua de mîni !
Iată Gruie dă-napoi
Și s-aruncă printre voi
Ca un vînt înviforat
Într-un lan de griu uscat ;
- 210 Și cu negrușor nebunul
Vă ie unul cîte unul
Și din fugă vă cosește
Și vă taie chip snopește
Și de-averi vă curățește
- 215 Și de boală vă scutește
Și vă lasă-n urma lui
Ca momii de-a cîmpului .
Apoi Gruie se pornește
Și-n Moldova se ivește
- 220 Ca un soare ce-ncălzește,
Încălzește și rodește,
Că mult bine-n lume face
Sufletul să și-l împace.
Creștinează

- 225 Și botează,
 Dă de fin
 Cîte-un tretin
 Și de fină
 O tretină.
- 230 Și cunună fete mari,
 Fără grijă de tătari,
 Și rădică monastiri
 Pentru timp de năvăliri,
 Iar pe negru sprintenel
- 235 Îl face frate cu el,
 Că românu-i frate bun
 C-orice cal viteaz nebun !

NOTE

3. *La coada Ialpeului*

Ialpeu, rîu din Basarabia ce se varsă în lacul numit Ialpuș.

4—5. *Unde fat' zmeoaicele Și s-adun' zernoaicele*

Ființi fantastice care joacă un mare rol în basmele poporului.

14. *Parcă-i cort de împărat*

În broșura întâi a baladelor tipărite în Iași la anul 1852, se zice :

Un cort mare și rotat
 Mult e mîndru naramzat,
 De țărushi de-argint legat
 Cu sferi albe de mătăsu,
 Parcă-i cort de-mpărăteasă.

17. *Ghirai Hanul cel bătrîn*

Hanul de tătari purta denumirea de Ghierai, ca un titlu de suveranitate, după numele celui întâi şef al tătarilor care au luat Crîmul.

24. *Sub stejarul mortului*

Tradiţia populară spune de un copac locuit de sufletul unui om ce fusese spînzurat de crengile lui. Oricine adormea la umbra aceluia arbore, făcea visuri de moarte carele se împlineau în trei zile. Poate că stejarul mortului din baladă să fie chiar acel din tradiţie.

37—38. *Iată mîrzăciţele Şi cu tătăriţele*

Adică nevestele mîrzacilor şi tătarilor de gloată. Mîrzacii erau de sînge hănesc şi formau o castă puternică între tătari. Numele lor era Myrza.

55. *Şi cu glas crunt de păgîn*

Românii da numele de păgîn la toate neamurile ce nu erau de religea lui şi cu care se găseau în lupte.

73. *De bahmeţi l-am sărăcit*

Bahmet sau bahamet, cuvînt de origină tătară, se denumeşte caii din Bugeac.

O mare parte din Basarabia poartă numele de Bugeac, de pe timpul năvălirii tătarilor în sinul ei, în urma morţii lui Ştefan-Vodă. Cîmpiile Bugeacului hrăneau înainte un soi de cai sălbatici ce erau foarte apreteniţi de turci şi de tătari. Asemîne şi în Dobrogea, pe malul drept al Dunărei, în faţă cu Basarabia de gios, se găseau herghelii de soi bun. Caii cei mai luni însă, cei mai frumoşi la făptură şi mai spornici la pas erau caii din Moldova.

Cantimir zice în *Descrierea Moldovii* că turcii au un proverb care pomenește de frumusețea tinerilor persiani și de agerimea cailor moldoveni. Acei cai erau foarte căutați de unguri și de leși pentru remonta cavaleriei.

87. *Las' să mă mărturisesc*

Gruie vroește să-și mărturisească păcatele înainte de a muri. Românii țin foarte mult la îndeplinirea datoriei lor de creștini.

96—98. *Ș-am ucis pe frate-tău
Viteaz mare cît un leu
Care-a fost dușmanul meu*

Unii din cîntăreți adaog' mult la faptele lui Gruie, după cursul inspirărei și cîteodată după nevoia rimei. Astfel în ediția baladelor din 1852, se cetește următoarele :

*Am' curvit cu sora ta
Ș-am ucis pe maica tu
Ș-am tăiat pe frate-tău
Și am ars pe tatăl tău.*

Este însă de presupus că Ghirai Hanul ce era bătrîn, nu mai avea nici tată, nici mamă pe timpul lui Gruie.

121. *Aman ! ei cu toți răcnea*

Aman e strigătul turcilor și a tătarilor cînd ei se află față în față cu un pericol. Aman însemnează : Grație !

137—138. *Care soare n-am văzut
De cînd mă-sa l-au făcut*

Vezi nota din balada lui *Serb-Sărac*.

149. *Scînteii verzi din ochi îi da*

Caii din baladele și din povestele populare sînt hrăniți cu jăratnic și scot scînteii de foc pe ochi și pe nări cînd

se aprind la fugă. A scoate însă scînteii verzi însemnează a simți o durere vie.

161. *Să nu-l vinzi nici la litean*

Litean sau litfean, locuitor din Litfania. Desele războaie ce avură moldovenii cu leșii, daunele ce făceau aceștia în țară, cînd năvăleau, și numeroasele lor călcări peste tractatele de pace, au dat cuvîntului litfă o semnificare foarte urîcioasă. Litfă e sinonim de neam rău și fără credință.

163—164. *Ci să-l vinzi la un român
Că-i om drept și bun stăpîn etc.*

În ediția baladelor de la 1852, cu greșală s-au tipărit următoarele versuri :

*Să nu-l vinzi la vr-un muntean
Că munteanu-i om viclean*

Adevăratul cîntic bătrînesc, precum l-am aflat de la un cîntăreț orb din satul Bohotinu, anume Neculai Nastasi, pomeneste de litfean iar nu de muntean.

175. *Venetici de cîte cinci*

Galbini de Veneția, ducați mari de cîte cinci unul ce se numesc lefți.

180. *De-s român sînt frate bun
C-orice cal viteaz nebun*

Admirabilă caracteristică a românului de pe timpul vitejiei.

213. *Și vă taie chip snopește*

Adică îi taie snopuri, snopuri ca griul

224—225. *Creștinează
Și botează etc.*

Românii sînt foarte bucuroși de cumătrie giudecînd
dupre marele număr de cumătre ce se găsesc în' fiecare
sat. Ceremonia botezului dă loc la serbări voioase cu
mese mari și cu hore.

232—233. *Și rădică monastiri*
Pentru timp de năvăliri

Monastirile ce se ridicau în timpurile grele a luptelor
noastre cu vecinii, erau destinate a fi și templul lui
Dumnezeu și locuri de adăpostire pentru bătrîni, pentru
femei și copii, cînd năvăleau dușmanii în țară.

De aceea monastirile aveau ziduri mari ca niște cetăți,
basce boltite și tainite pentru ascunderea sculelor, și erau
mai mult clădite în locuri retrase, prin munți și în fun-
dul codrilor.

XXVI

CODREANUL

I

Frunzuliță de dudău !
S-au aflat la Movilău
De Codreanul cela rău,
Că să primblă prin ponoare
5 Pin potice fără soare,
Cu sarică bocsănească
Și căciulă țurcănească,
Nime să nu mi-l cunoască.
Mult e mîndru, sprintenel
10 Cel voinic, cel voinicel !
Și tot cată-un călușel
Roibuleț, cu părul creț
De-a lui Codrean drăguțel.
Mult aleargă ș-ostenește,

- 15 Cal pe gînduri nu găseşte ;
Cîţi fugari i s-arăta,
El de coamă-i apuca,
Peste tufe-i arunca.
Dacă videa şi videa
- 20 Că norocul nu-l slujea,
În baltag se rezema,
Colea-n vale se lăsa,
Colea-n vale, la strîmtoare
Unde trec mocani cu sare.
- 25 Iar în drum cît se punea,
C-un mocan se întîlnea,
Şi din gură-aşa-i grăia :
„Cale bună, măi mîntene !
— Mulţămîn, frate Codrene !
- 30 — Măi Mocane frăţioare,
Nu-ţi e roibul de schimbare ?
Să-ţi dau chebea din spinare
Ş-un car mare plin de sare,
Un car mare cu opt boi
- 35 Să mergi bogat de la noi ?
— Nu-mi e roibul de schimbare,
Nici mi-e roibul de vînzare,
Că cu mama roibului
Plătesc valea Oltului,
- 40 Şi de-aş vinde pe roibul
Aş plăti Movilăul.
— Alelei ! Mocănaş dragă,
De mine dorul se leagă.
Fă şi tu pe dorul meu
- 45 Că bun e cel Dumnezeu !
Dă-mi pe roibul drăguleţ,
Ca să cerc de-i şoimuleţ.
De-i mi-a plăcea îmbletul
Eu ţi-oi da şi sufletul“.

- 50 Mocănașul, se pleca,
Codrenașu-ncăleca...
Trei rugini el îi trăgea,
Astfel roibul meu fugea...
Văile se limpezea !
- 55 Se ducea hoțul rîzînd,
Fugea roibul nechezînd,
Iar mocanul sta plîngînd
Și din gură tot zicînd :
„Alelei ! măi Codrenele !
- 60 Te vezi de pe sprincenele
Că ești făcător de rele.
Vin Codrene înapoi,
Dă-mi încălce cei opt boi,
Cîtiva bani de cheltuială
- 65 Și chebea de primineală.
— Ba-ți fă cruce, măi mocan,
Zi c-ai cîstit pe Codrean
Că de-oi veni înapoi
În loc de car cu opt boi,
- 70 Ți-oi da niște pumni sgîrciți
De ți-ar părea bani găsiți...
Și s-au dus, s-au dus, s-au dus
Pîn' ce soarele-au apus.

II

- Frunză verde de alună !
- 75 Codrenaș cu voie bună
Se urca în deal la stîină,
Se urca și chiuia...
Toți ciobanii că fugea !
Numai unul rămînea,
- 80 Lîngă foc se întindea,
Bolnăvior că se făcea :
Codrenaș îl pricepea

- Și din gură-așa-i zicea :
 „Mînca-te-ar lupii cioban !
 85 La ce te mai faci viclean
 Că ți-oi trage-un iartagan
 De-i sări ca un șoldan !
 Scoal' de-mi alege-un cîrlan,
 Cîrlănaș de la Ispas
 90 Tinerel, rotund și gras“.
 El cîrlanul și-l lua,
 La ciochine și-l lega
 Și cu roibul iar pleca
 Și cu roibul se lăsa
 95 Colo-n vale la Șanta,
 La Șanta, la crîsmăreasă
 Cu ochi mari de puică-aleasă.
 Bea Codrean, se veselește,
 Cu Șanta se drăgostește
 100 Și de plată nici gîndește.
 Bea Codrean și poruncește,
 Iar crîșmariu-ngălbinește
 Și porunca-i împlinește.
 „Măi bădiță, măi crîșmar !
 105 Adă-o ploscă de Cotnar
 Și una de Odobești
 Dacă vrei să mai trăiești !“
 Ploscele Codrean lua,
 La oblînc le anina,
 110 Crîșmărița săruta
 Și cu roibul iar pleca
 Și cu roibul se lăsa
 Deasupra Copoului,
 Colea-n rediul Breazului
 115 Locazul viteazului.
 El la umbră se punea,
 Cîrlanu-ntreg și-l frigea,

- Masă mîndră-și întindea,
 Și minca, bea, veselea,
 120 De potiră nici gîndea !
 Dar potira-l urmărea,
 Potiră arnăuțească
 Cu iarbă vînătorească,
 Unde-a da să nu greșească !
- 125 Codrenaș cît-o videa,
 Plosca la gură-aducea,
 Iar potira-i tot zicea :
 „Dă-te, Codrene, legat
 Să ne te ducem stricat.“
- 130 Codrenaș le răspundea :
 „Mielu-i gras, ploscuța-i grea,
 De sînteți niscaiva frați,
 Iată masa și mincați !“
 Arnăuții se izbea,
- 135 Armele de foc scotea
 Și-n Codrean le slobozea...
 Pieptul lui Codrean sărea !
 Iar el rănile-și strîngea,
 Plumbii din carne-și scotea,
- 140 Cu ei durda-și încărcă
 Și din gură-așa striga :
 „Alelei ! tîlhari păgîni !
 Cum o să vă dau la cîni.
 Că de-atîta sînteți buni !“
- 145 Apoi durda-și întindea
 Și-n plin durda lui pocnea.
 Potirașii gios cădea,
 În sînge se vîrcolea.
 Iar Leonti — Arnăutul,
- 150 Înghiți-l-ar pămîntul !
 Nasturi de-argint că scotea
 De-ncărca o șuşanea

- Și-n Codrean o slobozea,
Pe Codrenaș mi-l rănea !
155 Voinicelul meu turba,
În durdă se rezema,
Baltagul și-l rădica,
În Leonti-l răpezea
Și capul îi rătezea.
160 Capul de-a dura sărea
Sîngele bolborosea,
Trupul metanii făcea.
Dar Codreanul tot slăbea,
Pe genuchi bietul cădea,
165 În palme se sprijinea,
Și potira mi-l prindea,
Lega-s-ar moartea de ea '

III

- Frunză verde de măcieș,
Pe Codreanu-l duc la Ieși,
170 La Domnul la Ilieș.
Și mi-l duc într-un divan
Unde Domnul cu caftan
Și pe cap cu gugiuman
Sta culcat pe-un buzdugan
175 Lîng-un grec țarigrădean.
„Mă Codrene, voinicele,
Spune tu Domniei mele,
Mulți creștini ai omorît
Cît în țară ai hoțit ?
180 — Domnule, Măria-ta !
Giur pe Maica Precista,
Eu creștini n-am omorît
Cît în țară-am voinicit,
Vreun creștin de-l întîlneam,

- 185 Averile-i împărțeam.
Cu doi cai de-l apucam,
Unu-i dam, unu-i luam.
Mîna-n pungă de-i băgam,
Giumătate-o deșertam.
- 190 Unde videam săracul,
Îmi ascundeam baltagul,
Și-i dam bani de cheltuială
Și haine de primeneală.
Iar unde zăream grecul,
- 195 Mult îmi ardea sufletul
Pîn' ce-i rătezeam capul !
În cap mîna că-i puneam,
La pămînt îl aduceam,
Căpățîna i-o tăiam
- 200 Și la corbi o giuruiam !
Cel grec mîndru, coroiat,
Ce ședea cu Domnu-n sfat,
Pe Codrean cît l-auzea,
La față se-ngălbinea,
- 205 Pe covor îngenunchia
Și din gură-așa grăia :
„(De-a mai fi Codrean vro vară
Îmi scoate grecii din țară)
Domnule, Măria-ta !
- 210 Pe Codreanul nu-l ierta
Că el capul ți-a mîncea
Și foc tirgului ți-a da
Și pe Doamna ți-a fura“.
Domnul că se spăria,
- 215 Semn călăului făcea.
Iar Codreanu priceputul,
Priceputul și pățitul,
Semnul Domnului zărea
Și din gură-așa grăia :

- 220 „Domnule, Măria-ta !
 Tu pe greci nu asculta,
 Că ei viața ți-or scurta.
 Grecu-i fiară dușmănoasă,
 Grecu-i limbă veninoasă,
 225 Grecu-i boală lipicioasă
 Ce pătrunde pîn' la oasă !
 Iar de vrei tu să mor eu,
 Mai lungește veacul meu
 Să mă-mpac cu Dumnezeu.
 230 Las' să mă mărturisesc,
 De moarte să mă gătesc,
 Și s-ascult slujba cea mare
 Din gura popii Macare !
 Domnul pe gînduri cădea,
 235 Sema Armașului făcea :
 Porțile se deschidea,
 Iar Codreanu-n gîndul său
 Zicea : bun e Dumnezeu !

IV

- Frunză verde de bujor !
 240 La biserică-n pridvor
 Sta Codreanu frățior
 Cu butucul de picior.
 Popa slujbele-i cetea,
 De moarte mi-l pregătea.
 245 Codrenaș se umilea
 Și popii, gemînd, zicea :
 „Părinte, sfinția-ta !
 Mai dezleagă-mi pe dreapta
 Să-mi fac cruce cu dînsa,
 250 Să-mi fac cruce, să mă-nchin
 Ca să mor ca un creștin.“
 Popa dreapta-i dezlega,

- El în sîn mîna-și băga,
 Dalb de paloș că scotea,
 255 De butuc că-l și trîntea
 Și butucul deschidea :
 „Alelei ! tîlhari păgîni,
 Cum o să vă dau la cîni
 Că de-atîta sînteți buni !“
 260 Cum zicea așa făcea,
 Potira măcelărea
 Și la curte se-ntorcea
 Și-n glas mare-așa zicea :
 „Domnule, Măria-ta !
 265 Ian deschide-ți fereasta,
 Să ne videm fețele,
 Să ne-auzim vorbele.
 Să știi, Doamne, să știi bine
 Că nu-i vrednic pentru tine
 270 Să omori voinici ca mine !“
 Domnul fața și-aprîndea,
 Grecu-n beciuri s-ascundea,
 Curtenii cu toți sărea,
 Poarta curtei închidea.
 275 Codrenaș dacă videa,
 Paloșul și-l zinghenea
 Și deodată chiuia :
 „Alelei ! cel roibuleț,
 De-a lui Codrean drăguleț !
 280 Unde ești, voinicule,
 Să-mi mai scapi tu zilele !“
 Iată roibu-l auzea,
 Iată roibul nechezea,
 De la iesle se smucea,
 285 La glas de stăpîn venea
 Venea vesel nenșăuat,
 Nenșăuat și nenfrînat,

- Zbura vesel pe pământ,
 Narea-n vînt și coama-n vînt
 290 Codrenaș se-nveselea,
 Pe el uite se-azvîrlea,
 Pintre glonțuri viu trecea,
 Zid de piatră nalt sărea
 Și, sărind, așa zicea :
 295 „Rămii, Doamne, pe domnie,
 Eu mă duc în haiducie !
 Rămii, Doamne, sănătos
 Că tu vrednic nu mi-ai fost.
 Ileaș, rămii cu bine
 300 Că nici tu nu ești de mine
 Și nici eu nu sînt de tine !“

 Scăpatu-mi-au voinicul !
 Eu mă-nchin cu cînticul,
 Ca codrul cu freamătul,
 305 Ca roibul cu imbletul,
 Roibul sare zid în loc,
 Scoate voinicul din foc,
 Codrul frunza-și îndesește
 Pe voinic îl mistuiește.
 310 Rămîneți în veselie,
 Ca Codreanu-n haiducie
 Și-mi faceți parte și mie.

NOTE

1. *Frunzuliță de dudău*

Cele mai multe dintre cîntecele populare încep cu *frunză verde*. Aceasta provine din iubirea românului pentru natura înverzită. Primăvara cu cerul ei albastru, cu dulcea sa căldură, cu însuflețirea ce ea aduce lumii amorțită de viforele iernii, naște în inima românului doruri tainice, porniri entuziaste carele îl fac a uita su-

ferințele trecutului și a visa zile de iubire, de vitejie.

Lui îi place, cînd vine primăvara cea verzie, a se întinde pe iarbă, a se rătăci prin lunci și codri, a cînta și a pocni din frunze, a se scălda în lumina soarelui și în aerul parfumat al cîmpului. Frunza cea nouă îi însuflă cîntice pline de o melancolie adîncă, ce exprimă jalea unui trecut de mîrire și aspirarea către un viitor măreț.

Frunza verde ce încunună cînticele popoarele servă totodată de caracteristică cînticului. Astfel, cînd subiectul este eroic, cînd el cuprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arbori sau de flori ce sînt în potrivire cu puterea și cu tinerețea, precum frunza de stejar, frunza de brad, frunza de bujor, căci voinicii baladelor sînt nați ca bradul, tari ca stejarul și rumeni ca bujorul. — Cînticele de iubire se încep cu frunzele de lăcămioară, de sulcină, de busuioac, pentru că aceste flori, după crederea poporului, au o menire fărîmecătoare. Cînd e cînticul de durere sau de moarte, el preferă frunzele de mărăcină, de mohor etc.

În legendele și în baladele unde figurează copile frumoase, aceste sînt întovărășite de cele mai gingașe flori ale cîmpiilor, poetul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunzi de violele, de trandafiri, de micșuncle etc. și astfel se poate cunoaște subiectul unui cîntic chiar de la cel întîi vers.

Românii dovedesc prin această formă poetică a improvizărilor lor, o și mai strînsă rudire cu frații lor din Italia, căci în cînticele populare ale umbrilor, ale ligurilor, ale picenilor, și ale piemontezilor, frunza e înlocuită prin floare. De pildă :

Fior de viole

Li vostri ochietti furone le strale
Che fece la ferîta che mi dole etc.

Fior di cerasa

E d'una siepe de mortella e rosa
Io la verre siepa' la vostra casa.

Fior di mela
Vattene a casa che mamma ti chiama
Mamma ti chiama e lo mio core pena.
etc. etc.

2. *S-au aflat la Movilău.*

Oras vechi din Basarabia pe malul Nistrului.

24. *Unde trec mocani cu sare*

Mocanii de la munte fac din vechime și pînă astăzi,
cu carele lor mari înhămate de herghelii întregi de cai,
transporturi de sare și de mărfuri pin țară și la hotare.

52. *Trei rugini el îi trăgea*

Adică îl lovi de trei ori cu varga ruginită a puștei sau
cu muchea ruginită a paloșului.

53—54. *Astfel murgul meu fugea
Văile se limpezea*

Imagină minunată de repezimea calului.

71. *De ți-or părea bani găsiți*

Ban găsit, ban vrăjit. Comoară găsită, belea nesfîrșită,
proverburile.

89. *Cirlănaș de la Ispas*

De ziua Ispasului începe a se tăia miei pentru hrana
poporului. De acolo vine zicătoarea prin care cată a se
mîngîia bătrînii : Primăvara vede mai multe piei de miei
decît de oi.

113. *Deasupra Copoului*

Copoul e un cîmp frumos în capătul Iașilor, locul de
Primblare a societății fostei capitale. Dincolo de acest
cîmp se găsește Sediul Breazului.

122. *Potiră arnăuțească*

Arnăuții au fost mult timp în serviciul Domnilor și al boierilor. La început ei formau o guardie domnească, îmbrăcată numai în haine cusute cu fir. Mai pe urmă ei fură întrebuințați de Agie ca potirași în contra hoților ce țineau drumurile. Unul din șefii cei mai vestiți au fost Bimbașa-Sava.

În fine de cînd cu formarea miliției române, ei au rămas ca slugi de paradă la unii din boieri. Meseria lor consistă, numai întru a fi înarmați ca niște arsenaluri și a figura astfel dindărăptul caleștelor.

133. *Iată masa și mincați*

Răspuns caracteristic al unui din cele mai nobile obiceiuri române, obiceiul ospeticii. Oricînd vede cineva o masă întinsă și zice: Masă bună! stăpînul mesei răspunde: Poftim la dînsa!

151. *Nasturi de-argint că scotea*

Poporul crede că sînt zale vrăjite pe care numai glonții de argint le poate străbate.

152. *De-ncărca o şușanea*

Pușcă lungă arnăuțească.

170. *La domnul la Ilieș*

Este de prezumat că balada pomenește de Alexandru Ilieș carele a domnit în al XVII-a secol, 1666.

175. *Lîng-un grec țarigrădean*

Adică grec din Fanar, unul din acei intriganți servili cari au sădit în inimile românului ură și dispreț în contra grecilor, atît prin bîntuirile ce au cauzat țării în timp de mai mult de un secol, cît și prin corumperea năraurilor ce au lăsat în urma lor!

193. *Și haine de primeneală*

A se primeni în haine nouă este un privilegiu de a primi urări de fericire și de sănătate din partea cunoștințelor și a neamurilor. Aceștii zic : să le porți sănătos și voios !

225—226. *Greco-i boală lipicioasă
Ce pătrunde pîn' la oasă*

Aceste versuri aduc aminte pe acele din *Eneida* : *Ti-meo Danaos et dona ferentes*, și pe acel al poetului italian : *o vili, o superbi, ma infami sempre*. Unii din'tre cîntăreți pomenesc de ture în loc de grec, și prin urmare Codrean zice :

Domnule, Măria-ta
Pe străini nu-i asculta etc

Vezi partea I a baladelor, ediția din 1852.

242. *Cu butucul de picior*

Pedeapsa butucului obicinuită în Orient, se aplica cul-pașilor chiar la romani. Între ruinele orașului Pompeia, s-au găsit într-o închisoare osemintele a doi oameni prinse într-un mare butuc de bronz.

271. *Domnul fața și-aprindea*

Adică i se cuprinse obrazul de roșăța miniei.

276. *Paloșul și-l zinghenea*

Adică cerca ascuțitul cu unghia ca să se încredințeze de sună a armă ruginită sau oțelită.

312. *Și-mi făceți parte și mie*

Unele din balade se termină cu o urare adresată ascultătorilor. Strămoșii noștri iubeau să auză cîntice de vi-tejie, și la mesete lor aduceau cîntăreți ce le spuneau

faptele domnilor vechi. Cîntarea acelor poezii se făcea într-un mod recitativ. Balada se zicea. Astfel mi-au zis mie balada lui Codrean orbul din Bohotin, Neculai Nastasi.

XXVII

VIDRA

4

- Frunză verde peliniță,
Pe cel deal, pe cea colniță,
Primblă-mi-se-o cătăniță
Cu doi bani în punguliță,
5 Și cu doi în buzunari,
Cu doisprece lăutari,
Și cu doi, trei călușei
Încărcați de gălbinei.
Iar cu dînsa se afla,
10 Tot pe lună se primbla
Stoian Șoimul, popă vechi,
Cu potcapul pe urechi,
Ce s-au lăsat de popie
Și de sfînta liturghie
15 De s-au dat în haiducie.
El de mijloc o ținea,
Lîngă pieptu-i o strîngea
Și mereu o dismierda
Și mereu o săruta,
20 Și lăutarii cînta
Cîmpii de se răsuna.
Cînd fu cătră dimineată,
Popa se spăla pe față,
Barbă neagră peptina,

- 25 La baltagu-i se-nchina
 Și pe Vidra mi-o trezea
 Și din gură-așa-i grăia :
 „Știi tu, Vidro, ce-am gîndit,
 Știi tu ce m-am socotit ?
30 Suflecă mînice largi
 Și-mpletește la colaci.
 Fă colaci mari de doi saci
 Pentru cumnăței burlaci,
 Ș-un covrig de un mertic
35 Pentru cumnățel mai mic.
 Apoi haideți amîndoi
 Cu cotiga cu doi boi
 Peste codri, peste munți,
 La cei socri cam cărunți.“

II

- 40 Amîndoi la drum pleca,
 Sus, la munte, se urca
 Și mereu boii-ndemna :
 „Hăi Plăvan, hăi Bourean,
 Giuncănași de-a lui Stoian“.
45 Opintea boii mereu
 Opintea și sufla greu,
 Și cotiga scîrțîia
 Și calea se-ngreuia.
 Iar pe cînd soarele-i sus,
50 Pe cînd șoimul stă ascuns,
 Pe cînd umbra e scăzută
 Și se face nevăzută,
 Stoian popa se oprea
 Și de prînz el poposea
55 În mijlocul codrului
 Unde-i larg voinicului,
 În poiana înflorită

- Cu frunzari acoperită.
Unde iarba se-mpletește
60 Și-n vîrf se găitânește.
Vidra masă că-ntindea,
Și la masă că ședea
Cu Stoian alătura.
Ei prînzea și veselea,
65 De nime grijă n-avea
Dar păcatul mi-i păștea,
Pe Stoian îl zădărea
Și Stoian așa grăia :
„Oliolio ! mîndruța mea !
70 De cînd eu mi te-am luat
Nici un cîntic n-ai cîntat.
Cîntă-ți mindro, cînticul
Că mi-e drag ca sufletul,
— Alei ! frate, dragul meu !
75 Nu mai pofti să cînt eu,
Să-ți cînt cîntic haiducesc
Cu viers dulce femeiesc.
Eu dacă ți l-oi cînta,
Apele s-or tulbura,
80 Brazil mi s-or scutura,
Munții mi s-or clătina,
Văile or răsuna
Și pe noi ne-a-ntîmpina
Păunașul codrilor,
85 Voinicul voinicilor,
Iubitul nevestelor,
Drăgălașul fetelor.
— Las' să vie că nu-mi pasă,
Eu că l-oi pofti la masă
90 Și de-a mai vrea altă hrană,
I-oi da trei baltași pomană.“

III

- Puse Vidra a cînta,
 Codrii a se deştepta,
 Apele-a se tulbura,
 95 Brazii a se scutura,
 Munţii a se clătina,
 Văile-a se răsuna.
 Şi deodată s-arăta
 Păunaşul codrilor,
 100 Voinicul voinicilor :
 „Hei ! Stoiene, bărbărie
 Ce te-ai lăsat de popie
 Şi de sfînta liturghie
 Şi te-ai dat în haiducie !
 105 Ce ne calci poienele
 Şi ne paşti fîneţele ?
 — Ce poiene, mări Păune ?
 Ce fîneţe, mări nebune ?
 Doar pămîntul nu-i al tău,
 110 Nici al tău nu-i, nici al meu
 Ci-i tot a lui Dumnezeu.
 — Hei Stoiene, bărbărie,
 Vorbă multă, sărăcie !
 Dă-mi giuncanii tăi drept vamă
 115 Şi îţi cată-apoi de seamă.
 — Ba, pe Vidra nu ţi-oi da
 Că mi i-au dat Dumnezeu
 Să mă scoată de la greu.
 — Dă-mi pe Vidra ta de vamă
 120 Şi îţi cată-apoi de seamă.
 — Ba, pe Vidra nu ţi-oi da
 Pin' ce capul sus mi-a sta
 Că mi-au dat-o soacra mea
 Ca să țin casă cu ea.

- 125 — Dă-mi baltagul tău de vamă
Și îți cată-apoi de seamă.
— Eu să-ți dau baltagul, eu ?
Vin de-l ia tu, fătul meu,
De ți-e sufletu-ndrăzneț,
130 Cît ți-e graiul de sumeț !“

IV

- Ei de briie s-apucară
Și la luptă se luară
Zi de vară pîn-în seară.
Cînd în loc mi se-nvîrtea,
135 Cînd la vale s-aducea,
Niciunul nu dovedea !
Dar Stoian mereu slăbea,
Brîul lui se descingea.
„Vidro, puiculița mea !
140 Vin' de-mi strînge brîul meu,
Apăra-te-ar Dumnezeu,
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile !“
Iară Vidra mi-i privea,
145 Ochișori-i strălucea,
Inimioara-i se bătea
Și gurița-i răspundea :
„Ba, nu, nu bădiță frate,
Că vei lupta pe dreptate,
150 Și oricare-a birui,
Eu cu dînsul m-oi iubi“.
Stoian popa s-aprindea
Și făcea el ce făcea
Pe Păun că-l aducea,
155 Și-n pămînt că mi-l izbea,
Cît pămîntul despica,
Pîn-în brîu că mi-l băga.

- Baltagu-apoi rădica,
 Capul lui Păun zbură :
 160 Trupul pe brinci se plecă
 Lui Stoian se închina.
 Iar Stoian se întorcea,
 La Vidra-ncet se ducea,
 Se ducea posomorît,
 165 De gânduri negre muncit
 Ca un șarpe otrăvit.
 Vidra nici că se clintea,
 Ochii-n ochii lui țintea,
 Ochii căta bărbătește
 170 Și pătrundea femeiește.
 Stoian popa mi-i zicea :
 „Vidro fa, nevastă rea !
 Când de moarte mă luptam
 Și pe tine te rugam
 175 Să vii iute lângă mine
 Ca să-mi stringi briul mai bine,
 De bărbat nu ți-a fost milă,
 De păcat nu ți-a fost silă
 Și cu glas dulce, frățesc
 180 Zis-ai cuvînt dușmănesc :
 Că oricare-a birui
 Tu cu dînsul te-i iubi.
 Așa este, Vidro fa ?
 — Așa-i, Stoiene, așa !
 185 Am zis-o și-ncă-o mai zic
 Că mi-e drag cine-i voinic
 De se luptă făr-a cere
 Agiutor de la muiere.
 — Știi tu, Vidro, ce-am gîndit ?
 190 Știi tu ce m-am socotit ?
 Astă vară am cosit
 Orz cinci clăi de le-am clădit,

- Patru mi le-am virfuit,
 Iar unei virfu-a lipsit.
 195 Și mi-am pus în gândul meu
 Să-i fac virf cu capul tău.
 — Iată capul de mi-l taie
 Ca să-l pui tu virf la claie
 Și te-nvață de la mine
 200 Ca să mori cum se cuvine !
 Crunt Stoian se rezecea
 Și capul îi rezecea.
 Și țitele-i le tăia
 Și pe cîmp le împrăstia :
 205 Apoi singur purcedea.
 La socrii lui se ducea.
 „Hei, Stoiene, popă vechi
 Cu potcapul pe urechi
 Unde-i Vidra cea frumoasă,
 210 Fata noastră cea voioasă ?“
 „Eu pe Vidra mi-am lăsat
 Într-un codru depărtat
 Hotărînd moșiele
 Și-așezînd momiile
 215 Cu capul și țitele.“
 Bine vorbă nu sfîrșea,
 Pe loc ceriul s-aprîndea
 Și trei fulgeri răpezea,
 Pe Stoian popa-l lovea,
 220 În cenușă-l prefăcea !

NOTE

11. *Stoian Șoimul, popă vechi*

Acest Stoian care, după cum zice balada, s-au lasat de
 popie și de Sfînta leturghie de s-au dat în haiducie, nu
 a fost singurul hoț ieșit din sinul clerului. Pe la 1820,
 s-au mai ivit în țară un alt voinic de drumul mare anume

Andrii Popa carele cînd se întîlnea cu potira, striga la tovarășii lui : *Dați, copii, în numele Domnului !* El a hoțit mai mulți ani bătîndu-și joc de domnia lui Suțu, dar în fine a fost ucis în luptă de viteazul Mihai Cozoni carele priimise ordin de la Vodă ca să prindă pe Andrii viu sau mort. Vezi în *Doine și Lăcrimioare* balada lui *Andrii Popa*.

31. *Și-mpletește la colaci*

A da și a priimi colaci este una din vechile datini a țării. În toate împrejurările cele mai însemnate a vieții omului, la naștere, la botez, la înmormîntare colacii nu lipsesc, și iau proporții de mărime potrivită cu starea omului.

Cînd se naște un copil și se botează, părinții duc colaci nașului și acesta dăruiește finului sau finei ceea ce-i dă mîna.

La înmormîntări se fac colaci mari ce întovărășesc pe mort, cu pompă, pînă la mormînt și acolo sînt împărțiți la săraci.

Cuvîntul de colaci a agiuns cu vreme a fi sinonim de prezent, plocon. Așa, locuitorii de la țară au obiceiul a merge la stăpînii moșiilor cu *colaci* la zile mari, însă acei colaci sînt reprezentați prin ouă, pui de găini, faguri de miere, poame și miei.

În agiunul Sf. Vasile, copiii și flăcăii pîlec pe la casele oamenilor ca să facă urări de Anul nou ; ei se numesc atunci colăceri ce merg cu colinda pînă la sat.

Iată una din acele urări numite plugul ce obicinuit se zice în agiunul Sf. Vasili, împreunînd cuvintele cu sunet de tehnică și cu ciocniri de fere de plug.

URARE CU PLUGUL

Aho !Aho ! plugul badei cu 12 boi.
Boi bourei
În coadă cudălbei,
În frunte țintați,

În coarne-ferecați,
Pe pînteci balani,
Pe spate p'ăvani,
Fiecare de cite cinci ani.
Mînați măi, hăi, hăi !

Badea cu-un plug bine-mpănat
Și tot cu fer ferecat
Tras de boi bourei
Voinicci ca niște zmei
S-au apucat de arat
Zi de vară.
Pînă-n seară.
Mînați măi, hăi, hăi !

La luna, la săptămîna s-a dus Badea să vază griul de-l
răsărit, dar era de săcerat.

Badea l-au săcerat,
În girezi l-au adunat
Apoi l-au treierat
Cu roibul, cu murgul,
Cu negrul, cu surul,
Și multe care-a încărcat
Și la moara din vale-a plecat —
Mînați măi, hăi, hăi !

Dar hoța de moară, ce păștea brîndușe pe costișe, dacă
a văzut așa povară mare,

Puse coada pe spinare
Și fugi spre lunca mare.
Iar morarul meșter bun
Alerga ca un nebun
Și striga mereu, striga :
Na, mărișca, na, na, na ;
Moara tot hodorogea
Și pin apă tot fugea.
Mînați măi, hăi, hăi !

Iar lelea Morăriță, bună meșteriță, suflecând minici și
catrintă :

Luă un cojoc mișos
Și mi-l îmbracă pe dos
Cu târițe, cu cojițe,
Prinse moara de cosițe
Ș-o apucă de călcii
Ș-o puse pe căpății.
Lovi c-un ciocan în șele
De o dete pe măsele ;
Atunci moara s-a pornit
Roțile și le-a-nvîrtit
Și pe loc a măcinat
Tot grîul cel săcerat.
Mînați măi, hăi, hăi !

S-a sculat apoi nevasta bădicăi și s-a dus în cămară,

A scos o sită de sfară
Și-i păru că-i prea rară.
Ea s-a dus iar în cămară
Și a scos o sită deasă
Tot cu firuri de mătăasă.
Mînați măi, hăi, hăi !
Frămîntat-au ș-au dospit
Și cuptoriul l-a împlut,
Și colacii au crescut.
Apoi lelea c-o lopată
Tras-au unul mare-n vatră,
Un colac rotund, frumos,
Alb ca fața lui Hristos,
Și mi l-a rupt drept în două
Ca să ni-l deie tot nouă...
De urât am mai ura
Dar ne temem c-a-nsera,
Și-s cărărele-ncurcate
Și casele depărtate.

Aho ! Aho ! plugul badei cu 12 boi
Iată-ne sosiți la noi.

Unii mai adaog și următoarele versuri :

Noi din suflet vă dorim
Acum și pînă murim
Cîte paie sus pe casă
Atîția galbini pe masă.
Cîți cărbuni în cel cuptori
Atîția mîndri gonitori.
Cîte fire în manta
Atîtea vaci a fâta.

URARE DE DIMINEAȚA ANULUI NOU

Anul nou cu fericire
Vă dorim și cu-nflorire
Ca merii
Ca perii
În mijlocul verii.

138. *Briul lui se descingea*

Românii au obicei a-și strînge mijlocul cu briie de lînă roșie, sau cu chingi late de piele, țintuite cu bumbi de alamă. El pretind că puterea omului e cu atît mai mare cu cît șalele sînt mai strîns legate cu cingătoarea.

157. *Pîn-în briu că mi-l băga*

În povestele populare, cînd zmeii se apuc' la luptă dreaptă cu feți-logofeții, zmeii trîntesc pe dușmanii lor astfel de tare că-i bagă în pămînt pînă la genunchi, apoi feții-frumoși, la rîndul lor, bagă pe zmei în pămînt pînă la briu etc.

Balada lui Stoian are asemănare în unele pasagiuri cu aceea a Păunașului Codrilor. Ele mi-au fost amîndouă cîntate de un lăutar din satul Mirceștii, anume Dedică, și poate că au același autor.

XXVIII

SERB-SARAC

!

- Pe-n mijloc de Țarigrad,
 La ceșmeaua lui Murad
 Primblă-mi-se Serb-Sărac
 Pe-un cal negru din Bugeac,
- 5 Voinice! și sprintinel
 Dar sărac ca vai de el !
 Cu saia îmbăirată,
 Și șalvari de ciorcă lată,
 Cotul cinci galbini luată,
- 10 Cu cămeșă de mătăasă,
 Vițele-mpletite-n șase.
 Cu picioarele-ncălțate
 În opinci înhîrzobate :
 Hîrzobul
- 15 Și galbinul,
 Nojița
 Și leița,
 Curaua
 Și paraua.
- 20 Primblă-mi-se-n sus și-n gios
 Pe fugaru-i cel frumos.
 Unde negrul nechezea
 Țarigradul se trezea,
 Turcii toți că alerga
- 25 Și pe Serbu-l întreba :
 „Copilaș de Serb-Sărac !
 Nu-ți e negrul din Bugeac ?
 De-ți e negrul vînzător
 Eu îți sînt cumpărător,

- 30 Că vreau bine să-l plătesc !
Cu aur să-l cumpănesc.
— Nu-mi e negrul de vânzare,
Nici mi-e negrul de schimbare
Că-i voinic și-i pui de zmeu
- 35 Și-l fugar pe placul meu !
Nepoata Sultanului,
Copilița Hanului,
Hanului Tătarului,
Pe Serb iată că-l zărea
- 40 Din Seraiu, de la zebrea
Și din gură-așa grăia :
„Copilaș de Serb-Sărac,
Mult ești mîndru și pe plac !
Vin' colea, lîngă zebrea
- 45 Să-ți dau iuzluci cît îi vrea,
Negrul tău să-l priminești
Și pe mîni să-l potcovești
Cu potcoave de argint
Ce sînt spornici la fugit.
- 50 Că știi, frate, pe la noi
Azi e mercuri, mîni e gioi,
Mîni ies turcii la halca
Sus, în Haidar-pașa
Și oricine-a ciștiga
- 55 Roabă lui Hanul m-a da !
— Floricică din zebrea,
Răsărită-n calea mea !
De-ți sînt drag, de-ți sînt pe plac
Mîni vîrtej am să mă fac
- 60 Să vin turcilor de hac !
— Copilaș de Serb-Sărac,
Mult mi-ești drag și-mi ești pe plac,
Dar eu, frate, mult mă tem
De căzlariul din harem

- 65 Cel cu chipul de arap,
Buzat, negru, ras pe cap
Și cu solzii mari de crap.
El că-și are-un bidiviu
Cu sînge de argint viu,
- 70 Un fugar neîntrecut
Care soare n-a văzut
De cînd mă-sa l-a făcut.
— De ținut unde și-l ține ?
— De trei ani e ținut bine
- 75 Într-o boltă-ntunecată
Sub pămînt, în grajdi de peatră.
— De hrănit cu ce-l hrănește ?
— De doi ani îl întărește
Cu floarea trifoiului
- 80 Hrana dulce-a roiului.
— De-adăpat cu ce-l adapă ?
— Tot cu lăpteșor de iapă,
De și-l face lat pe sapă.
Ș-așa, frate, mult mă tem
- 85 De căzlariul din harem
Și de mîndru-i bidiviu
Cu sînge de argint viu ;
Că pe el de-a-ncăleca
Mini la jocul de halca,
- 90 Roabă lui Hanul m-a da !
— Floricică din zăbrea
Răsărită-n calea mea !
Să n-ai frică
De nimică
- 95 Că nu-i cal împărătesc
Ca negrul ist voinicesc !
Orice-alung
Cu el agiung,
Oricînd plec
- 100 Paseri întrec !“

- Trecea mercuri, venea gioi,
 Turcii mergea cîte doi
 Ca să joace la halca
 Sus, în Haidar-Paşa,
 105 Şi deodată toţi pleca,
 La fugă se arunca,
 Pe cîmp luciu se-nşira.
 Iar sultanul, stînd pe cal,
 Sub un verde cort de şal,
 110 Barbă neagră-şi netezea
 Şi cu ochii urmărea.
 Alalah ! cai arăpeşti
 Alalah ! cai tătareşti !
 Cum mişca copitele
 115 Ca şoimii aripele !
 Dar căzlariul se-ncrunta
 Bidiviu-şi întărta,
 Pe toţi turcii-i întrecea
 Şi-nainte se ducea.
 120 Vai ! de fata Hanului,
 Hanului Tătarului,
 Nepoata Sultanului !
 Iată, iată Serb-Sărac
 Pe-un şoimuţ de la Bugeac
 125 Că venea, mări, venea
 Cuvîntul de-şi împlinea.
 Pe căzlariu-l agiungea,
 Agiungea şi întrecea !
 Iar căzlariu-l viclenea
 130 Şi din urmă-i tot răcnea :
 „Copilaş cu cal de foc !
 Opreşte negrul pe loc
 Că-i pică potcoavele
 Şi-ţi răpune zilele.

- 135 Serb-Sărac descăleca,
 Potcoavele cerceta...
 Nici un cui nu le cădea !
 Dacă videa și videa,
 Bici de sîrmă el scotea
 140 Și pe negrul opintea,
 Șapte stînjini că sărea,
 Pe arapu-l urmărea.
 Punea scară
 Lîngă scară
 145 Și oblînc
 Lîngă obînc
 Și dîrlog
 Lîngă oblînc
 Și din fugă cum venea
 150 El în scări se-nțepenea
 De căzlari s-apropia
 Două palme-n ceafă-i da,
 De pe cal îl rădica
 Și pe cîmp îl arunca !
 155 Se ducea bietul arap
 Rostogolul peste cap,
 Și pe cîmp se răstigne
 Și în urmă rămînea
 Buzat, negru, părăsit
 160 Tocmai ca un ciung pîrlit !
 Iar Serbul se tot ducea,
 De halca s-apropia
 Și din fugă asvîrlea
 Djeridul său chiar prin ea.
 165 Apoi vesel se-nturna,
 La Sultan de se-nchina
 Cu adîncă temenea.
 Iar copila Hanului,
 Hanului Tătarului,

- 170 Nepoata Sultanului,
Cu ochiana prin zebrea
Pe voinicu-l urmărea
Și cînd Serbul se-ntorcea,
Ea-nainte-i se ducea,
175 Cu năstrapa mi-l stropea
Cu năframa-l răcorea.
Apoi nunta se făcea
Și la nuntă petrecea
În cîntări și veselie
180 Cum e rîndul la Domnie..
Faceți-mi parte și mie !

NOTE

8. *Cu șaluri de ciorcă lată*

Ciorcă-lată sau *ciorcălată*, cuvînt corupt ce însemnează negreșit o materie *ecarlată*, căci șalvarii se fac de postav roșiu.

11. *Vîțele-mpletite-n șase*

Șase în loc de șese, provincialism, asemenea se zice șapte în loc de șapte etc.

40. *Din sarai de la zebrea*

Ferestrele de la casele turcești, mai cu seamă acele din partea haremului sînt închise cu gratii împletite de lemn, sau *zăbrele* — jaluzele, carele opresc ochii de-a pătrunde înlăuntrul.

45. *Să-ți dau tuzluci cît îi vrea*

tuzlucul e o monedă turcească-vechie.

52. *Mîni les turcii în halca*

Halca, e cuvînt turcesc ce însemnează verigă. Glorul halcalei trebuie să fi fost același carele poartă la fran-

cezi numele de *jeu de bagues*. După înțelesul baladei, jocul consistă întru a se repezi călare în partea unde se găsea halcaua spînzurată, și a svirii djeridul astfel încît să treacă prin cercul ei.

53. *Sus, în Haidar-Pașa*

Haidar-Pașa este numele unui cîmp lat și frumos ce se găsește în Asia, lingă Scutari (Ischludar) în față cu Stambulul. Pe acel cîmp se făceau înainte jocurile favorite ale turcilor, djeridul, halcaua, arcul; și pe dînsul astăzi se adun' caravanele și hagiile caril plec pe tot anul la Meca, spre a duce prezenturile Sultanului la mormîntul lui Mohamed, profetul Islamismului.

64. *De căzlariul din harem*

Haremurile turcilor, adică locuința femeilor, sînt încredințate pazel eunucilor, arapi ce se numesc turcește căzlari.

68. *El că-și are-un bidiviu*

Cal tînăr și sprinten la fugă.

70. *Sub pămînt în grajd de peatră*

A crește cail la întunerle pentru a-i face iuți și mai frumoși este o crezare orientală ce există și la români. Toți cail cei mai vestiți din povești, precum cal Graur, cal Vînteș, și alții ce duc ca vîntul și ca gîndul pe Făt-Logofăt cu părul de aur, sînt născuți și crescuți în bolți întunecoase. Balada zice:

Că el soare n-a văzut
De cînd mă-sa l-a făcut.

90. *Roabă lui Hanul m-a da*

Adică, Hanul o va da lui de soție. Se crede că femeile, chiar cele măritate, sînt roabe la turci.

114—115. *Cum mișca copitele
Ca și șoimii aripele*

Minunată și mult poetică imagină de alergarea cailor.

163—164. *Și din fugă asvirlea
Djeridul lui chiar prin ea*

Giocul djeridului a fost cel mai favorit al turcilor, căci el da privilegiu a arăta dibăcie și în purtarea calului și în aruncarea lancei plumbuietă la capete ce se numea djerid. Acel joc era ca un soi de *tournoi* cavaleresc în care luau parte un mare număr de amatori, și se executa adese sub ochii Sultanului, pe cîmpul de la Apele dulci din Europa. Luptătorii se împărțeau în două tabere, fiecare din ei își alegea protivnicul său; apoi, la un semnal ce se da din chioșcul împărătesc, toți se repezeau în fuga cailor și aruncau djeridele. Dibăcia consistă întru a se feri de djeridul protivnicului, a-l prinde din zbor sau a-l culege de gios fără a-și opri calul și a-l arunca îndărăt.

167. *Cu adîncă temenea*

Cuvînt turcesc ce însemnează închinăciune. Turcii fac multe temenele cînd se întîlnesc; ei se pleacă pînă la pămînt unul dinaintea altuia și cu mîna dreaptă își ating peptul, gura și fruntea. Aceste semne înlocuiesc la dînșii scoaterea pălăriei și strîngerea de mînă a europenilor.

175. *Cu năstrapa-l răcorea*

Vas de aur sau de argint în care se yârșa ape miroșitoare. Obiceiul înainte era de a stropi cu apă de trandafiri pe vizitatori la zile mari.

177. *Apoi nunta se făcea*

În ediția baladelor din 1852, s-au tipărit alte versuri la finalul baladei lui Serb-Sărac. Iată-le:

Iar copila Hanului,
Nepoata Sultanului,
Cu ochiana prin zebrea
Serbușorul și-l zărea
Și-naintea lui sărea,
Cu năstrapa-l răcorea,
Cu meneștergu-l ștergea
Și la sînu-i mi-l strîngea,
Și-n etac că mi-l ducea,
Nuntă mare că făcea,
 Săptămînă,
 Lună plină,
Cum e rîndul domnilor
Și rîndul vitejilor.

XXIX

DONCILA

- Sub cel păr mare din sat
Zace Donciul pe un pat ;
Nouă ani și giumătate
De cînd zace el pe spate !
5 Pentru dînsul nu e vară,
Nu e dulce primăvară
Ci numai viață amară !
Pe deoparte carnea-i cade,
Pe de alta vermi-l roade,
10 El se roagă tot mereu
Să-l sloboază Dumnezeu.
Toată lumea l-au lăsat.
Lumea toată l-au uitat,
Numai soră-sa Ancuța,
15 Anicuța româncuța,
Luceafărul satului,
Salba împăratului

- Nici pe Donciu l-au lăsat,
Nici pe Donciu l-au uitat,
20 Nouă ani ea l-a cătat,
Nouă ani și giumătate
L-a cătat tot ca pe-un frate.
Zi și noapte l-a vegheat
Perne albe i-a mutat
25 Cînd la cap, cînd la picioare,
Cînd la umbră, cînd la soare !
Într-o zi el o videa :
Că de plîns se ascundea
Și cu jale-așa-i zicea :
30 „Ce-i, Ancuțo, draga mea ?
Ochișorii tăi frumoși
Sînt ca doi luceferi roși :
Poate că ți-au venit greu
De cînd tu mă cați mereu ?
35 — Ba, ferească Dumnezeu !
Nu-i asta, drăguțul meu.
Dar un plîns m-au apucat
Că pe fetele din sat
Grea urgie au picat !
40 Că știi, frate, un mîrzac
Au sosit de la Bugeac
Și pînă țară face jac.
Lîngă sat el s-a oprit
Sub un cort mare pîslit,
45 Și-orice vrea tătărul cere
Tot în silă și-n putere.
De tot omul de pe-aici
Zece galbeni venetici,
Și de fiecare casă
50 Cîte-un miel și-o giuncă grasă,
Iar pe noapte fiecare
Cere cîte-o fată mare !

- Hei, Ancuțo, draga mea,
Facă Dumnezeu ce-a vrca !
- 55 Tu să n-ai nici o păsare.
Ferbe lapte-ntr-o căldare
De-mi gătește-o scăldătoare,
Și mă freacă-ntr-un noroc
Cu floare de busuioc.
- 60 Doar mi-ar potoli cel foc,
Apoi adă-mi haine dalbe
Cusute cu firuri albe :
Adă-mi și armele mele
Ce lucesc ca niște stele.
- 65 Apoi cheamă din cîmpie
Calul meu de voinicie
Care plînge cînd mă vede
Și de-i zic că mor, nu crede !
El în lapte se scălda,
- 70 Cu busuioc se freca,
Haine dalbe îmbrăca,
Calul și-l încăleca,
Și cît se videa călare,
Striga tot în gura mare :
- 75 „Rămîi, soro, sănătoasă
Ca o viorea frumoasă
Într-un păhărel pe masă !
Și tu, Șoime, ce nechezi
Și de boala mea nu crezi,
- 80 Să te văd cum te repezi,
Cînd în mine mă gîndesc
Să răpun cap tătăresc !
Șoimul vesel nechezea,
Zborul iute-și răpezea,
- 85 Iepurește, ogărește,
Păsărește, fulgerește,
Și-ntr-o clipă agiungea

- La cortul lui Crim Hogeă.
 „Bun sosit, ghiaur Doncilă !
 90 De-mi aduci vre o copilă,
 Adă-mi tu pe soră-ta
 Că nu doresc pe alta.
 — Îți aduc altă mireasă,
 Mai frumoasă, mai aleasă,
 95 Care cînd te-a săruta,
 Halal de viața ta !
 — Cine-i, bre Doncilă, cine ?
 Unde, unde-i s-o văz bine !
 — Iat-o, ici, în briu la mine !
 100 Ian vezi cît e de frumoasă,
 De subțire, de lucioasă,
 Ce glăsuț zinghenitor
 Scoate cînd o prinde dor,
 Dar mănîncă om de viu
 105 Și taie cap de deliu.
 — Ah ! amar, amar Doncilă !
 N-am cerut așa copilă.
 Du-te cu dînsa-napoi
 Că eu plec azi de la voi.
 110 — Ba nu ! vreau să te cunun
 C-am giurat să fiu azi nun“.
 Pala-n aer fulgera
 Capul mîrzăcesc zbura !
 Apoi Donciul se-ntorcea,
 115 Anicuței de zicea :
 „Bietul om ! noroc nu are :
 I-am dus lui o fată mare,
 Și numai dintr-un sărut,
 Capul lui și l-au perdut !“

NOTE

Subiectul acestei balade a fost tratat și de poezii populare a Serbiei, sub numele de *Dojein bolnavul*. Vezi

colecția cîntecilor populare ale serbilor, tradusă în limba franceză de Auguste Dozon — (Dentu libraire — éditeur Paris).

În Ardeal există asemenea balada lui Doncilă, însă cu numele de *Radu și Că'ugărița* (vezi colecția tipărită la Pesta de DL. Marin Marienescu).

42. *Și prin țară face jac*

În timpurile pe cînd Bugeacul era în stăpînirea tătarilor, aceștia făceau ades năvăliri pe pămîntul Moldovei și cășunau cumplite rele locuitorilor români, arzîndu-le satele, prădîndu-le vitele și răpîndu-le nevestele și fetele. Asemîne românii, din partea lor, da năvală în Bugeac și-și răzbunau cu foc și cu moarte. În balada lui Doncilă, tatarul Crîm Hogea cere tot în silă și în putere, el rădică *haraciu* de tot omul cîte zece galbini venetici etc... și pretinde pe fiecare noapte cîte o fată mare.

În balada lui Român Gruie Grozovanu, am văzut că el intrase în Bugeac pentru ca să ducă în țară care mocănești pline de copile mîrzăcești și de roabe tătărăști. Tablou viu și spăimîntător de acea epohă de vrăjmășie, unde omul nu era sigur de azi pînă mîni, și în care el se găsea într-o luptă necurmată cu dușmanii din țările vecine.

85—86. *Iepurește, ogărește* *Păsărește, fulgerește*

Aceste patru cuvinte formează un adevărat model de repezimea calului. Ogarul e mai iute decît iepurele, paserea mai iute decît ogarul și fulgerul mai iute decît paserea.

89. *Bun sosit, ghiaur Doncilă*

Popoarele ce urmează preceptelor religiei lui Mohamed, dau creștinilor denumirea de *ghiauri*, adică, necredincioși.

93. *Îți aduc altă mireasă*

Expresia poetică de mireasă întrebuințată pentru spadă, se găsește și în una din cele mai frumoase poezii ale vestitului poet german Uhland. În bucata intitulată *Spada*, cavalerul zice :

„Dar, spada mea, dar eu sînt un om liber, și eu te iubesc din fundul inimei, te iubesc că și cînd mi-ai fi mireasă... etc.”

105. *Și tată cap de deliu*

Deliu însemnează în limba turcească un om voinic, însă cam nebun.

XXX

CHIRA

- La Brăila-n vale
Șapte bolozale
Și șapte sandale
Descarc la zamboale
5 Și-ncarc la stamboale,
Descarc băcălii
Și-ncarc dimerlii,
Tot de griu mărunt
Și de arnăut.
10 Dăr cine descarcă
Și cine încarcă ?
Un arap bogat
Negru și buzat
Cu solzi mari pe cap,
15 Ca solzii de crap ;
Și cu buze late
Roșii și umflate
Și cu ochi holbați

- Și cu dinți smălțați.
20 Dar pîn' descărca
Și pîn'încărca,
El ce mai făcea ?
Tot pe mal ședea
Și mînea și bea
25 Sub verde frunzar
De crengi de stejar.
Iat-o copiliță,
Cu albă cofiță ;
„Chiro, Chiralină,
30 Floare din grădină !
Ghelai tu cu mine
Că te-oi purta bine :
Bine te-oi purta
Și ți-oi cumpăra
35 Rochiță cu zale
Lăsată pe șale,
Rochiță în bolduri
Lăsată pe șolduri.
Și paftale mari
40 De mărgăritari,
Și paftale mici
Tot de irmilici.“
Chira tot rîdea
Și îi răspundea :
45 „Alei, Arăpilă,
Alei ! măi Buzilă !
Unde s-au aflat
De s-a-împreunat
Corbi cu turturele,
50 Șerpi cu floricele,
Urși cu căprioare
Și nouri cu soare ?“
Însă cel arap
Cu solzi mari pe cap,

- 55 Cîț o auzea
Se și răpezea,
În brațe-o lua,
În caic intra
Și se depărta,
60 Către Sulina.
Iar frații Chirei,
Hoții Brăilei,
Șerpii Dunărei,
La mal alerga,
65 Pe Chira striga
Și-nnot mi se da,
Și se cufunda
Și cînd se ivea
În caic sărea,
70 Și pe cel arap
Îl da peste cap.
Apoi se-ntorcea
Și Chirei zicea :
„Soră ticăloasă !
75 Soră păcătoasă
Spune la tustrei
Care moarte vrei ?
Moarte luminată
Ori întunecată ?
80 — Frățiorii mei !
Vă giur la tustrei,
Giur pe Dumnezeu
Pe sufletul meu !
Că-s nevinovată
85 Ca apa curată.
Ah ! drăguții mei,
Nu-mi fiți dușmănei,
Nu vă-ntunecați
Nu vă încruntați,

- 90 Că-s o biată fată,
 Zău ! nevinovată !
 Iar frații Chirei,
 Hoții Brăilei,
 Șerpii Dunărei.
 95 Acasă-o ducea,
 Apoi ce făcea ?
 O lega de-un par,
 De-un par de stejar
 Și pe lângă ea
 100 Vreascuri aducea.
 Și ce mai făcea ?
 Trupu-i cătrănea
 După ce-l golea,
 Apoi foc îi da
 105 Ș-așfel o mustra :
 „Soră ticăloasă !
 Soră păcătoasă !
 Unde s-a aflat
 De s-a-mpreunat,
 110 Corbi cu turturele,
 Șerpi cu floricele,
 Urși cu căprioare
 Și nouri cu soare ?
 Arzi în foc nestins,
 115 De noi trei aprins.
 Și te fă tăciune
 Și te fă cărbune
 Cu-arapi de voiești
 Ca să te iubești !
 120 Focul s-aprindea.
 Vreascurile-ardea,
 Para se suia,
 Chira, vai de ea !
 Gemea și plîngea.

- 125 Trupul își frîngea,
Și amar zicea :
„Frățiorii mei,
Mă rog la tustrei,
Faceți-vă milă
- 130 De-o biată copilă.
Ah ! mă doare foarte !
Ah ! mă tem de moarte
Fie luminată
Fie-ntunecată.
- 135 Vai ș-amar de mine,
Iată moartea vine,
Vine, se răpede
Și nime nu-mi crede !
Măiculita mea,
- 145 Ce pedeapsă grea !
Focul mă cuprinde,
Carnea mi-o aprinde ;
Maică, unde ești
De mă părăsești ?
- 145 Maică, mor ah ! mor
Și la tine zbor !“
Chira tremura,
În foc se lupta,
Și amar striga ;
- 150 Apoi lin ofta,
Capul își pleca,
Sufletul își da !
Iar trupu-i ardea,
Trupu-i se roșea,
- 155 Trupu-i se-nnegrea,
Carnea sfirîia,
Oasele trosnea,
Para pîlpîia,
Fumul se-nvîrtea,

- 160 Iar cînd trupul ars
 Cenușă-a rămas,
 Frații cîte trei,
 Șerpîi Dunărei,
 Oasele strîngea,
 165 Cenușă alegea
 Și-n vînt o zvîrlea
 Și astfel grăia :
 „Oase păcătoase,
 Pulbere de oase !
 170 Mîncă-v-ar pămîntul
 Și v-ar duce vîntul
 Peste nouă mări,
 Peste nouă țări,
 În pustiu golit
 175 Și nemărginit !“

NOTE

2—3. Șapte bolozale Și șapte sandale

Negreșit aceste cuvinte sînt numiri corupte de vase plutitoare, căci românii cam au obicei a stropși unele nume străine, precum au prefăcut cuvîntul de *canton* în *cardon* și acel de *diligianță* în *dirigiancă* etc.

8—9. Tot de griu mărunt Și de arnăut.

Tablou satiric de comerțiul țărilor noastre.

Moldova și Valahia sînt vestite pentru pămîntul lor mănós și produc, de mai mulți ani, cîtimî foarte însemnate de griu, popușoiu, orz, ovăz etc. ce se expoartă prin porturile Galați și Ibrăila. Agricultura este pînă acum singura industrie importantă a Principatelor-Unite, și de cînd a încetat producerea cailor și s-au stins numeroasele erghelii ce formau înainte unul din izvoarele de

bogăție a românior, aceștia s-au dedat la înmulțirea vitelor albe din care se exportă mare număr în Austria.

31. *Ghelai* tu cu mine.

Cuvint turcesc ce însemnează : Vină tu cu mine.

42. *Tot de irmilici*

Monedă turcească de o valoare de 20 lei de Țarigrad.
Unii cîntăreși sfîrșesc balada Chirei prin următoarele versuri :

Pulbere zbura,
La cer se-nălța
Și-n cer aduna
Nori îngrozitori,
Nori răzbunători
Care se-nvîrtea
Și din sîn scotea
Trei fulgeri de foc
Căzute pe loc
Peste cei trei frați
Crunți și nempăcați.

XXXI

RADA

La cea casă mare
Cu ferești în soare,
Multe buți de toate
Se lovesc în coate,
5 Buți mari, nencepute
De cite cîlci sute,
Ș-altele mai mici
De-o sută și cinci.
La cea casă mare,

- 10 Cu ferești în soare
Vinu-i bun și rece,
Mult vinaț se trece
Că-l vinde Rădița,
Rada crîsmărița
- 15 Și-l beau cazacii,
Negustori de vii.
Iar unul din ei
Căpitan Matei
Cazaciu bătrîn
- 20 Și cu moartea-n sîn
La Rada căta,
Din suflet ofta
Și-apoi cuvînta :
„Rado, Rădișoară,
- 25 Mîndră viișoară !
Ia-mă tu pe mine
Că te-oi ținea bine
Și ți-oi da eu ție
Ruble chiar o mie,
- 30 Papuci în badii
Aduși din Indii,
Blană lungă, moale
Cu samur în poale,
Și un așternut
- 35 Cu aur țesut.“
Rada mi-l videa
Și îi răspundea :
„Căpitan Matei,
Mă vrei, nu mă vrei,
- 40 Cît ești de bogat
Nu mi-i fi bărbat,
Că ți-e barba sură
Și n-ai dinți în gură.
Bărbat oi lua

- 45 Care s-a afla
Dunărea să-noate
Rădicînd din coate,
În picioare stînd,
Buzdugan purtînd“.
- 50 Nime nu s-afla
Care cuteza
Din cei cazaclii
Negustori de vii.
Iar un argăţel
- 55 Tînăr, voinicel,
Pe loc s-apuca
De se încerca.
Dunărea trecea
Şi iar se-ntorcea
- 60 Din coate-notînd
În picioare stînd,
Buzdugan purtînd
Rada-nveselea
Şi astfel grăia :
- 65 „Vin voinicule,
Argăţelule !
Pe tine te vreu
Bărbat să te ieu,
Că-i o zicătoare
- 70 De însurătoare :
*Cine bate Dunărea
Nu mi-l bate muierea !“*

NOTE

6. De cîte cinci sute

Adică fiecare bute era de 500 vedre.

15. Şi-l beau cazaclii

Cazaclii se numesc unii negustori din Rusia carii cumpăr în tot anul vin de la Odobeşti şi-l duc peste Prut.

31. *Aduși din Indii*

Adică din India.

71—72. *Cine bate Dunărea*

Nu mi-l bate muierea

Din cuprinsul baladelor : *Păunașul Codrilor, Vidra și Rada* se poate dobîndi o idee exactă de caracterul femeilor românce. Ele sînt vesele, glumețe și au o plecare mare pentru voinici. Un om vrednic, care *rupe mișa-n două*, după proverbul popular, plătește mult în ochii româncei, și fie cît de sărac, el e preferat unui avut nevrednic. — Românul asemenea își arată simțirile lui în următoarea zicală : *Mai bine cu un voinic la pagubă, decît cu un mișel la cîștig.*

XXXII

BADIUL

- Pe luciul Dunărei,
La scursurile gîrlei,
La cotitura mării,
Ian că se zărea plutind
5 Cu lopețile vislind,
Cu pinzele filfiind,
Un caic mare, bogat,
Cu postaș roș îmbrăcat,
Pe-n afară zugrăvit
10 Și pe margini poleit.
Da-n caic cine era ?
Era Căpitan-Pașa,
Baș Agaoa turcilor,
Măcelarul frincilor,

- 15 Cu cincizeci de brăileni,
Și cincizeci de bosnieni,
Brăileni din Brăila,
Bosnieni din Bosnia.
Ei, mări, cu toți venea
- 20 Și pe mal se cobora
În cel sat mare, sîrbesc,
Giumătate românesc,
La casele Badiului,
Badiului bulgarului,
- 25 Frățiorul Marcului.
„Dalbo, dalbă, giupîneasă !
Cu ochi mari de puică-aleasă ;
De-ți e Badiul tău acasă,
Zi-i degrabă ca să iasă,
- 30 Iar de-i sus în deal la vie,
Mergi de-i zi să nu mai vie,
Că s-a trecut de glumie !
— Nu-i la vie, și-i în casă
Cu paloșul gol pe masă,
- 35 Badiului voinic nu-i pasă
Nici de cursă dușmănească,
Nici de oaste-mpărătească !
Badiule, te ține bine,
Că urdia-ntreagă vine !
- 40 Turcii vin grămadă, claie,
Capul tău să mi ți-l taie
Și să-l ducă pe tipsie
De peșcheș la-mpărăție.
Iată lupta se-ncleșta :
- 45 Badiul singur se lupta,
Chiar în sînge se scălda
Și de loc el nu se da.
Dar cînd trupul obosește,
Cînd puterea se sfîrșește,

- 50 Inima la ce-ți slujește !
Badiul meu slăbea, cădea,
Turcii rămași mi-l prindea
Și-l fereca peste tot,
Și-l lega strîns cot la cot
- 55 Gios la stîlpul hornului,
La dogoarea focului,
Cu frînghie de mătăasă,
Vițele-mpletite-n șase...
Tăia carnea pîn' la oase !
- 60 Badiul greu se răsucea
Și din gură-ncet zicea :
„Băduleasa mea frumoasă !
De mi-ai fost tu credincioasă,
Mergi degrabă la cămară,
- 65 De ia galbini din comoară.
Împle-ți poala plină, rasă
Ș-o revarsă-aici pin casă,
Doar or vrea ca să mă lasă !“
La bani turcii năvălea,
- 70 Și pe gios se tăvălea,
Dar pe Badiul nu-l slăbea !
Badiul încă mai zicea :
„Băduleasa mea frumoasă !
Cu ochi mari de puică-aleasă,
- 75 Mergi degrabă în cea casă ;
Pune față la ghileală,
Buze moi la rumineală
Și sprîncene la cerneală ;
Apoi vină-aice-n casă,
- 80 Doar or vrea ca să mă lasă !“
Mîndra cît se arăta,
Baș-Agaoa se-mbăta,
Dar de Badiul ce zăcea,
Milă nici că-i se făcea !

- 85 Badiul însă-ncet zicea :
„Băduleasa mea frumoasă !
De-mi ești soată credincioasă,
Fă la apă că porcezi,
Și-n fugă să te repezi
- 90 Pe la gura pivniței,
Tot de-a lungul uliței,
La casele Marcului,
Frățiorul Badiului,
Și dă lui pe loc de știre
- 95 Că mă aflu la peire.“
Băduleasa porcedea
Dar la apă nu mergea
Ci-ntr-o fugă agiungea
La casele Marcului,
- 100 Marcului bulgarului,
Frățiorul Badiului :
„Ale ! cumnățica mea !
Răsărit-ai ca o stea,
Ce vînt dulce te-a bătut,
- 105 La noi de te-ai abătut ?“
— Am venit să-ți dau de știre
Că-mi e Badiul la peire,
Pe mîna bosnenilor
Și a brăilenilor !“
- 110 Băduleasa nu sfîrșea,
Marcul se și răpezea,
Buzduganul învîrtind
Și din gură chiuind :
„Măi bosneni, măi brăileni,
- 115 Mișei dușmani și vicleni !
V-aruncați sută pe-un om
Ca și cioarele pe-un pom.
Ce vă-i robul vinovat
Astfel de l-ați ferecat ?

- 120 De vă-i robul de iertat,
De vîndut sau de schimbat,
Mie-mi e de cumpărat.
— Nu ne-i robul de vîndut
Ci ne-i robul de perdut.
- 125 — Alei ! frate Badiule
Cum te calcă babele !
Cît zicea, se răpezea,
Stîlpul hornului smuncea,
Pe Badiu că-l slobozea
- 130 Şi din gură-i poruncea :
„Bate tu marginile
Că eu bat mijloacele.
Care-a scăpa de la mine,
Să nu scape de la tine !“
- 135 Amîndoi turbat răcnea,
Vîrteji de moarte făcea,
Pîntre turci se învîrtea.
Turcii sărea şi fugea.
Dar păcatu-i agiungea !
- 140 Care scăpa de stîlpan,
Nu scăpa de buzdugan !...
Noaptea neagră cînd cădea,
Clăi de turci în foc ardea,
Şi lumina se-ntindea
- 145 Pe luciul Dunărei,
Pe valurile mării.
Iar nevasta Badiului,
Cumnăţica Marcului,
La cel foc grozav căta
- 150 Şi cu jale cuvînta :
„Alei ! frate Badiule !
Cumnăţele Marcule !
Auziţi voi parele
Cum mănîncă oasele ?
- 155 Auziţi voi mamele
Cum îşi plîng păcatele ?...

Această baladă se cîntă pe o arie cam sîrbească, cu trăgănituri de glas orientale, și lăutarii adaug' la sfîrșitul ariei un soi de suspin pe cuvintele turcești ; *Bruî aman, aman !*

14. *Măcelariul frîncilor*

Turcii dau numirea de frînci la toate popoarele îmbrăcate cu haine europene, și fiindcă ei au avut multe războaie cu ungurii și cu nemții, poate că versul de sus face aluzie la unul din acele măceluri crîncene ce au roșit cu sînge de atîte ori malurile Dunărei. Punem înaintea acestei presupuneri, fiindcă caracterul mai modern a baladei *Badiului* nu ne îngăduie a o crede de pe timpul cumplitei desfaceri a francilor sub zidurile Nicopolii.

15. *Cu cincizeci de brăileni*

Înainte de războiul rușilor cu Turcii, la 1828, orașul Brăila, întărit cu ziduri, era ocupat de o garnizoană turcească. Brăilenii din baladă nu sînt decît ostași din acea garnizoană.

43. *De peșcheș la-mpărăție*

Cuvînt turcesc ce însemnează prezent, dar.

59. *Tăia carnea pîn' la oase*

Un lăutar din satul Foltești, ce se află la coada lacului Brateș, lîngă Galați, zicea următoarele versuri :

Cu-o frînghie de mătasă
Împletită-n trei, în șase
Cît și brațul meu de groasă,
Tăia carnea pîn' la oase.
Și cu două de fuior,
Cît un fluier de picior.
Dar cînd Badiul se-ntindea,
Cele două se rupca,

Numai lațul de mătăasă
Nu-i da drumul ca să iasă,
Ci-l strîngea, strîngea cumplit
Ca un șarpe-ncolăcit.

76—78. *Pune față la ghileală,
Buze moi la rumineală,
Și sprîncene la cerneață.*

Femeile în Orient au uriciosul obicei de a-și drege obrazul cu suliman și a-și boi sprîncenele cu nucușoară arsă. Acel obicei s-au adoptat de toate femeile, fie mahometane, fie creștine ce locuiesc în Imperiul Otoman, și din nenorocire au și trecut peste Dunăre, și s-a în-cuibat în satele românești de pe malul stîng al râului.

XXXIII

GHEMIȘ

I

Frunză verde de-aluniș :
Tace cucul la răriș,
La răriș, la cărpeniș
De frica celui Ghemiș,
5 Că de-i mic și ghemuit,
Are fața de-ngrozit,
Și de-i mare cît un ghem,
Turcii toți de el se tem.
Cît a fost vara de mare,
10 El a mers pe la coșare
Cu vinăta cea frumoasă,
Iapă scurtă și vînoasă,
Cu dungi negre pe spinare,
Și scînteii de foc în nare.

- 15 Ea-i ogarcă pe sub foale
Cît aleargă, nu dămoale
Și-i locustă săritoare...
Unde-o vede Ghemiș moare !
Într-o zi Ghemiș punea
- 20 Șapte buți alătura,
Cu vînăta le sărea,
Pe vînăta o spetea !
Iar Ghemiș ca un nebun
O lega de un alun
- 25 Și trei zile o plîngea,
Nici că se mai mîngîia !
Apoi, mări, se-ndrăcea,
Colea-n vale se ducea,
O falangă-n drum scotea
- 30 Pe drumeți pe toți bătea
Ca să-i spuie de știa
Dacă-n lume cunoștea
Alt fugar ca vînăta,
Să-i se dreagă inima.
- 35 Cînd la urma tuturor
Iată-un biet de cerșitor
În spinare cu desag
Și în mînă c-un toiag.
Iar Ghemiș cum îl videa,
- 40 La pămînt îl întindea,
De falangă mi-l lega
Și-l bătea și tot striga :
„Măi sărace, sărăcilă,
De cînd îmbli cerînd milă,
- 45 Văzut-ai în calea ta
Vre-un cal bun ca vînăta ?
— Stăi, giupîne, nu mai da,

Că ți-oi spune tot ce știu.
Eu cunosc un bidiviu
50 La cel pașă din Măcin
Care bea rachiu și vin !⁴

II

Ghemiș iute purcedea,
Luntre mică el prindea,
Latul Dunărei trecea,
55 La Măcin de se ducea,
Și-n cetate el intra,
Iar de pitic ce era,
Nime-n seamă nu-l băga,
El la grajdiu și alerga,
60 Grajdiul Miralaiului
În dosul saraiului,
Și la pîndă se punea,
În gunoi se ascundea.
Cînd fu despre cîntători
65 Pin-a nu răsări ziori,
Ghemiș iute se trezi
Și-ncepea a nechezi
Cum nechează iepele,
Iepele sirepele.
70 Armăsariul l-auzea,
Se-ncorda și nechezea,
De la iesle se smuncea,
Peste zid ușor trecea,
Și sburînd voios venea.
75 Iar Ghemiș îl viclenea
Pin' de coamă-l apuca,
Apoi iute-ncăleca
Și numai o fugă-i da
Pin' la soră-sa Manda :

- 80 „Bună ziua, surioară !
De ești bună bunișoară,
Fii de inimă voioasă
Și de oaspe bucuroasă.
— Bun sosit, frate Ghemiș !
- 85 Bine făcuși că veniși,
Dar mai bine, zău, făceai
Dacă-aice nu veneai.
Că dușmanu-ți de cumnat
Chiar pe cruce s-a giurat
- 90 Să te dea la turci legat
Pentru-o palmă ce mi-ai dat
Cînd cu el m-am cununat !
— Să n-ai grijă, soro dragă,
Că cu mine nu-i de șagă.
- 95 De mine care se leagă,
Sîngele-n trup i se-ncheagă.“

III

- Iată că se-nainta
Și pe prag se arăta
Cel cumnat giurat, hain
- 100 Ce venea de la Măcin.
„Aferim, frate Ghemiș.
Bine făcuși că veniși,
Amîndoi să veselim
Ca frați buni să ne cinstim.
- 105 Fa nevastă, du-te, adă
Vin de cel ce fierbe-n cadă
Să ne cinstim oaspele,
Să răcorim fratele.“
Manda vinul aducea,
- 110 La băut ei se-ntrecea,
Pîn'ce unul se-mbăta
Și-n somn greu se cvfurda,

- Iar cumnatul cel hain,
Tufeciiul de Măcin,
115 Pe Ghemiș îl fereca,
La seleafu-i se pleca,
Pistoalele-i le-apuca,
De iarbă le descărca,
Cu cenușă le-ncărca.
120 Apoi iute alerga
Și la turci veste le da.
Turcii casa-ncungiura
Și-n casă buluc intra,
Iară sora lui Ghemiș
125 Punea salbă și beniș
Și-ntre turci se arăta
Și din gură cuvînta :
„Turcilor, spahiilor,
Nu dați vînt săbiilor
130 Pîn-a nu mă plăti eu
De Ghemiș, fratele meu,
Cu o palmă ce mi-a dat
Cînd bărbatul m-a luat.“
Bună palmă-atunci îi da
135 Cînd Ghemiș se deștepta
Și pe turci cît îi zărea,
În picioare drept sărea,
Și pistoalele-ntindea,
Dar nici unul s-aprîndea !
140 Dacă videă și videă
Iartaganul apuca
Pîntre turci se arunca.
Pîntre turci cale-și făcea
Și la grajdi el se ducea,
145 Chiuind și nechezînd
Iartaganul învîrtînd,
Armăsariu-l auzea,

- Armăsariul nechezea,
 La Ghemiș sburînd venea
 150 Și-n genuchi el se punea.
 Ghemiș iute-ncăleca
 Și spre Dunărea pleca,
 Apa-n două despica
 Și sălta din val în val
 155 Pîn' sosea la cea mal!

NOTE

7. Și de-i mare cît un ghem

În poveștile populare există o ființă fantastică ce se numește *Statul palmă*, *barbă cot*, adică cu statul nalt de o palmă și cu barba lungă de un cot. El trăiește sub pămînt și îmblă călare pe un iepure schiop. Ghemiș, mare cît un ghem, or fi negreșit rudă cu el.

15. Ea-i ogarcă pe sub foale

Adică are formă de ogar, făcută pe alergare.

29. O falangă-n drum scotea

Pedeapsa barbară a falangăi s-a aplicat în țară în timpul domniei fanarioților. Nenorocitul osîndit la această pedeapsă primea lovituri de biciu sau de vergi pe tălpile picioarelor, în vreme ce picioarele lui erau strîns legate de un drug numit falangă, și rădicate în sus.

36. Iată-un biet de cerșitor

În țările noastre e foarte rar de a găsi un cerșitor român, căci cerșitoria e considerată ca o meserie rușinoasă. A agiunge pe la ușile străinilor este cea mai mare nenorocire pentru un om, prin urmare e o foarte crudă ocară cuvîntul de *calic*. [...]

Cu toate acestea, pînă la domnia lui Ioan Sturza calicimea din țară era oarecum privilegiată prin hrisov domnesc, și posedea în Iași un foburg numit mahalaua Calicimei. Ea avea dreptul a lua parte la cortegiul înmormîntărilor. Breasla calicilor era reprezentată la aceste triste ceremonii prin oameni aleși din sînul ei, și care purtau toiaguri groase de ceară zugrăvită cu flori și poieită. Toiagurile însă erau atît de groase că de abia doi oameni puteau să ducă cîte unul pe umerile lor.

50. *La cel pașă din Măcin*

Oraș mic aproape de malul drept a Dunărei, în Turchia.

51. *Care bea rachiu și vin*

Legea lui Mohamed 'oprește băutura vinului și rachiuului.

60. *Grajdul Miralaiului*

Miralai însemnează la turci rangul de colonel

83. *Și de oaspe bucuroasă*

Datina ospetiei e una din cele mai vechi și mai sfînt păzite la romani. Cînd sosește un străin pe pragul casii unui om, el zice pînă a nu intra : *Bucuroși de oaspeți ?* și-i răspunde totdeauna : *Bucuroși !*

101. *Aferim, frate Ghemiș*

Aferim turcește, sinonim de bravo.

114. *Tufecciul din Măcin*

Cuvînt turcesc care însemnează fabricant de arme.

123. *Și-n casă buluc intra*

Adică dă năvală în casă cu grămada. Buluc e un cuvînt turcesc care s-a pripășit în țară de cînd cu năvăli-

rile turcilor, dar începe a se perde din limba noastră ca multe alte cuvinte slavone și grecești lăsate în urma lor de ocupările rusești și de fațala domnire a fanarioților.

XXXIV

VULCAN

I

- La gura Siretului,
Pin postul sînt Petrului,
Ian, mări, că s-a ivit
Un caic lung, poleit,
5 Cu postav verde-nvelit.
Dar în el cine-mi era ?
Era Soliman Aga
Cu cincizeci de ieniceri
Care poartă-n briu hamgeri.
10 Ei venea încet, încet
De la Dunăre-n Siret
Vadurile străbătînd,
Malurile cercetînd
De-un Vulcan, de-un căpitan.
15 Dușmanul lui Soliman.
Iată, mări, cum venea,
Că pe-un mal se întâlnea
Cu trei fete moldovence
Floricele dunărence,
20 Vorbitoare, cîntătoare,
Și de pînzi înălbitoare.
„Bună vremea la trei fete !
De nu sinteți voi șirete.
Spuneți nouă de Vulcan,

- 25 Unde-i aprigul Bogdan ?
Dacă-ți spune voi cu drept,
Răsări-v-ar flori la pept,
Flori cu față de bujori
Și cu ochi de pruncușori.
- 30 Lucrul vostru să sporească,
Pinzele să se-nălbească
Cum e coala de hîrtie
Și floarea de iasomie.
Iar de nu-ți grăi cu drept.
- 35 Arde-v-ar dorul în pept,
Lucrul să nu vă sporească,
Pinzele să nu albească,
Ci la soare să-nnegrească
Și la vînt să putrezească.“
- 40 Cele fete moldovence
Floricele dunărence,
De la mal se depărta
Și din gură cuvînta :
„Atunce s-agiungeti voi
- 45 Cînd îți afla de la noi
Unde-i Badea cel iubit
Și de turci nebiruit!“
Turcii se posomorea
Pe mal verde coborea
- 50 Și de mers nu se oprea
Pîn' ce-n cale nu zărea
O sălcică rămurată
Pe-un izvor rece culcată ;
Lîngă salce o bătrînă
- 55 Cu trei caftane-ntr-o mină
De sînge spălîndu-le,
De petre bătîndu-le :
Iar sub salce-un căpitan,
Șoimul ager de Vulcan.

- 60 Stînd la umbră și dormind
De-a lui viață nengrijind,
Că de pază mi-l păzește
Și la capu-i străjuiește
Pandelaș, un grec voinic
- 65 Cu pistoale sub ilic,
Slugă veche și iubită
De stăpînu-i dăruită.
Soliman s-apropia
Și din gură-așa grăia :
- 70 „Bre Pandele ! de vrei bani
Să nu-i poți mîncă doi ani,
Dă-ne pe Vulcan legat
Că-i peșcheș de împărat.”
Grecul lacom răspundea :
- 75 „Dați-mi banii ș-om videa.”
Soliman se bucura,
Bani în poală-i număra,
Zece pungi de irmilici,
Opt de rubiele mici,
- 80 Și vreo trei de venetici.
Dar Pandele ce făcea ?
La stăpînu-i se ducea
Și cu brîu-i de mătăasă,
Brîu cu țesătura deasă
- 85 Îi lega brațele-n cruci
Și-l dăruia rob la turci.

II

- Lîngă malul rădicat
Stă Vulcanul răsturnat
Ca stejarul cel frunzos
- 90 În pădure-aruncat gios.
Împregiuru-i adunați
Ședea turcii înarmați

- Și pe rînd se întreba
 Că ce moarte i-ar afla ?
 95 Unii zicea să-l omoare
 Cu laț de spînzurătoare,
 Alții să-l cufunde-n apă,
 Alții să-l înfigă-n țeapă,
 Alții să-l taie pe loc,
 100 Alții să-l arunce-n foc.
 Iar Pandeale-i asculta
 Și la rîndu-i cuvînta :
 „La cea moară părăsită,
 De stăpînul meu clădită,
 105 Este-o piatră de rîșnit
 Care încă n-au slujit,
 Și e bună de-aninat
 De un gît de vinovat
 Și-n Siret de cufundat.”
 110 Turcii toți *evet* zicea.
 Pe Vulcan iute-l ducea
 Și de peatră mi-l lega
 Și-n Siret îl arunca.
 Apele se deschidea
 115 Și pe loc se închidea
 Cum se-nchide pe-un mormînt
 Gura negrului pămînt.
 Apoi turcii purcedea,
 La Galați ei se ducea,
 120 Lăsînd îndărăptul lor
 Pe luciul apelor
 Vălurile ușurele
 Și vîrteje-n cercurele.
 Iar Vulcan se cufunda
 125 Pină ce de fund el da.
 Cînd în fund el ce făcea ?
 Brîul cu dinții-l rodea.

- Mină dreaptă-și desfăcea,
Din picioare s-opintea
130 La lumină de ieșea.
Apoi, greu el înota
Și din gură cuvînta :
Sărăcuț, amar de mine !
Căci un agiutor nu-mi vine
135 Să mă scoată de la greu,
Să-mi lungească veacul meu !⁴
Iată, mări, că deodată
Îi răspunde-un glas de fată :
„Voinicule, ține bine
140 Că eu vin, alerg la tine.“
Copilița sprintenică
Sărea într-o luntrică
Și cu minile vîsla,
Pe Vulcan de mi-l scăpa,
145 Iar Vulcan o săruta
Și cu drag îi cuvînta :
„Fire-ai, dragă, fericită !
Că tu ești a mea ursită
Ca lumina de iubită.
150 Mergi acum la tine-acasă
Și-ți ia haine de mireasă
Și m-așteaptă bucuroasă,
Că eu dac-oi isbîndi
Cu tine m-oi logodi,
155 Ș-om face casă-mpreună,
Să trăim viață bună.“

III

El la tîrg se îndrepta,
Mamei lui se arăta,
Iar bătrîna lăcrima

- 160 Și cu jale cuvînta :
 „Aleii ! dragă, de ești viu,
 Spune mamei ca s-o știu,
 Iar de nu să te bocesc
 Trupul să-ți l pînzuiesc,
165 Podurile să-ți gătesc.
 — Nu sînt mort, nu mă boci,
 Nici în pinzi nu mă-nveli,
 Ci în stremțe mă-nvelește
 De mă schimbă calicește.”
170 Făcea mă-sa cum zicea,
 În calic îl prefăcea.
 El pe uliți apuca,
 Crîșmele de le cerca,
 Cerca una, cerca două
175 Pîn-împlinea cîte nouă...
 Cînd a fost l-a nouălea,
 El înuntru năvălea
 Că-nlăuntru el văzuse
 Pe Pandeli ce-l vinduse.
180 Vînzătorul sta culcat
 Tocma-n fund pe un macat,
 Lăudîndu-și faptele
 Și bîndu-și păcatele.
 — Noroc bun și veselie
185 Celor ce-s în avuție,
 Să-mi faceți parte și mie !
 Căpitane Pandelaș,
 Tu ce ești un bogătaș !
 Dă-mi o frîntă de lețcaie
190 Că foamea cumplit mă taie
 Și pîn'la pămînt mă-ndoaie.
 — Măi străine, mă sarace !
 De-ți e foame, n-am ce-ți face
 Că mă țin greu înșelat

- 195 De toți banii ce i-am dat
Pe ist paloș oțelit
Cu mănunchiul poleit.
— Dă-I încoace, fătul meu,
Ca să-l cercetez și eu,
200 Și să-ți spun adevărat
Dac-ai fost tu înșelat.
Grecul beat paloșu-i da
Iar Vulcan cum îl lua,
Ochii-n sînge-și încrunta
205 Ș-apoi aspru cuvînta :
„Alelei ! fecior de lele !
Vînzător zilelor mele !
Nu te ținea înșelat
De cîți bani pe el ai dat,
210 Dar te ține înșelat
Într-a cui mină l-ai dat.
Alei ! fiară veninoasă !
Litfă rea, necredincioasă !
Ce rău, spune, ți-am făcut
215 Turcilor de m-ai vîndut ?
Ori la mine n-ai avut
De mîncat și de băut ?
Haine bune de-mbrăcat ?
Cal frumos de-ncălecat ?
220 Ai voit tu să mor eu,
Dar n-a voit Dumnezeu,
Că de moarte m-a scăpat
Să te curăț de păcat ! “
Cum zicea se și izbea,
225 Capul Grecului tăia,
Apoi trupu-i tîrîia
Fără popă nici prohod
Pîn'la capra unui pod,
Și podeaua rădica

- 230 Și sub pod îl arunca
 Apoi iar se întorcea,
 Iar pe uliți purcedea
 Și din turci el căsăpea
 Cîți pe mină-i încăpea.
- 235 Apoi iute alerga
 Și voios se cununa
 Cu cea fată moldovancă,
 Floricică dunăreancă,
 Care-n haine de mireasă
- 240 L-aștepta de mult acasă.
- Spusu-v-am cîntic bătrîn
 Și mai am vreo două-n sîn.
 De-ați avea suflete bune,
 Și pe-acele vi le-oi spune.

NOTE

5. *Cu postav verde-nvelit*

Colorul verde e purtat la osmanlii numai de persoanele ce au un caracter sacru, precum hogii, dervișii, imamii, fiindcă stindardul lui Mohamed, sangeacul, e de culoare verde.

8. *Cu cincizeci de ieniceri*

Miliția ienicerilor a fost instituită la 1362, sub sultanul Amurat, de către marele vizir Kara Halil Bașa. Ea era compusă de robi luați în războaie după ce Ornus Beglerberg de la Rumelia luă Ipsala și Molgara. După formarea acestei vestite miliții, un Șeic anume Hagi Bektaş o binecuvîntă, zicînd : „Numele vostru să fie *lenghișchiri* (cuvînt compus din *enghir*, nou, și *chehri*, soldat); înfățișarea voastră să fie vie și mîndră; mîna voastră

să fie invingătoare ; sabia voastră ascuțită, lancea voastră totdeauna gata de a lovi capul dușmanului, și oriunde veți merge să vă întoarceți cu chipul înflorit de sănătate“.

21. *Și de pînzi înălbitoare*

Viața patriarhală a familiilor române impunea femeilor datoria de a țese în case pînza trebuitoare pentru îmbrăcăminte a bărbaților și a copiilor. Ele au perfecționat această industrie și a ajuns a face moneșterguri și ștergare foarte frumoase.

Femeile de la munte poartă ștergare de mătăsă lucrate de dîsele, ce se deosebesc prin dibăcia țesăturilor.

25. *Unde-i aprigul Bogdan*

Turcii dau Moldovenii denumirea de Bogdania, depre numele lui Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, ce a închinat țara sub suzeranitatea sultanilor. Ei le zic moldovenilor bogdani.

55. *Cu trei caftane-ntr-o mînă*

Caftanul e o haină orientală ce servea înainte ca un semn de onor. Domnii cînd priimeau Domnia, și boierii cînd priimeau boieria, erau investiți cu caftane.

79. *Opt de rubiele mici*

Monedă turcească de aur.

11. *Turcii toți evet zicea*

Evet, cuvînt turcesc ce însemnează : așa.

148. *Că tu ești a mea ursită*

Ursitul sau ursita însemnează mirele sau mireasa hotărîți de soartă. Flăcăii și fetele cred că norocul se ocupă de viitorul lor. Fetele mai cu seamă sînt în plecare de

a-și căta ursiți în fața apei de pin fîntini, în lucirea misterioasă a stelelor, în forma copacilor de pin păduri etc.

163. *Iar de nu, să te bocesc*

Bocitul e un obicei ce există la români de pe timpul vechilor romani. Ca și în epoha lui Traian se află între femei, *bocitoare*, carele merg de bocesc morții pe la case, și pomenesc cu un ton plîngător, de toate meritele lor.

165. *Podurile să-ți gătesc*

Cînd este a se face vreo înmormîntare, obiceiul antic cere de a se așeza poduri în calea mortului. Se întinde pe pragul porții casei o pînză albă peste care trece cortegiul. O al doilea pînză se pune asemenea la giurătatea drumului, și o al treilea pe pragul porții de la biserică. Acele pînze se dau pe urmă de pomană la săraci împreună cu luminările de ceară și cu monezile aruncate pe ele.

Aceste poduri alegorice închipuiesc punțile ce are a trece sufletul răposatului ca să ajungă la ușa raiului, iar monezile slujesc a plăti *vămîile* pe astă lume (7). Afară de zisele monede se mai pune și cîte o monedă mică în mîna mortului, pentru ca să aibă cu ce plăti pe ceea lume barca lui Caron. Românii însă au uitat și pe Caron și riul Stix și Cîmpii Elisei din mitologia strămoșească, de cînd cristianismul a înlocuit relegea păgînismului.

213. *Litfă rea, necredincioasă*

Cuvîntul *litfă* carele la început servea a denumi pe polonii din Litfania, a ajuns a însemna *neam rău și fără credință*. Prin urmare el se aplică de români la orice popor care i-au făcut daune rele.

XXXV

CORBAC

- Corbac zace la-nchisoare
De trei ani lipsiți de soare,
În oraș la Tarigrad
În beci la Sultan Murad.
- 5 El oftează și jălește
Și prin gratii tot privește
Cînd la nori purtați de vînt
Care plouă pe pămînt,
Cînd la cîrduri de cucoare
- 10 Ce mereu zbor cătră soare.
Iată, mări, că-ntr-un nor
El zărea un corbușor
Ce pe sus tot cronconea
Și din aripi tot bătea.
- 15 „Alelei ! Corbac zicea
Căci n-am durdă, pui de corb,
Sîngele să mi ți-l sorb !
Ce tot zbori și cronconești ?
Ori pe mine mă jălești
- 20 Ori de mine tu-ți bați joc ?
Rămîneare-ai fără cioc,
Și ți-ar cădea unghile
Să n-acai cu dinsele !“
Corbul cît îl auzea
- 25 Din cel nor se repezea,
Pe fereastră se lăsa
Și pe limbă-i cuvînta :
Corbăcele, dragul meu !
Ce mă blăstemi așa rău ?
- 30 Că imblu de rîndul tău
De trei ani fără-ncetare
De cînd zaci la închisoare.

- Maică-ta mi-a poruncit
Să tot zbor neobosit
35 Pe spinarea vîntului
În giurul pămîntului,
Să te aflu, ca să ştiu
De eşti mort sau de eşti viu.
— Alei, corbi, de-i așa,
40 Eu nu te-oi mai blăstema
Ci cu lacrimi te-oi ruga
Ca să faci pe gîndul meu
Să-mi aduci cu pliscul tău
Cinci fuioare de mătăasă
45 De la mama, de acasă
Ş-încă iarba ferului
Din codrul Neferului.“
Corbul iute-n zbor sărea
Cît pe cer el se zărea
50 Mai întîi ca un porumb,
Apoi numai cît un plumb,
Pîn'ce-n zare agiungea
Şi din zare se ştergea.
Două zile nu trecea,
55 Corbuşorul se-ntorîcea
Şi cu pliscul aducea
Cinci fuioare de mătăasă
Cea mai bună şi aleasă,
Ş-încă iarba ferului
60 Din codrul Neferului.
„Alei ! corbuşorul meu !
De-a vrea sfîntul Dumnezeu
În cea lume să scap eu,
Giur să mi te înfrăţesc,
65 Şi să mi te tot hrănesc,
Nu cu carne păsărească
Ci cu carne păgînească,

- Nici cu sînge păsăresc
 Dar cu sînge păgînesc !“
- 70 Corbea timpul nu perdea,
 El mătasa o torcea.
 Lungă funie-o făcea
 Și de gratii o prindea.
 Apoi cînd noaptea cădea
- 75 El cu iarba cea de fer
 Atingea gratii de fer ;
 Gratiile, ca de foc.
 Se topca toate pe loc.
 Numai una rămînea
- 80 Care funia ținea.
 Dacă videă și videă,
 Corbac timpul nu perdea.
 Funia și-o apuca,
 Pe funie luneca,
- 85 Legănat mereu de vînt
 Pînă ce da de pămînt.
 Apoi el se depărta
 Și din gură cuvînta :
 „Corbi, corbi, frățior,
- 90 Mergi la maica cea cu dor
 Și-i du veste c-am scăpat
 De la loc întunecat,
 Și de-acum ca să mă-mpac,
 Eu din funie-am să fac
- 95 Colan mîndru pentru turci,
 Ca să mi-i rădic în furci !“

NOTE

Această baladă are multă aseminare cu aceea a lui *Norac și Corbul*, și pe cît presupun, ea este numai o parte din vreo baladă ce s-a pierdut.

46. Ş-incă iarba ferului

În poveşti se pomeneşte ades de o iarbă ce are putere a topi ferul de la zăvoarele închisorilor. Ar fi de crezută că iarba ferului, nu e de alta decît iarba de puşcă, dacă poveştele populare nu ar fi existat înainte de descoperirea prafului.

XXXVI

NOVAC ŞI CORBUL

I

- Fost-au, cică, un Novac,
Un novac, Baba Novac,
Un viteaz de-ai lui Mihai
Ce sărea pe şapte cai
5 De striga Craiova vai !
El un fecioraş avea
Şi tot astfel îi zicea :
„Fecioraş Gruiuşul meu !
Ascultă de ce-ţi zic eu,
10 Să nu cazi la vreun loc rău,
La loc rău şi mult departe,
În neagra străinătate.
Dacă sorţii te-or purta
Ţările de-a vîntura
15 Şi-n Stambul de a intra,
Tu de asta nu uita :
Vamă dreaptă să plăteşti,
Armele să-ţi oţeleşti,
Hainele să-ţi primineşti
20 Ca să pari un biet sărac,
Să nu semeni a Novac,
Că nu-i turcilor pe plac.“

Gruie-n Țarigrad intra,
 Vamă dreaptă el nu da,
 25 De haine nu se schimba,
 Ci pe uliți se primbla
 Tot în haine novăcești
 Cum e drag ca să-l privești !
 Turcii toți cît îl zărea,
 30 Între dînșii se grăia :
 „Ista-i Gruia lui Novac,
 Lui Novac Cara-Iflac !“
 Și pe loc ei s-aduna,
 Și de Gruie s-anina,
 35 Și cu Gruie se lupta
 Și pe Gruie mi-l lega
 Cu trei funii de mătasă,
 Din ele să nu mai iasă !
 Dar cînd Gruie se-ntindea,
 40 Două funii se rupea,
 Numai una rămînea,
 Una lungă noduroasă,
 Cît un braț voinic de groasă !
 Turcii iute-l cuprindea
 45 Și-ntr-um beciu îl închidea,
 Lumea să n-o mai privească,
 Soare să nu mai zărească !

II

Gruie zace la-nchisoare,
 De trei ani lipsiți de soare
 50 Și prin gratii lung privește
 Ceriul care strălucește
 Și de dînsul nu-ngrijește !
 Dor cumplit inima-i seacă,
 Plîns de jale mi-l îneacă,

- 55 Cînd zărește despre soare
Cîrduri, cîrduri de cucoare,
Călătoare zburătoare,
Și de el nepăsătoare.
Iată, mări, cum plîngea
- 60 Că-n departe, sus zărea
Un corb negru, corbișor
Ce zbura încetișor
Și din aripi tot bătea
Și cu jale cronconea.
- 65 Iar Gruie se amărea
Și din gură-amar zicea :
„Căci n-am durdă, pui de corb,
Zilele să ți le sorb !
Ce tot țiți și cronconești
- 70 Ori de mine te gătești ?“
Corbul se apropia,
Pe fereastră se punea
Și din pliscu-i răspundea :
„Gruişor, drăguțul meu !
- 75 Ce mă blăstemi așa rău
Cînd îmblu de rîndul tău ?“
„Alei ! corbi, corbișor,
De vrei tu să-mi faci pe dor,
Ține inelușul meu
- 80 Și du-l unde voiesc eu
În munții Catrinului,
În pădurea Pinului
La condacul lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
- 85 Și mă giur că de-oi scăpa,
Pe tine te-oi adăpa
Nu cu sînge păsăresc,
Dar cu sînge păgînesc !“
Corbul vesel cronconea,

- 90 Inelu-n plisc îl punea,
Aripele-și întindea,
Și pe cer el se zărea,
Întîi ca un porumbaș,
Apoi ca un lăstunaș,
95 Apoi ca un bondăraș
Și-n zare dacă-agiungea,
El din zare se ștergea.

III

- În munții Catrinului,
În pădurea Pinului
100 Odihnea Baba-Novac
La umbra unui copac,
Și pin vis el tot videa
Pe feciorul său Gruia.
Iată-un corb că se ivea,
105 Și pe-o creangă se punea
Chiar deasupra capului
Capului Novacului :
Corbulețul ușurel
Avea-n pliscu-i un inel
110 Care gios cădea din el
Chiar în barba lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac
Adormitul se trezea,
Și inelul cît videa,
115 Scotea haine novăcești,
De punea călugărești,
Scotea cuca de Novac
Și punea un comănac,
Și-ncălica voinicește,
120 Și purcedea vulturește,
Cu desagi, cu buzdugele
Pline de mahnudele.

- El mergea și iar mergea,
 În Țarigrad agiungea,
 125 La divan că se ducea
 Și din gură-așa zicea :
 „Auzit-am, auzit
 De-un voinic ce mi-ați robîit,
 Iată-mă-s că am sosit
 130 Să vi-l plătesc îndoît“.
 El desagii deșerta,
 Turcii toți năvală da,
 Și pe gios se tăvălea,
 Unul pe-altul se-mpingea.
 135 Iar Novac că alerga,
 Pe Gruie mi-l dezlega,
 Un paloș în mîină-i da
 Și din gură cuvînta :
 „Bate tu marginile,
 140 Eu să bat mijloacele,
 Că le știu soroacele.“
 El tăia la turci, tăia
 Pîn'ce bine ostenea,
 Apoi iute purcedea
 145 Amîndoi de se ducea
 În codrii Catrinului,
 În pădurea Pinului,
 Unde corbii locuiesc
 Și ca frunza se-nmulțesc
 150 Și bine hălăduiesc !

NOTE

- 2—3. *Un Novac, Baba-Novac*
Un viteaz de-ai lui Mihai

Pîntre generații lui Mihai-Vodă Viteazul s-a deosebit
 Baba-Novac, om credincios al Domnului, și carele a avut

o moarte glorioasă de martir, din ordinul lui Ciaki și al senatului unguresc.

12. *În neagra străinătate*

Simțul de naționalitate și iubirea de patrie sînt așa de adînc întipărite în inimile românului, că pentru el străinătatea e neagră, fără lumină. Soarele nu-l încălzește pe pămînt străin !

Românii sînt supuși tristei boale a nostalgiei, cînd se află disterați. De aceea în armia austriacă unde sunt mulți feciori din Ardeal și din Bucovina, legea de pedeapsă în contra fugirei din oaste, e mult mai puțin aspră pentru români. Un cîntic vechi zice :

Român în țară străină,
Duce dorul și suspină.

32. *Lui Novac Cara-Iflac*

Turcii numesc pe români Iflac, adică Valac, însă pe acei din Valahia îi cheamă *Cara-Iflac*, români negri, și pe cei din Moldova *Ac-Iflac*, români albi.

117. *Scotea cuca de Novac*

Cuca era un soi de coafură împodobită cu pene de struț, cu care Domnii Moldovii și a Valahiei erau încoronați cînd ei mergeau de se închinau sultanului ca să primească investitura. Obiceiul era ca pînă a nu intra în sala de audiență a sultanului, arzodași, cel întîi ușer numit capusilar kiethudasi, să îmbrace pe domn cu caftan și Muhzur-aga să-i puie pe cap cuca domnească. Mai era însă și alte cuce mai mici pentru solaki.

122. *Pline de mahmudele*

Monedă turcească de pe timpul lui Sultan Mahmud.

XXXVII

FATA CADIULUI

- La grădină, la cerdac
Lui Hagi Baba-Novac
Care poartă comanac,
Lungă masă e întinsă
5 Și de oaspeți mulți cuprinsă.
Dar la masă cine șede ?
Pe-mpregiur cine se vede ?
Șade bătrînul Novac
Că trăiește-acum de-un veac,
10 Cu cincizeci de finișori,
Tinerei, mîndri bujori,
Și cincizeci de finișoare,
Tinerele garofioare.
Toți cu bine petrecea,
15 Pe Novac îl fericea,
Numai tînărul Ioviță,
Copilaș de Novăciță,
Nici nu bea, nici nu mînca :
De la inimă ofta.
20 „Nepoțele hăi, Ioviță
Copilaș de Novăciță,
Șoimuleț, pui de român
Ce nu știe de stăpîn !
Nici nu bei, nici nu mănînci.
25 Ce stai pe gînduri adînci ?
— Eu pe gînduri am căzut
De cînd moșule-am văzut
Pe fata Cadiului
Din satul Odriului.
30 — Fecioraș pui de român
Ce nu știe de stăpîn !
Dacă este mări-așa,

- Încetează de-a ofta
Și te du în grajdul meu
35 De-ți alege-un pui de zmeu
Din cincizeci de bahameți,
Bahameți cu perii creți,
Și-ți fă singur izbînda
Ca să-ți capeți dobînda.“
40 Tinerelul se scula,
Lui Novac se închina,
Mîna dreaptă-i săruta
Și la grajdi se îndrepta.
Iar la grajdi dacă mergea,
45 El un mînz își alegea,
Mînz de fugă sprintenel,
Ieșea-n vară pătrărel,
Mînz ce fuge ca șoldanul
De nu-l prinde nici arcanul.
50 Pe el iute că sărea
Și din fugă mi-l oprea
La o poartă de grădină,
De grădină cu flori plină
Unde stau cadînele
55 De se-ngîin cu florile.
„Tu fată-a Cadiului
Din satul Odriului,
Ghelai, ghelai pîn'colea
Ca să-mi dai o floricea
60 Și mi-o dă cu mîna ta
Ca să-mi dreagă inima“.
Copila Cadiului
Din satul Odriului
Rumioară se făcea
65 Și trei flori ea-și alegea
Și trei flori ea culegea,
Ș-un fir de păr își smulgea

- Și cu firul le lega
Ș-apoi tainic ea le da
70 Unei roabe mîndruliță
Să le ducă la portiță.
Voinicelul greu ofta
Perișorul săruta
Și din gură cuvînta :
75 „Tu, fată-a Cadiului,
Soriora crinului !
Ghelai, ghelai pîn'colea
Ca să-mi dai o floricea,
Dar mi-o dă cu mîna ta
80 Ca să-mi dreagă inima.“
Copila Cadiului
Din satul Odriului
Bujorică se făcea
Ș-o garoafă culegea
85 O garoafă ca și ea,
Apoi singură-o ducea
Celui mîndru Novăcel
Avere-ar parte de el !
Feciorașul se pleca,
90 De mijloc o apuca,
La sînu-i o rădica
Și la fugă se-arunea,
Și din fugă-o dismierda
Mii de sărutări îi da.
95 Iar cea roabă medioară
Și de mînte cam ușoară
Spaimă singură-și făcea
Și-ntr-un suflet se ducea
La Cadiu, la cafenea
100 Unde beau turcii cafea.
„Sai Cadiule, nu sta
C-au răpit pe fiica ta !“

- Cadiul se-ngălbinea,
Celmaua pe ochi punea
105 Pe-o tătarcă-ncăleca
Și la goană se lua,
Iapa cîmpli apuca,
Urechiușele-și culca,
Urma mînzului călca.
110 Fugea mînzul nechezînd,
Iapa fugea rinchezînd,
Ș-așa bine că fugea,
Mai că mai îl agiungea.
Dacă videa și videa
115 Fata mintea nu-și perdea
Ea pe mînz că se pleca
De urechie mi-l mușca,
Urechiușa sîngera,
Iar mînzul se oțărea
120 Și sărea, sărea, sărea,
Ș-așa bine că fugea,
Într-o clipă agiungea
În grădină, la cerdac,
La Hagi Baba-Novac.
125 Cadiul încă sosea,
Iartaganul și scotea,
Iar Novacul cel bătrîn
Ce nu știe de stăpîn,
Își rădică genele,
130 Genele cu cîrjele
Ca să-și vază oaspele :
„Stăi, cuscre Cadiule,
Să ne-ascultăm vorbele,
Că junii fac certele
135 Și bătrînii pacele !“

NOTE

3. *Care poartă comanac*

Comanacul e coafură călugărească. — Este de crezut că bătrînul Novac din această baladă nu e tot acela din balada precedentă, căci nu se potrivește comanacul său cu hainele novăcești și cuca viteazului ostaș și prietin a domnului Mihai Viteazul.

28. *Pe fata Cadiului*

Cadiu, cuvînt turcesc ce însemnează giudecător.

29. *Din satul Odriului*

Din Adrianopol.

42. *Mîna dreaptă-i săruta*

Sărutatul de mîna e un semn de respect din partea celor tineri către cei mai bătrîni. Acest obicei există din vechime la români, căci ei au mult respect pentru bătrînețe.

47. *Ieșea-n vară pătrărel*

Adică de patru ani.

54. *Unde stau cadînele*

Femeile turcești port numele de cadine.

58. *Ghelai, ghelai pîn' colea*

Expresie turcească ce însemnează : Vină pînă colea.

105. *Pe-o tătarcă-ncăleca*

Adică : încăleca pe o iapă de soi tătărăsc.

117. *De urechie mi-l mușca*

Acest fapt se găsește raportat în călătoria dlui de Larmartine în Orient. Un arap furînd calul altuia, acesta se

luă pe urma furului, dar cînd era să-l agiungă, el însuși îi strigă ca să muște calul de urechie, căci el preferă a-l perde decît a-l videa agiuns de alt cal.

XXXVIII

MOGOȘ VORNICUL

În oraș la București
Tot să stai și să privești
Pe cei șapte voinicei,
Mîndri puișori de zmei,
5 Șapte frați ca șapte brazi
Toți de-a lui Mogoș cumnați.
Ei în capul podului,
În fruntea norodului,
Aștepta pe sora lor
10 Și pe mîndru-i soțior,
Mogoș vornicul bogat
Ce glumește nencetat.
Ei la umbră se culca,
Bea voios și ospăta,
15 Cu ploscuța închina
De cinci vedre ș-o oca
Vadra Țarigradului,
Măsura-mpăratului.
Iar fratele cel mai mare.
20 (Că-i mai mare minte n-are)
Pe drum ochii-și alerga
Și cu glas dogit striga :
„Zăriți voi ce zăresc eu ?
Iată vine ca un zmeu,
25 Vine Mogoș vornicul,
Călare pe galbinul.”
Frații toți mi se scula,

- Peste cîmpuri se uita,
Și videă, mări, videă
- 30 Cum venea Mogoș, venea :
„Bună ziua, șapte frați,
Șapte frați ca șapte brazi !
— Bun sosit, frate cumnate,
Ai venit pe neașteptate.
- 35 Dar unde ți-e soțioara ?
Ce ne-ai făcut sorioara ?
Ori poate c-ai și uitat
Cătră noi că te-ai legat
Cînd pe Stanca ne-ai luat,
- 40 S-o aduci la frățiori.
Pe iarnă de nouă ori,
Că-s mai multe sărbători :
Pe vară de patru ori,
Că-s mai multe lucrători ?
- 45 — Ba, măi frați, eu n-am uitat
Cătră voi că m-am legat,
Și cu Stanca am plecat
S-o aduc la desfătat,
Dar în drumul părăsit
- 50 Turci, tătari ne-au întîlnit
Și pe Stanca mi-au răpit.
— Pe Stăncuța ne-au răpit
Și tu, Mogoș, ai fugit ?
Cu cei furi nu te-ai luptat,
- 55 După ei nu te-ai luat,
Nouă ani să-i tot alungi
Și cu moartea să-i agiungi ?
Mori dar, cîne blăstemat !
Că ție nu ți-au fost dat
- 60 Ca să fii vrednic cumnat
Cu-a Stăncuței șapte frați,
Șapte frați ca șapte brazi !“

- Și cu toții crunt turba
Paloșile rădica.
- 65 Iar fratele cel mai mare
(Că-i mai mare minte n-are)
Paloșul mi-l învîrtea,
În Mogoș îl azvîrlea
Dar nici că mi-l nimerea.
- 70 Paloșu-n vînt vîjîia,
De-un zid mare se lovea
Și-ndărăpt se întorcea,
Lîngă Mogoș de cădea
Și-n pămînt se îngropa
- 75 Și pînă-n mănunchi intra.
Iar fratele cel mai mic
(Că-i mai mic, e mai voinic)
Paloșul mi-l învîrtea,
În Mogoș îl azvîrlea,
- 80 Și prin inimă-l giunghea !
Cînd deodată ce videă,
Ce videă și nu credea ?
O teleagă zugrăvită,
Pe dinuntru poleită
- 85 Cu doisprezece telegari,
Telegari cu coame mari,
Și-n teleagă sora lor
Înflorînd ca un bujor !
„Bună ziua, frații mei.
- 90 Șapte pușori de zmei !
Dar unde ve-i cumnatul ?
Ce mi-ați făcut bărbatul ?
— L-am trimis în iad de-a drept
Cu șapte paloșe-n pept,
- 95 Că nu-i vrednic să trăiască
Și cu noi să se rudească,
Cine-n oardă păgînească

- Nu ştie să vitejească
 Şi nevasta să-şi păzească !
 100 Vai de mine ! ce-aţi făcut ?
 Vai de noi ! n-aţi priceput
 Cum că Mogoş a glumit
 Când de mine v-a grăit ?
 Bine vorba nu sfîrşea,
 105 Lacrimi din ochi îi ieşea,
 Lîngă Mogoş ea cădea
 Cu braţele-l cuprindea
 Îl bocea, îl dismierda
 Apoi sufletul şi-l da
 110 În căpătul podului
 În ochii norodului !

NOTE

Poate că legenda raportată aici să fie izvorul de unde se trage numele podului Mogoşoaiei din Bucureşti.

XXXIX

BUJOR

I

- Frunză verde de negară ;
 A ieşit Bujor în ţară !
 Bate, pradă, nu omoară,
 Pe ciocoi îi bagă-n fiare,
 5 Să-i dea bani de cheltuială
 Şi haine de primeneală.
 Bujor iese, Bujor zice :
 „Halal de tine, voinice !
 Haideţi copii după mine
 10 Că ştiu calea-n codru bine

- Și știu turme de berbeci,
 Izvoare cu ape reci,
 Și neveste frumoșele
 Și desagi cu rubiele !⁴
- 15 Ici în vale, colea-n vale
 Sună-un glas duios cu jale,
 Glas frumos de fată mare,
 Bujor prinde-o sărutare !
 Ici în vale, la pîrîu,
- 20 Două fete spală grîu,
 Bujor le ține de brîu !
 Ici în vale, la fîntînă,
 Două fete spală lînă,
 Bujor le strînge de mînă !
- 25 Ici în valea lui Terinte,
 Două fete culeg linte,
 Bujor le scoate din minte !

II

- Frunză verde de negară,
 La Focșani între hotară,
 30 Este-un bordei cam plecat
 De copaci încungiurat.
 Acolo-i Bujor culcat,
 La Anița văduvița,
 Ce-i dă vin tot cu vădrița
- 35 Și-l îmbată cu gurița !
 „Anițico, draga mea !
 Mult mi-e dor de-o floricea,
 Floricică rumeoară
 Care-o porți în buzișoară.
- 40 — Ștefănică Bujoraș !
 Floricica da-ți-o-aș.
 Na și na gurița mea
 De-o sărută cît îi vrea.
 Iar de băut, nu mai bea

- 45 Că potira-i cît colea.
— Las' să vie că nu-mi pasă
Cînd mi-e paloșul pe masă
Și mîndruța drăgăstoasă.“
Sărutatul n-au sfîrșit,
50 Potira c-au și sosit.
Luptat-au Bujor, luptat,
De potiră n-a scăpat !

III

- Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l duc pin țară
55 De-l arată ca pe-o fiară !
Și mi-l pun la închisoare,
Fără arme, fără soare !
Oliolio ! codru frunzos,
Cît ești vara de frumos,
60 Iarna putrezești tu gios !
Ca tine Bujor în gros
Sta culcat cu fața-n gios.

IV

- Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l giudecără,
65 La Divan îl întrebară,
Mulți creștini de-a omorît
Cît prin țară a hoțit ?
Iar Bujor cruce-și făcea
Și cu dreptul răspundea :
70 „Morți de om eu n-am făcut,
Dar ciocoi mulți am bătut !
— Ștefane Bujorule
Unde-ți sînt averile
Ca să-ți scapi tu zilele ?

- 75 Le-am ascuns pe la copaci,
De-agiutor la cei săraci,
Să-și cumpere boi și vaci !⁴

V

- 80 Frunză verde de negară,
Bujor se suie pe-o scară...
Plîng săraci cu jale-amară,
Că nu-i scara Domnilor
Și e scara hoților,
Calea neagră-a morților !

NOTE

2. *A ieșit Bujor în țară*

Acest hoț vestit, poreclit Bujor din cauza culoarei părului său, a ieșit în țară pe la începutul veacului XIX. El era fecior boieresc la moșia unui boier pîn' a nu se da la hoție ; fiind însă rău bătut într-o zi de stăpînul său, Bujor a apucat calea codrului, ca să-și răzbune în contra boierilor. Cînticul însuși zice că el nu făcea morți de om, dar avea mulțămire a pune pe ciocoi în lanțuri.

4. *Pe ciocoi îi bagă-n fiare*

Fiare în loc de fere, provincialism.

30. *Este-un bordei cam plecat*

Bujor a fost prins într-un bordei, aproape de Focșani, unde el se odihnea.

74. *Ca să-ți scapi tu zilele*

După înțelesul acestor două versuri, se vede că și pe timpul lui Bujor, unii din giudecători erau supuși farmecului banilor.

75—77. *Le-am ascuns pe la copaci,
De-agiutor la cei săraci,
Să-și cumpere boi și vaci*

Hoții români s-au arătat mai totdeauna cu îndurare pentru cei slabi și săraci ; de aceea și poporul îi consideră ca pe niște eroi și are pentru ei o dragoste plină de admirație.

În cele mai multe balade, hoții sînt reprezentați cu culoare vie și mîndre. Voicu, un alt hoț ce s-a arătat în țară după Bujor, răspunde ca și acesta giudecătorilor ce-l întrebau despre averile adunate :

Averile nu voi da.
Că pe Voicu-ți spînzura
Și voi galbini-ți lua,
Cu cărțile îți giuca,
Cu droștele îți primbla,
Cu muierile-ți mînca.
I-am ascuns pe la copaci...
etc.

XL

JIANUL

N-ați auzit de-un Jian,
De-un Jian, de un oltean,
De un hoț de căpitan
Care împlă pin păduri
5 Cu doisprezece panduri,
Cu ghiebe și cu poturi ?
El ia miei de la ciobani,
Armăsari de la mocani,
Fără plată, fără bani !

- 10 Și pîndește la strîmtori
De despoaie negustori,
Și tot prinde la boieri
De-i curăță de averi !
Toți de dînsul că fugea,
- 15 Toți de el se jăluia
La domnul, la Caragea.
Domnul potiră-aduna,
După hoț el o mîna.
Dar Jianu-nțelegînd
- 20 Cele ce-i treceau prin gînd
Se-ndrumea spre Olt fugînd.
Cînd la Olt, Oltu-i umflat,
Eă la munte l-a plouat :
„Măi române, măi podar,
- 25 Trage podișca de car
Să mă treci la cela mal
Cu viteazul ist de cal.
Trage podul mai de-a drept.
Pîn' nu-ți pun un glonte-n ~~dept~~.
- 30 Nu-mi fi dușman și-mi fii frate,
De nu vrei un glonte-n spate.“
Dar podarul se gîndea
Și cu lene se-ntindea.
Dacă videa și videa,
- 35 Jian rostul nu-și pierdea.
El se aruncă în not
Cu suflet, cu cal, cu tot.
Calu-n apă se lupta
Iar Jianul cuvînta :
- 40 „Decît să mă rog de prost
Ca să deie podu-n rost,
Mai bine cu murgu-n not
Că și el e pui de Olt.
Decît să mă căciulesc,

- 45 Mai bine să haiducesc !
Hai voinice murguleț,
Nu mai face părul creț,
Hai la Slatina-n județ,
Unde gazda ne-om afla
50 Ș-amîndoi ne-om răsufila !^a
Cînd la gazdă el sosea,
Ce videă și ce-auzea ?
Potira gazda lega
De Jian o întreba.
55 „Haide iar, murgule, hai,
Hai la munte sus, pe plai,
Să scăpăm de chiu, de vai !“
Fugea murgul cît fugea,
Dar potira-l agiungea,
60 Pe Jianu mi-l prindea
Și-l ducea la Caragea.
Vai ! sărmanul voinicel !
Sărăcut, amar de el !
Căci pe loc mi-l giudecară,
65 Cu lanțuri mi-l încărcară
Și-n ocnă mi-l aruncară.

NOTE

Jianul era de neamul său boier. El a hoțit, ca și Bujor, pe la începutul veacului XIX și și-a săvîrșit zilele la Tirgoviște, fiind iertat de guvern.

Un alt cîntic al Jianului sună așa :

„Colea, maică-n făgețel
S-a ivit un voinicel
Pe-un cal vînat porumbel.
Mă duc, maică, după el.
— Nu te duce, fata mea,
Că-i păți rușine grea.

Cel voinic cu calul mic
 Iancu Jianul îi zic.
 El pe cîte le-a iubit
 Pe toate le-a amăgit,
 Le-a lăsat și a fugit,
 La Jiu pe unde-a imblat,
 Cîte fete s-a-nșelat
 După el de s-au luat,
 Cu copii tot le-a lăsat.
 La Olt, pin oricare loc,
 Cîte le-a luat la joc,
 Le-a lăsat plîngînd cu foc,
 De-au rămas făr' de noroc.

Se vede că Jianul, ca și Bujor, avea mare prestigiu
 în ochii fetelor și că era nu numai fur de averi dar și
 de inimi feciorești.

XLI

TUNSUL

Vestea-n țară a agiuns
 De un hoț cu nume Tuns,
 Că pe-n codri a ieșit
 De șese-ntovărășit,
 5 Toți voinici, aleși panduri,
 Oaspeți ageri de păduri,
 Ce se port din crîng în crîng,
 Cîți îi vād, de el se plîng.
 Că nici unde nu gîndești,
 10 Cu dînsul te întîlnești
 Și-l auzi zicînd cu bine :
 „De unde vii, măi creștine ?
 Din ce sat, din ce oraș ?
 Luat-ai la drum răvaș

- 15 Să nu pătimești cevaș ?
 Te giur cu pistolu-n pept,
 Spune mie tot cu drept
 De ai bani mai multicei,
 Dă-mi giumătate din ei,
 20 Că-ți dau la mină răvaș
 Să nu rămii păgubaș,
 Și cu vreme de-oi trăi
 Pîn-într-unul ți-oi plăti,
 Dar cumva de-oi muri eu,
 25 Ți-i va plăti Dumnezeu !
 Vai ! sărmanul voinicel !
 Sărăcuț amar de el !
 Căci păcatul l-a gonit,
 Cu moarte l-a pedepsit !

NOTE

Istoria Tunsului a fost scrisă de un autor rus și tipărită într-un calendar, după ocupația Valahiei de către armile rusești, la 1828. O parte din aceea istorie anecdotică a fost tradusă de d. A. Donici și tipărită în *Foaia științifică și literară* ce s-a publicat în Iași în anul 1844.

XLII

DRAGOȘ

I

- Dragoș mîndru ca un soare
 A plecat la vînătoare,
 Ghioaga și săgeata lui
 Fac pustiiul codrului !
 5 Cerbul moare, urșii per
 Și vulturii cad din cer.

- Iată că-ntr-o dumbrăvioară
El zărește-o căprioară,
Fiară blîndă de la munte
10 Cu steluță albă-n frunte.
Și cornițe mititele
Și copite sprintenele.
Căprioara cum îl simte,
Lasă locurile strimte,
15 Fuge, saltă, zboară, pere
Ca un vis, ca o părere,
Iară Dragoș înfocat
O gonește nencetat.
Zi de vară cît de lungă
20 Vînătoriul o alungă
Ș-amîndoi se perd de vii,
În codri merei pustii !

II

- Iată, mări, că deodată,
O poiană se arată
25 Înverzită, înflorită
Și de lume tăinuită.
Dar pe iarbă-n poieniță
Cîntă-o albă copiliță,
Cu ochi dulci dismierdători
30 Și cu sînul plin de flori.
Căprioara cît o vede,
Zboară vesel, se repede
Și îi cade la picioare
Pe-un covor de lăcrimioare.
35 Cît viteazul o zărește,
Stă pe loc și se uimește !
Uită blînda căprioară
Și săgeata ce omoară,
Uită draga vînătoare,
40 Uită lumea de sub soare !

III

- „Copiliță ! zice el,
 Răzemat de-un stejărel :
 Ești tu zîna istui plai
 Sau o floare de la rai ?
- 45 — Dragoș, Dragoș frățioare !
 Nu sînt zîină, nu sînt floare,
 Ci am suflet fecioresc
 Și Moldova mă numesc.
 Mult e, mult de cînd te-aștept,
- 50 Să-mi alin dorul din piept,
 Că de Domnul sînt menită
 Ca să fiu a ta ursită !
 — O ! Moldova-ncîntătoare,
 Gingașă fărmeătoare !
- 55 Iată arcu-mi vitejesc
 Lîngă tine-l răsădesc
 Ca să deie pînă-n ziori
 Crăngi de frunze și de flori
 Și cu-acele crăngi frumoase
- 60 Să-mpletim cununi voioase,
 Una ție, una mie
 Pentru-a noastră cununie.“

IV

- A doua zi ei plecară
 Și pîn codri apucară
- 65 Amîndoi îmbrățișați
 Cu flori mîndre-ncununăți.
 Dealuri multe ei suiră,
 Multe dealuri coborîră
 Pînă-n valea cea-nverzită
- 70 De-un rîu limped-răcorită.
 Copilița-nveselea
 Și din gură-așa grăia :

- „Dragoș, Dragoș frățioare !
Lasă ochii tăi să zboare
75 Peste culme și cîmpii
Păscute de herghelii ;
Peste văi, peste grădini
Unde-s roiuri de albini ;
Peste ape curgătoare
80 Și dumbrăvi răsunătoare.
Cît pămînt tu vei vedea
E cuprins de zestrea mea !
Ș-acea dalbă de moșie,
Toată-n veci a ta să fie
85 Cînd prin tine-a fi scăpată
De o fiară-nfricoșată,
De un zimbru fioros
Care-o calcă-n sus și-n gios !^a

V

- Bine vorba nu sfîrșea ;
90 Din rîu iată că ieșea
Zimbrul aprig ca un zmeu
Cu lungi coame ca de leu
Și cu coarne oțelite
Și cu aripi la copite,
95 Fiară cruntă și turbată
Pleca fruntea lui cea lată
Și sărind, mugind, da zor
Peste mîndrul vînător.
Iară Dragoș s-aținea
100 Și cel zimbru cum venea,
Ghioaga-n frunte i-arunca,
Fruntea-n două-i despica !
Apoi capul îi tăia,
Într-o lance îl punea

105 Și pleca la veselie
 Pe frumoasa lui moșie,
 De păgini să o ferească
 Și ca Domn să o domnească !

NOTE

Această baladă, deși compusă de mine în stilul cîntecelor bătrînești, am găsit de cuviință a o cuprinde în colecția poeziilor populare, fiindcă ea amintește una din legendele cele mai interesante ale Moldovii.

1. *Dragoș, mîndru ca un soare*

După tradiția populară, Dragoș a venit din Ardeal și a poposit într-o vale numită cîmpul lui Dragoș între Bacău și Peatra. Descălecarea lui a fost pe la începutul veacului XIII.

55—56. *Iată arcu-mi vitejesc Lîngă tine-l răsădesc*

În munții Moldovii despre Ardeal am văzut un stejar bătrîn de mai multe sute de ani, pe care locuitorii îl numea : Arcul lui Dragoș. El era cu trunchiul îndoit ca un arc.

70. *De-un rîu lîmped' răcorită*

Rîul Moldova.

87. *De un zîmbu fioros*

Tradiția vechie pretinde că bourul Moldovii reprezintă capul zimbrului ucis de Dragoș cînd a descălecat în țară. Istoria însă susține că acel bour vine de la cetatea *Caput Bovis* rădicată de împăratul Traian în Dacia.

XLIII

MOVILA LUI BURCEL

- Într-o zi de sărbătoare,
 Într-o zi cu mîndrul soare
 Care lumea-nveselea
 Și cu aur o-nvelea,
 5 Iată, mări, se ivea,
 Ca alt soare strălucea
 Domnul Ștefan cel vestit,
 Domnul cel nebiruit !
 El pe cal încăleca
 10 Și cu mulți voinici pleca
 De la scara curței lui
 La biserică-n Vaslui.
 Clopotele răsuna,
 Steagurile-i se-nchina,
 15 Armăsarii spumega,
 Friiele și le mușca,
 Iar poporul tot striga :
 „Să trăiești Măria-ta !“
 Cînd aproape de intrare,
 20 Ce s-aude-n depărtare ?
 Glas de om chiuind tare :
 „Hai, ho, ța, ho, Bourean
 Trage brazdă pe tapșan.“
 Ștefan-Vodă se oprea
 25 Și din gură-așa grăia :
 „Auzit-ați, auzit
 Glas de român necăjit ?
 Într-o clipă să-l găsiți,
 Și cu el aici să fiți.
 30 Cîinci panțiri se alegea,
 Pe Vasluiu în sus mergea
 Pîn zărea într-o movilă

- Un român arînd în silă
 Și movila brăzduind
 35 Și din gură chiuind :
 „Hai, ho, ța, ho, Bourean,
 Trage brazdă pe tapșan !“
 Cei panțiri descăleca,
 Pe român îl fereca,
 40 La Vaslui îl aducea
 Și la Domnul mi-l ducea :
 „Măi române, să n-ai teamă,
 Spune nouă cum te cheamă ?
 — Teamă n-am că sînt român !
 45 Teamă n-am că-mi ești stăpîn !
 Tu ești Ștefan Domn cel mare
 Care-n lume seamăn n-are
 Și eu sînt Șoiman Burcel
 Puișor de voinicel !
 50 — Să trăiești dacă n-ai teamă !
 Dă-ne nouă bună seamă
 Cum de te-ai păcătuit
 Să te-apuci de plugărit,
 Tocma-n zi de sărbătoare,
 55 Tocma-n timp de închinare ?
 — Doamne, pun mîna la pept
 Și mă giur să-ți spun cu drept.
 Pîn' a nu-agiunge plugar
 Aveam falnic harmăsar
 60 Și o ghioagă nestrugită
 Cu piroane ținută,
 Care cînd o învîrteam
 Proască prin dușmani făceam,
 Cîte opt pe loc turteam !
 65 Alelei ! pe cînd eram
 Om întreg de mă luptam,
 Mulți păgîni am mai stricat !

- Multe capete-am fărmat
De tătari și de lifteni
70 Și de falnici ungureni !
Iar în foc la Războieni !
Mi-a căzut ghioaga din mână
De o sabie păgînă :
Dar n-a căzut numai ea,
75 A căzut și mîna mea
Cu păgînu-alătura !...
De-atunci n-am ce să mă fac
C-am agiuns un biet sarac,
Nici n-am casă, nici n-am plug
80 Nici giuncani ca să-i îngiug !
Toată vara m-am rugat
De bogații cei din sat
Să-mi dea plugul ca să ar...
Mi-a fost ruga în zadar.
85 Atunci, Doamne, mă-ntorsei,
La tătari că mă dusei,
Un plug mare că prinsei
Și cu-un bou îl îngiugai
Și de lucru m-apucaî,
90 Că săracul n-are soare,
Nici zile de sărbătoare
Ci tot zile lucrătoare !"
Domnul Ștefan l-asculta
Și din gură cuvînta :
95 „Măi Burcele, fătul meu !
Iată ce hotărăsc eu :
Ia-ți un plug cu șase boi
Și mergi bogat de la noi.
Ia-ți movila răzășie
100 Ca s-o ai de plugărie,
Dar în vîrfu-i să te-așezi,
Ca străjer să priveghezi,

- Și tătarii de-i videă
 C-au intrat în țara mea,
 105 Tu să strigi cit ce-î putea :
 Săi Ștefane, la hotare
 C-a intrat sabie-n țară !
 Atunci eu te-oi auzi,
 Ca un zmeu m-oi răpezi
 110 Și nici urmă-a rămînea
 De tătari în țara mea !“

NOTE

Între Iași și Vaslui se află un deal gol numit Movila lui Burcel. Poporul însă îi zice ; Movila lui Purcel, și unii arheologi pretind că acest nume îi vine de la generalul roman Porcelus carele ar fi tăbărit pe vârful ei. Balada ne spune adevărata origine a numelui dealului.

11—12. *De la scara curții lui La biserică-n Vaslui*

Sub Ștefan Vodă cel Mare scaunul domniei a fost cîtva timp în orașul Vaslui ; poziția acestui oraș fiind mai îndemînată pentru apărarea țării în contra năvălirii tătarilor. Codrii Vasluiului erau pe atunci foarte întinși și a mistuit multe oarde de tătari.

54—55. *Tocma-n zi de sărbătoare Tocma-n zi de închinare*

Cunoscut este din istorie și din tradiție că Ștefan Vodă a fost foarte religios. El a zidit în țară 40 de biserici, spre pomenirea numeroaselor sale izbînzii asupra leșilor, a ungurilor, a tătarilor, a turcilor și a cazacilor cu care a fost în luptă în tot cursul glorioasei sale domnii.

71. *Iar în foc la Războieni*

Crîncena bătălie cu turcii de la anul 1476 în care Ștefan a avut a se lupta cu toată oastea lui Mohamed II, în număr de 120.000 ostași.

106. *Săi, Ștefane, la hotare*

C-a intrat sabia-n țară

Istoria ! — Tradiția spune că în adevăr pe timpul lui Ștefan-Vodă, ședea un ostaș de-ai lui pe movila lui Burcel, cale de o poștă și giumătate de la Vaslui și că glasul său era atît de puternic, încît ajungea pîn-în auzul Domnului !

XLVI

BOGDAN

I

- Lăpușneanul cel cumplit
Stă pe scaun poleit.
Curtea-i plină de boieri,
Vornici, hatmani, vistieri
5 Ce se-nchină Domnului
Și se tem de ura lui
Că ura lăpușnănească
E pieire boierească.
Iată, mări, că deodată
10 Un luceafăr se arată
Cu chip vesel și domnesc
Și cu mersul voinicesc !
Cine-i mîndrul tinerel,
Care-i tras printr-un inel ?

- 15 E Bogdanul cel glumet,
Și la luptă îndrăzneț,
Și de carte cărturar
Și de arc bun săgetar.
El în sală-naintează
- 20 Și la Domnu-ngenunchiază,
Apoi zice : „Mă rog ție
Taică, Doamne din Domnie,
Voie dă-mi să-mi iau soție
Ursita ce-mi place mie.
- 25 Ea nu-i fată de-mpărat
Și-i chiar de litean bogat
Și de lege lepădat,
Da-i fecioară ca o stea
Mîndră ca o păserea,
- 30 Dulce ca o floricea,
Și sufletul meu o vrea !⁴
Lăpușneanul se-mblînzește
Și din gură-așa grăiește :
„Dragul tatii, mergi cu bine,
- 35 Voie tu ai de la mine !⁴
Astfel zice și-l sărută
Ca pe-o floare-n sîn crescută,
Și pocloanele-i gătește
Și pe cale mi-l pornește
- 40 Cu o sută de nuntași
Toți aleși din tabarași.

II

- Nuntașiî încăleca,
Cu Bogdan vesel pleca,
Ei pleca pe la Sîn Petru.
- 45 Ș-agiungea pe la Sîn Metru
La liteanul cel bogat
Și de lege lepădat.

Iar liteanul de-i videa,
 Poarta curței închidea
 50 Și lăntuguri o lega
 Și din gură-așa striga :
 „Care este mirele,
 Mirele, ginerele,
 Sară el zidiurile,
 55 Să deschidă porțile !“
 Cît Bogdan îl auzea,
 De sîrg mi se răpezea,
 Calul își înfierbînta
 Ș-un răpez voinic îi da.
 60 Calul rîndunel zbura
 Și în curte că era !
 Iar în curte cum sărea,
 Bogdan timpul nu perdea,
 Poarta curței deschidea
 65 Și nuntașii toți intra.
 Liteanul că se mira
 Și musteața-și răsucea
 Și din gură iar zicea :
 „Care este mirele,
 70 Mirele, ginerele,
 Sară el teancurile
 Să-și ia postavurile !“
 Cît Bogdan îl auzea,
 Calul iar își răpezea,
 75 Peste teancuri el zbura,
 Apoi le desfășura,
 Și le da pe la nuntași
 Care-n lupte sînt fruntași,
 Cum era și nuntașul
 80 Așa-i da și postavul.
 De era el nălțișor
 Îi da postav roșior

- Să fie strălucitor.
De era el medior,
85 Îi da postav gălbior
Ca să-l prinză binișor.
De era el mititel,
Îi da postav albăstrel,
Ca să se mîndrească-n el !

III

- 90 Liteanul se bucura,
El în casă că intra,
Lui Bogdan că arăta
Trei copile tot de-un stat,
Tot de-un chip asemănat.
95 Albe gingașe tustrele
Ca trei flori de viorele.
Domnul tînăr le privea,
Ce ochi dulci care steclea,
Iar liteanu mi-i zicea :
100 „Care este mirele,
Mirele, ginerele
Cunoască și el mireasa,
Cunună-se cu dînsa !“
Bogdan mintea nu-și perdea,
105 Inel din deget scotea,
Pe covor îl arunca
Și din gură cuvînta :
„Care-mi este mireasa,
Să mă iubesc cu dînsa,
110 Culeagă-mi ea inelul
Inelul cu degetul,
Căci am sabia-nsetată
Ce dorește cap de fată“.
Din trei două nici mișca

- 115 Iar mireasa se pleca,
Pe covor îngenunchea,
Ca o floare se-ndoia,
Și inelul culegea
Și-n degețel și-l punea.
- 120 Ochii mirelui steclea,
Inima-i se-nveselea.
El mireasa-și rădica,
Pe ochi dulce-o săruta
Și pe brațe mi-o purta
- 125 Și-n rădvan că o punea
Și spre țară purcedea.
După ei încă venea
Car mare cu drușcele,
Grădina cu florile
- 130 Și o sută de nuntași
Toți aleși din tabarași.
Ei pleca pe la Sîn Metru
Ș-agiungea pe la Sîn Petru
Și pe loc cit agiungea
- 135 Mîndră nuntă că făcea,
Vestele de se ducea
La vecini și-n depărtări,
Peste nouă țări și mări !

NOTE

1. Lăpușneanul cel cumplit

În ediția baladelor, partea II, publicată la Iași în anul 1853, s-a lunecat o greșală importantă, confundind pe Bogdan Chiorul fiul lui Ștefan cel Mare cu Bogdan fiul lui Alexandru Lăpușneanu. După aflările de la alți cîntăreți, balada a luat schimbare la începutul ei și se potrivește chiar cu cronica Moldovei ce zice despre Bogdan fiul lui Lăpușneanu că ; *de carte nu era prost, la călărime sprinten; cu sulița la hal nime nu-l întrecea; a*

săgeta din arc era mare meșter; îi plăcea jocurile copilărești și glumele etc.

7—8. Că ura lăpușnănească
E pieire boierească.

Aceste două versuri fac negreșit aluzie la uciderea celor 47 de boieri mari, în vreme ce benchetuiau la masa lui Alexandru Lăpușneanu. Vezi descrierea făcută de C. Negruzzi.

45. Ș-agiungea pe la Sin Metru

Adică pe la Sfântul Dimitrie.

57. De sîrg mi se răpezea

De sîrg, cuvînt vechi ce însemnează; de grabă.

67. Și musteața-și răsucea

Răsucirea musteții e considerată ca un semn de plăcere. Românul cînd vede o nevastă frumoasă, își răsucește musteața cu mulțămire și astfel îi dă a înțelege că îi place.

128. Car mare cu drușcele

Drușce se numesc fetele, prietene a miresii, carele o întovărășesc și o asistă la cununie. Ele sînt împodobite cu petală de aur pe cap ca și mireasa.

XLVII

IORDACHI AL LUPULUI

Gios, pe apa Prutului,
În ținutul Hușului
La casele Lupului
Mers-au ura Domnului !

- 5 Mers-au ura și lovit-au,
Pe Iordachi prăpădit-au !
El cu Domnul se-nvrăjbea
Și călare pribegea
Pe drumul Bugeacului
- 10 Scăparea pribeagului,
Și cu bine el sosea,
Adăpost el își găsea
La saraiul Hanului,
Cumnatul Sultanului.
- 15 Frunză verde măcieș,
Mare groază-i sus, la Ieși
De Iordachi c-a să vie
Să aducă grea urgie
De tătari cumpliți grămadă
- 20 Să le deie țara-n pradă !
Boierii se adunară
De la tirg și de la țară
Și trei zile se vorbiră,
Trei zile se sfătuiră
- 25 Lui Iordachi, să-l înșele,
Trimițându-i măgulele
Ș-un poclon de zece pungi,
Patru șaluri tot în dungi,
Două scurte, două lungi.
- 30 Ș-un fugar frumos, domnesc,
De soi bun, moldovenesc,
Și o carte mare-nchisă
Ca de la Domnie scrisă,
O hîrtie-nșelătoare,
- 35 Poftitoare, rugătoare,
Ca să vie — Iordachi-acasă
La Maria cea frumoasă.
Iar de-i trebuie domnie,
I-o dă Vodă cu frăție,

- 40 Între ei pace să fie !...
Iordăchel se-nveselea,
Iară Hanul îi grăia :
„Zece zile mai aşteaptă
Ca să ai tu parte dreaptă,
45 Căci am scris la-mpărăţie
Pentru-un firman de domnie,
Ori de nu, ia-ţi oastea mea
Şi cu dinsa fă ce-i vrea.
— Ba, eu oastea n-oi lua
50 Că ţara m-a blăstema.
Cine-aduce oaste-n ţară
Sub blăstemul ţării piară !^a
Astfel dac-au cuvîntat,
Cu Hanul s-au sărutat
55 Şi spre ţară au plecat
Cu Marin şi cu Ciocan,
Cu Lisandru cel bălan,
Şi cu Zaria, bun viteaz
Ce-i cam negru pe obraz.
60 Toţi cu inimile drepte,
Slugi viteze şi-nţelepte ;
Oameni buni şi credincioşi
Ce-s la masă ruşinoşi,
Dar la luptă hărtăgoşi !

II

- 65 Vinerea spre simbăta,
El, Mărică-i s-arăta
Şi cu drag o săruta
Mulţămind lui Dumnezeu
C-au sosit la locul său..
70 Dar în lume cine ştie
Azi şi mâni ce-a să mai fie !..
Iată-un grec, unul Zoilă.

- Om de vrajbă și de silă,
Un trimis de la Domnie,
75 (Negre zilele să-i fie)
Olăcește se ducea
Și la domn știre făcea
C-au sosit Iordachi-acasă
La Maria cea frumoasă !
80 Frunză verde alunică,
Grea pulbere se ridică
De la Ieși înspre Milești,
Iar pintr-însa ce zărești ?
Arnăuți cu șușanele,
85 Cu argint pe la oțele.
Lefegii și darabani
Cu-ai lor mîndri căpitani.
Iordăchele te ferește,
Cursă rea ți se gătește !
90 Cei ce vin călări la tine
Nu vin ca să se închine,
Ci vin cu porunci domnești
Și cu gânduri dușmănești.
Frunză verde porumbică !
95 Drăgălașa de Marică
Pe Iordachi mi-l trezea
Și din gură-așa-i grăia
„Hai, frate, la biserică
De sfînta Duminică,
100 Că de cînd ai pîrbeșit
Sufletul nu ți-ai grijit !“
Iordăchel se întindea
Și cu lene răspundea :
„Mergi, Marico, dumneata
105 Că eu nu mă pot scula.
Drumul lung m-au obosit,
Calul greu m-au ostenit !“

- Iată, mări, cum vorbea
 Că fereastra se izbea-
 110 Și cădea gios la pământ
 Fără suflare de vînt.
 Ș-o icoană poleită
 Trăsnea făr-a fi lovită.
 Maria se-nspăimînta,
 115 Iordachi se întrista,
 Dar pe gînduri mult nu sta,
 Că Lisandru-i aducea
 Carte mare și-i zicea :
 „O ceată de oameni mulți
 120 Lifegii și arnăuți,
 Au sosit aici din sus
 Ș-astă carte ți-au adus
 Cu poftire boierească
 Să mergi la curtea domnească.
 125 Dar ascultă-mă pe mine
 Căci ce simț eu nu-i a bine.
 Tu ești mare cît un domn
 Iar de ai minte de om
 Hai cu toți să-ncălecăm,
 130 Arnăuții s-alungăm
 Și de drum să ne cătăm
 Spre Bugeac să apucăm,
 Pe Hanul să-l rădicăm
 Și foc Ieșului să dăm.“
 135 Iordăchel nu-l asculta
 Și din gură cuvînta :
 „Ba, m-oi duce la domnie
 Că chiar Domnul mă îmbie
 Și să giură că va face
 140 Tot ce-oi vrea ca să mă-mpac

- Frunză verde de negară,
 Pe cel drum în zi de vară,
 Ce se vede strălucind
 Și spre Ieși înaintînd ?
- 145 Un rădvan cu telegari,
 Șese negri armăsari,
 Și-n rădvanul boieresc
 Un luceafăr pămîntesc,
 Cu chip dulce femeiesc.
- 150 Iar pe lîngă cel rădvan,
 Călare pe-un năzdrăvan,
 Merge mîndrul Iordăchel
 Cu slugile după el :
 Slugi cu inimile drepte,
- 155 Înțelepte și deștepte
 Ce-s la masă rușinoase
 Dar la luptă hărtăgoase.
 Apoi venea după ei
 Ceată de arnăuței,
- 160 Lefegii și darabani
 Cu-ai lor mîndri căpitani,
 Ei la Ieși cît agiungea ;
 Iordachi la domn mergea
 Iar domnul cît îl videa,
- 165 De minie s-aprindea
 Și striga : „gîos pe covor
 Tăieți-i capul din zbor“,
 Un călău se răpezea,
 Iartaganu-și netezea,
- 170 Dar Iordachi-l aștepta,
 O palmă voinică-i da,
 Cît călăul gîos pica.
 Apoi el se întorcea
 La Lisandru de-i zicea :

- 175 „Ține tu sabia mea
De-mi taie capul cu ea
Că nicicum nu m-a durea“.
Iar Lisandru, oftînd greu,
Răspundea : „Stăpînul meu !
- 180 Pînea, sarea ți-am mîncat,
Nu mă vîrî la păcat !“
Din nou Vodă poroncea,
Arnăuții se-mbrîncea,
Pe Iordachi s-arunca,
- 185 De păr lung îl apuca,
Pe covor îl întindea
Și din zbor capu-i tăia
Capul se rostogolea,
În sînge se tăvălea
- 190 Și pe scări se cobora
Și-n rădvan apoi sărea.
Iar Mărica, vai de ea !
Capu-n brațe apuca
Și plîngînd la el căta.
- 195 Și bocînd îl săruta,
Cînd pe frunte, cînd pe gură,
Cînd pe gît la-ncrestătură.
„Alei ! Doamne ! striga ea,
Facă-se pe vrerea mea !
- 200 Doamna ta să văduvească,
Neamul tău să calicească,
Țîrgul tău întreg să ardă
Și domnia-ți să se piardă.“
Frunză verde siminoc,
- 205 La Ieși arde mare foc.
Bate para pin Milești,
Zbor tăciunii la Lățești
Scînteile-n Bărlănești,
Pînă pe la Ciocănești,

210 Și duc veste de-ngrozit
Că Iordachi a pierit
Și că focul a zbucnit
Din blăstemul cel cumplit !

NOTE

În Letopisețul lui Ion Neculce, se pomeneste de un Iordachi Costachi Lupu, ce a fost vel stolnic sub domnia lui Grigori Ghica, 1727. El era fiul lui Lupu Costachi Gavriliță carele a giucat un rol însemnat în războiul lui Petru cel Mare cu turcii.

3. La casele Lupului

Trebuie să presupunem că Iordachi al Lupului avea afară de Milești ce se află în ținutul Vasluiului, o altă moșie, pe malul Prutului, unde l-a agiuns urgia domnească ce l-a silit a pribegi la tatari.

27. Un poclon de zece pungi

O pungă cuprindea 500 lei.

51—52. Cine-aduce oaste-n țară Sub blăstemul țării piară

Cuvinte sublime ! Model de patriotism.

57—58. Lisandru și Zaria în loc de Alexandru și Zaharia.

82. De la Iași înspre Milești

Această moșie Milești din ținutul Vasluiului a fost proprietatea spătarului Neculai Cîrnul, carele trăia pe timpul domniei lui Ștefăniță-Vodă, fiul lui Vasile Albanezul (1660—1662). Neculai Cîrnul era un om foarte învățat și cunoștea mai multe limbi precum elinește, grecește, slavonește, latinește, nemțește și turcește. El era bogat și îi plăcea fastul. Când ieșea, avea un cortegiu

domnesc, și el purta totdeauna un buzduhan și o platoșă de argint, pe când caii lui erau împodobiți cu pene frumoase și cu hamuri cusute cu fir de aur.

Spatariu Neculai Cîrnul, uitînd binefacerile și amicia lui Ștefăniță-Vodă, începu o corespondință cu fostul domn al Valahiei, prințul Basarab, carele trăia retras în Polonia, și-l îndemnă a strînge oaste leșească și a intra în Moldova pentru ca să detroneze pe Ștefăniță, a cărui domnire era prea tiranică. Basarab nu numai că refuză propunerile spatariului Cîrnul, dar el și încunoștință lui Ștefăniță-Vodă. Acesta, aprins de minie, puse pe calău să-i taie nasul, faptă crudă de unde i se trase și porecla de Cîrn.

După o așa pedeapsă, spatariul Neculai părăsi Moldova și se duse la Moscova, lîngă împăratul Alexis Mihailovici, tatăl lui Petru-cel-Mare; și cum sosi în capitala Rosiei, el fu instituat preceptorul tînărului Petru Alexievici. Această poziție îi dobîndi multă onoare și mari averi.

Împăratul îl avea de-aproape credincios și îl însărcină cu misi importante. Astfel el fu trimis ambasador în Hina, unde cîștigînd încrederea împăratului hinez priimi după trei ani prezenturi mari și un talger plin de petre scumpe. Între aceste petre se afla și brilliant de grosimea unui ou de porumb, carele astăzi se află în comoara împărătească.

După moartea lui Alexis Mihailovici, Petru suindu-se pe tron și aflînd că preceptorul său se găsea exilat în Siberia în timpul anarhiei Strelizilor, îl adusă îndată la Moscova și îl instituă consilierul său cel mai de-aproape. Acolo el se însură cu fata unui din cei mai mari nobili din Rosia, și după un trai îndelungat pe lîngă Petru-cel-Mare, se săvîrși din viață în timpul domniei lui Mihai Racoviță (1707—1709).

Numele său adevărat era Neculai Milescu (Vezi ; *Fragments des chroniques moldaves et valaques pour servir à l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislas Lesczynski, Démètre Cantimir et Constantin Brancovan, par le Major M. Cogalnicean.*)

109—111. *Că fereastra se izbea
Și cădea gios la pământ
Fără suflare de vînt*

- 112—123. *Ș-o icoană poleită
Trăsnea făr-a fi lovită*

Semne prevestitoare de moarte, după crederea poporului.

151. *Călare pe-un năzdrăvan*

Adică călare pe-un cal deștept. În povești se văd figurînd cai năzdrăvani, paseri năzdrăvane și oameni năzdrăvani, care au minte pătrunzătoare și prevăd viitorul.

180—181. *Pînea, sarea ți-am mîncat,
Nu mă vîri la păcat*

Răspuns caracteristic care arată cît de puternică e simțirea recunoștinței în sufletul românului.

XLVIII

MONASTIREA ARGEȘULUI

I

Pe Argeș în gios,
Pe un mal frumos,
Negru Vodă trece
Cu tovarăși zece :

- 5 Nouă meșteri mari,
Calfe și zidari
Și Manole, zece,
Care-i și întrece.
Merg cu toți pe cale
- 10 Să aleagă-n vale
Loc de monastire
Și de pomenire.
Iată, cum mergea
Că-n drum agiungea
- 15 Pe-un biet ciobănaș
Din fluier doinaș,
7 Și cum îl videa,
Domnul îi zicea :
„Mîndru ciobănaș
- 20 Din fluier doinaș !
Pe Argeș în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeș în gios
Cu turma ai fost.
- 25 Nu cumva-ai văzut
Pe unde-ai trecut
Un zid părăsit
Și neisprăvit
La loc de grindis
- 30 La verde-aluniș ?
— Ba, doamne-am văzut
Pe unde-am trecut
Un zid părăsit
Și neisprăvit.
- 35 Cîinii cum îl văd,
La el se răpăd
Și latră-n pustiu
Și urlă-a morțiu.“
Cît îl auzea

- 40 Domnu-nveselea
Și curînd pleca,
Spre zid apuca
Cu nouă zidari,
Nouă meșteri mari
45 Și Manoli, zece,
Care-i și întrece.
„Iată zidul meu !
Aici aleg eu
Loc de monastire
50 Și de pomenire.
Deci voi, meșteri mari,
Calfe și zidari
Curînd vă siliți
Lucrul de-l porniți
55 Ca să-mi rădicați
Aici să-mi durați
Monastire-naltă
Cum n-a mai fost altă,
Că v-oi da averi
60 V-oi face boieri,
Iar de nu, apoi
V-oi zidi pe voi,
V-oi zidi de vii
Chiar în temelii !“

II

- 65 Meșterii grăbea,
Sferile-ntîndea,
Locul măsura,
Șanțuri largi săpa
Și mereu lucra,
70 Zidul rădica,
Dar orice lucra,
Noaptea se surpa !

- A doua zi iar,
A treia zi iar,
75 A patra zi iar
Lucra în zadar !
Domnul se mira
Ș-apoi îi muștra,
Ș-apoi se-ncrunta
80 Și-i amenința
Să-i puie de vii
Chiar în temelii !
Meșterii cei mari,
Calfe și zidari,
85 Tremura lucrînd,
Lucra tremurînd
Zi lungă de vară
Zioa pîn-în seară ;
Iar Manoli sta,
90 Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Și un vis visa,
Apoi se scula
Ș-astfel cuvînta :
95 „Nouă meșteri mari,
Calfe și zidari !
Știți ce am visat
De cînd m-am culcat ?
O șoaptă de sus
100 Aievea mi-a spus
Că orice-am lucra
Noaptea s-a surpa
Pîn-om hotărî
În zid de-a zidi
105 Cea-ntîi soțioară,
Cea-ntîi sorioară
Care s-a ivi

- Mini în ziori de zi
Aducînd bucate
110 La soț ori la frate.
Deci dacă vroiți
Ca să isprăviți
Sfînta monastire
Pentru pomenire,
115 Noi să ne-apucăm
Cu toți să giurăm
Și să ne legăm
Taîna s-o păstrăm :
Ș-orice soțioară,
120 Orice sorioară
Mîni în ziori de zi
Întîi s-a ivi,
Pe ea s-o jertfim
În zid s-o zidim !

III

- 125 Iată-n ziori de zi
Manea se trezi,
Ș-apoi se sui
Pe gard de nuielo
Și mai sus, pe schele,
130 Și-n cîmp se uita,
Drumul cerceta.
Cînd, vai ! ce zărea ?
Cine că venea ?
Soțioara lui,
135 Floarea cîmpului !
Ea s-apropia
Și îi aducea
Prînz de mîncătură,
Vin de băutură.

- 140 Cît el o zărea,
Inima-i sărea,
În genunchi cădea
Și plîngînd zicea :
„Dă, Doamne, pe lume
- 145 O ploaie cu spume,
Să facă pîraie,
Să curgă șiroaie,
Apele să crească,
Mîndra să-mi opreasca,
- 150 S-o oprească-n vale
S-o-ntoarcă din cale !“
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta,
Norii aduna,
- 155 Ceriu-ntuneca.
Și curgea deodată
Ploaie spumegată
Ce face pîraie
Ce îmflă șiroaie.
- 160 Dar oricît cădea
Mîndra n-o oprea,
Ci ea tot venea,
Și s-apropia.
Manea mi-o videa,
- 165 Inima-i plîngea,
Și iar se-nchina,
Și iar se ruga :
„Suflă, Doamne,-un vînt
Suflă-l pe pămînt,
- 170 Brazilii să-i despoaie,
Paltini să îndoiaie,
Munții să răstoarne,
Mîndra să-mi întoarne,
Să mi-o-ntoarne-n cale,

- 175 S-o ducă de vale !"
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta
Și sufla un vînt
Un vînt pre pămînt
180 Paltini că-ndoia,
Brazi că despoia
Munții răsturna
Iară pe Ana
Nici c-o înturna !
185 Ea mereu venea,
Pe drum șovăia
Și s-apropia
Și amar de ea
Iată c-agiungea !

IV

- 190 Meșterii cei mari
Calfe și zidari,
Mult înveselea
Dacă o videa,
Iar Manea turba,
195 Mîndra-și săruta,
În brațe-o lua,
Pe schele-o urca,
Pe zid o punca
Și glumind zicea :
200 „Stăi, mîndruța mea,
Nu te spăria
Că vrem să glumim
Și să te zidim !"
Ana se-ncredea
205 Și vesel rîdea.
Iar Manea ofta
Și se apuca

- Zidul de zidit,
 Visul de-mplinit.
 210 Zidul se suia
 Și o cuprindea
 Pin' la gleznișoare
 Pin' la pulpișoare,
 Iar ea, vai de ea !
 215 Nici că mai râdea
 Ci mereu`zicea :
 „Manoli, Manoli,
 Meștere Manoli !
 Agiungă-ți de șagă
 220 Că nu-i bună, dragă.
 Manoli, Manoli,
 Meștere Manoli !
 Zidul rău mă strînge,
 Trupușoru-mi frînge !“
 225 Iar Manea tăcea
 Și mereu zidea.
 Zidul se suia
 Și o cuprindea
 Pin' la gleznișoare,
 230 Pin' la pulpișoare,
 Pin' la costișoare,
 Pin' la țitișoare.
 Dar ea, vai de ea,
 Tot mereu plîngea
 235 Și mereu zicea :
 „Manoli, Manoli,
 Meștere Manoli !
 Zidul rău mă strînge,
 Țitișora-mi frînge,
 240 Copilașu-mi plînge !“
 Manole turba
 Și mereu lucra,

- Zidul se suia
Și o cuprindea
245 Pîn' la costișoare,
Pîn' la țîțișoare,
Pîn' la buzișoare,
Pîn' la ochișori,
Încît, vai de ea !
250 Nu se mai videa,
Ci se auzea
Din zid că zicea :
„Manoli, Manoli,
Meștere Manoli !
255 Zidul rău mă strînge,
Viața mi se stinge !“

V

- Pe Argeș în gios,
Pe un mal frumos,
Negru, Vodă vine
260 Ca să se închine
La cea monastire,
Falnică zidire,
Monastire naltă
Cum n-a mai fost altă
265 Domnul o privea
Și se-nveselea
Și astfel grăia :
„Voi, meșteri zidari,
Zece meșteri mari
270 Spuneți-mi cu drept
Cu mîna la pept
De-aveți meșterie
Ca să-mi faceți mie
Altă monastire

- 275 Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă ?^a
Iar cei meșteri mari,
Calfe și zidari,
280 Cum sta pe grindis,
Sus pe coperis,
Vesel se mîndrea
Ș-apoi răspundea :
„Ca noi, meșteri mari,
285 Calfe și zidari,
Alții nici că sînt
Pe acest pămînt !
Află că noi știm
Oricînd să zidim
290 Altă monastire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă !“
Domnu-i asculta
295 Și pe gînduri sta,
Apoi poroncea
Schelele să strice,
Scări să le rădice,
Iar pe cei zidari,
300 Zece meșteri mari,
Să mi-i părăsească
Ca să putrezească
Colo pe grindis
Sus pe coperis.
305 Meșterii gîndea
Și ei își făcea
Aripi zburătoare
De șindrili ușoare.
Apoi le-ntindea .

- 310 Și-n văzduh sărea,
 Dar pe loc cădea,
 Și unde pica
 Trupu-și despica.
 Iar bietul Manoli,
315 Meșterul Manoli,
 Cînd se încerca
 De-a se arunca,
 Iată c-auzea
 Din zid că ieșea
320 Un glas nădușit,
 Un glas mult iubit
 Care greu gemea
 Și mereu zicea :
 „Manoli, Manoli,
325 Meștere Manoli !
 Zidul rău mă strînge,
 Țîțîșoara-mi frînge,
 Copilașu-mi plînge,
 Viața mi se stînge !“
330 Cum o auzea,
 Manea se pierdea,
 Ochii-i se-nvelea,
 Lumea se-ntorcea
 Norii se-nvîrtea,
 Și de pe grindîș,
335 De pe coperiș,
 Mort bietul cădea !
 Iar unde cădea,
 Ce se mai făcea ?
 O fîntînă lină,
340 Cu apă puțină,
 Cu apă sărată
 Cu lacrimi udată !

După cronicile Țării Românești, Radul Negru-Vodă domnea dincolo de Carpați, pre Almaș și pre Făgăraș; rădicatu-s-au de acolo cu toată casa lui și mult norod, și pogorîndu-se pe apa Dîmboviței început-au a face țară nouă. Întîi au făcut orașul Cîmpulung unde a rădicat și o biserică naltă și frumoasă. Apoi a descălecat pe Argeș, unde și-a pus scaunul domniei zidind curți de peatră și case domnești, și o biserică mare și mîndru lucrată.

În *Revista română*, publicată la București, se găsește descrierea acestei biserici împreună cu stampe litografiate ce reprezintă frumusețile arhitecturii sale.

7. Și Manoli, zece

Acest meșter Manoli a rămas în tradiție un personaj legendar. Poporul atribuie lui Manoli zidirea tuturilor monumentelor vechi din țară.

15—16. Un biet ciobănaș

Din fluier doinaș

Toți păstorii români port în brîu un fluier mic ce se numește fluier ciobănesc, și sună din el deosebite arii, unele vesele, iar cele mai multe melancolice și foarte expresive. Un călător străin, muzic de mare talent, zice „că adeseori, cînd cineva împlă în munții Țărilor Române, el aude în depărtare un fluier păstoresc ce sună cu dulceață un cîntec de dor. Atunci el se oprește fără voie, dominat de un farmec necunoscut pentru ca să asculte mult timp aceste suspinuri ale muntelui”.

În călătoriile mele prin munți după căutarea baladelor populare, am auzit multe fluiere răsunînd prin poienile codrilor și am rămas încîntat de frumusețea originală a acelor sunete pătrunzătoare; iar mai cu seamă

la Bicăz, pe malul Bistriței, am întâlnit un păstor anume Brîndușă, carele se înălța la gradul unui adevărat artist prin talentul cu care cânta Doina din fluierul său.

71—72. *Dar orice lucra,
Noaptea se surpa*

Superstițiile poporului în privirea zidirilor sunt multe. Așa, el crede că o zidire nu poate avea trăinicie dacă nu se îndeplinesc oarecare datine mistice, precum de pildă îngroparea umbrei unui om în temelie. Petrarii au obiceiul a fura umbra cuiva, adică a-i lua măsura umbrei cu o trestie și a zidi apoi aceea trestie în talpa zidirei. Omul cu umbra furată moare pînă în 40 de zile și devine stafie nevăzută și geniul întăritor a casii.

Fiind însă că acest obicei a produs adeseori nenorociri, spăriind mintea celor cu umbrile furate, și aducîndu-i astfel la boale grele, zidarii au fost siliți a-și schimba datina. Cînd dar este a se rădica vreo casă nouă, pînă a nu se așeza cea întii peatră a temeliei, se face aghiazmă cu care se stropesc șanțurile. Apoi se taie doi miei de se face masă mare pentru zidari, carii după ce ospătează și închină în sănătatea stăpînului casei și întru zidirea zidurilor, îngroapă cruciș capetele mieilor în două colțuri a casii, iar în celelalte două unghiuri, ei zidesc două oale roșii pline cu apă nencepută.

Iar după ce lucrul se săvîrșește, românii nu se mută în casă pînă ce mai întii nu duc înlăuntru icoanele, zahar, pîine și sare, și după mutare ei dau masă mare de bună locuință.

173—174. *Pe ea s-o jertfim
Și-n zid s-o zidim*

Nenorocita este menită a-și pierde viața pentru mîntuirea zidirei și a se face stafia bisericei. Vezi nota precedentă.

Fiindcă am pomenit mai sus de stafii ce sînt umbre
casnice care locuiesc mai cu seamă în beciuri întune-
coase, aici credem că e locul să pomenim și de alte cre-
deri superstițioase ale poporului român. Astfel sînt stri-
goii, moroi, rusaliile etc.

Strigoii sînt morții care se scol din mormînturi și
merg în noaptea sfîntului Andrei cu secriile pe cap,
de cearcă pe la casele lor. Românii spre a se apăra de
asemine vizite supărătoare au obicei a freca ușile și
ferestrele cu usturoi în agiunul Sf. Andrei, fiind usu-
roiul dispăcut strigoilor.

Moroi sînt iarăși un soi de strigoi mici ce vin de cer
țită la mamele lor. Ei sînt copii noi-născuți ce mor
pînă a nu fi botezați. Spre a-i împăca, mamele trebuie
să care cu gura, șapte ani de-a rîndu-l, în zioa de Bo-
botează aghiazmă mare și să stropască astfel mormin-
tele copiilor.

Rusaliile sînt trei fete de împărat carele au ciudă asu-
pra oamenilor, fiindcă nu au fost băgate în seamă de
dînșii în cursul vieții lor. Ele nasc furtuni ce descopăr
casele românilor, vîrtegiuri ce rădic pînzele nevestelor
în vremea ghilitului și le anină pe copaci. Se crede
că rusaliile fură și copii de lîngă mamele lor și îi duc
peste ape și peste codri. De acolo vine vorba : *l-au îm-
flat rusaliile !*

Femeile românce păzesc cu sfințenie zioa de Rusalii,
și în vreme de două săptămîni ele nu culeg nici o bu-
ruiană de leac, crezînd că în acel timp buruienile sînt
pișcate de rusalii și nu au putere de leuit. Cum vine
însă zioa Sînzienelor, toate româncele alerg pe cîmp la
cules de buruicne, crezînd că în acea zi toate au darul
vindecărei. Spre a se apăra de mînia rusaliilor este obi-
cei, în agiunul zilei lor, a pune pelin sub căpățiul patu-
lui, și a purta a doua zi pelinul la brîu.

Subiectul acestei balade este cîntat și de poeții populari a Sîrbiei, însă cu oarecare deosebiri. Balada sîrbească se numește: Fondarea cetății Scadar (Seutari), ce este rădăcată de trei frați Merljawtschewitsch, anume regele Wukaschin, Voivodul Ugjescha și tinărul Gojko. Meșterul cel mare se cheamă Rad în loc de Manoli. Femeia zidită este nevasta lui Gojko. Din cuprinsul acestei balade se vede însă că aceeași superstiție există pe ambele maluri a Dunărei.

XLIX

RADU CALOMFIRESCU

I

- În oraș la București,
În curți nalte și domnești
Mîndră masă e întinsă
Și de mari boieri coprinsă.
5 Dar în mijloc cine șede?
Mircea-Vodă-n mijloc șede.
Și la dreapta lui se vede
Doi Căplești și trei Buzești
Zmei Tării Românești,
10 Purtătorii oștilor
Și fruntea boierilor.
Ei toți bea, se veselea
Și pe domn îl fericea,
Dar cînd fu despre beție,
15 Despre dalba veselie,
Iată, nene, că sosea
Și la domn îngenunchia
Radul din Calomfirești,
Zmeul Tării Românești,

- 20 Cu sluga lui, cu Nedea
Ce de mic îi tot dădea
Agiutor bun de putere
Și cuvînt de mîngîiere.
„Domnule, Măria-ta !
- 25 Fie cum oi cuvînta :
Îți aduc ție-nchinare
Ca unui frate mai mare,
Și-ți doresc mereu să fii
Cu izbînzi și veselii.
- 30 Dar știi, Doamne, ori nu știi
Că tătarii m-a lovit
Și tătarii mi-a robit
Copilașii
Drăgălașii,
- 35 Măiculița
Drăgulița.
Rău mă doare inimioara
De copii, de soțioara,
Dar mă doare și mai tare
- 40 De măicuța ce mă are,
Că-i creștină și bătrînă
Ș-a s-agiungă-a-fi cadină,
De rîsul căpcinilor
Prin casa păgînilor.
- 45 Rogu-te, Măria-ta,
De voiești a ne-agiuta,
Dă-mi agiutor pe Buzești
Și pe cei tustrei Căplești
Purtătorii oștilor
- 50 Și fruntea boierilor !“
Mihnea Vodă-î asculta
Și din gură cuvînta :
„Aleii ! Radule mișel !
Mai așteaptă tu nițel,

- 55 Pină ce vom ospăta,
 Pină ce ne vom culca,
 Pină ce ne vom scula,
 Să văd ce vis om visa
 Ş-apoi agiutor ți-om da !⁴
- 60 Radu buzele-și mușca
 Și la față se schimba.
 „Să trăiești, Măria-ta !
 Iar dacă te-oi aștepta
 Pină ce îi ospăta,
- 65 Și pînă ce te-i culca
 Și pînă ce te-i scula
 Să vezi ce vis îi visa,
 Tătarii s-or depărta,
 Păgubaș ei m-or lăsa !⁴

II

- 70 Radul iute-ncăleca,
 După dușmani se lua
 Cu sluga lui, cu Nedea
 Ce de mic îi tot dădea
 Agiutor bun de putere
- 75 Și cuvînt de mîngîiere.
 Gonea el, mereu gonea,
 Gonea, nu mai ostenea,
 Nebăut și nemîncat,
 De dor mare frămîntat.
- 80 Cînd a fost a treia zi,
 Pe tătari el îi zări,
 Atunci Nedea că grăi :
 „Hei ! stăpîne Radule,
 Ascultă-mi povețile,
- 85 C-acum e pe vitejie,
 Pe vinceală sau robie,
 Taie tu marginile,

- Eu să tai mijloacele ;
Care-a scăpa de la mine
90 Să nu scape de la tine !
În tătari ei se izbea,
Vîrtej de moarte făcea.
Și tăia, nene, tăia,
Pe tătari îi risipea,
95 Și pe cei robiți scotea
Și pe-acasă-i trimitea.
Dar pe maică-sa bătrînă
N-o găsea-n ceata păgînă.
Radu-n scări se rădica,
100 Ca vulturul se uita
Peste cîmpii Lăpușnii,
Peste cîmpi merei pustii,
Și cum sta și cum ochea
Iată, nene, că zărea
105 Un cort mare și rotat,
Cît un cort de împărat ;
Și-n cort zărea pe-un mîrzac,
Un mîrzac de la Bugeac
Care-n brațele-i strîngea
110 O creștină ce plîngea.
Fulger Radu se făcea,
Ca un fulger se ducea
Și la cort se răpezea,
Pe mîrzac îl retezea
115 Și în lance că-l lua,
Mort în cîmp îl arunca,
Apoi vesel purcedea
Cu mă-sa și cu Nedea,
Ce de mic îi tot dădea
120 Agiutor bun de putere
Și cuvînt de mîngîiere !

- Iată la mijloc de cale:
 La fîntîna dintr-o vale,
 Iată bună-mpreunare
 125 Cu cinci voinicei călare,
 Cu Buzeşti şi cu Căpleşti
 Zmeii Ţării Româneşti
 „Noroc bun, şi cele bune !
 Ce vînt dulce vă adună
 130 Şi cu mine vă-mpreună ?
 — Noi în cale ți-am ieşit
 C-aveam dor de hărăţit.
 Şi la harţă vitejească
 Şi la gioacă războiască.”
 135 Ei la harţă se lua,
 Pe giurămînt s-apuca,
 Stăpînii să hărăţească
 Şi slugile să-i privească !
 Începea dar de călare
 140 Harţa cea din fuga mare,
 Paloşile zinghinînd,
 Suliţele învîrtînd,
 Buzduganele ciocnînd
 Şi din gură chiuînd.
 145 Cînd deodată cei Buzeşti
 Şi cu cei tustrei Căpleşti
 Peste Radul năvălea,
 Cu cinci lănci îl străpungea :
 Apoi capul îi tăia,
 150 Pe-o tîpsie îl punea
 Şi la Domnul îl ducea
 Şi cu toţi așa grăia :
 „Ale ! Doamne, Doamne Mirce !
 Ale ! Doamne mult voinice !

- 155 Radul de-ar mai fi trăit,
Scaunul ți-ar fi răpit !
Iată capu-i, dă-l la corbi
Și copiii lui fă-i robi !
Bine vorba nu sfârșea,
- 160 Iată, nene, că venea,
Sluga veche, moș Nedea
Cu măicuța Radului
La scaunul Domnului,
Și-amîndoi îngenunchea
- 165 Și plîngînd, maica zicea :
„Alei ! Doamne, Doamne Mirce
Alei ! Doamne mult voinice !
Fă-mi dreptate, fă-ți dreptate
Radu că ți-a fost bun frate,
- 170 Că eu, Doamne, din păcate,
M-am iubit cu taica tău
De-am făcut pe Radul meu !
Domnul Mircea greu ofta,
Pe bătrîna o scula,
- 175 Mîna dreaptă-i săruta
Și pe loc dreptate-i da.
El boierii aduna
Și pe moarte-i giudeca.
Gidele îi apuca,
- 180 Sus, la scară-i aducea,
Un covor le așternea,
În genunchi îi tot punca
Și mînica-și sufleca
Și pala și-o rădica
- 185 Și capetele zbura,
Zbura pe scări de-a dura,
Cînd Buzești peste Căplești,
Cînd Căplești peste Buzești.

5. *Dar în mijloc cine șede ?*

O zicătoare ce trebuie să existe de pe timpul năvălirilor de limbi străine, sună așa: *să fii totdeauna la mijloc de masă și la colț de țară.*

43. *De risul căpcinilor*

Românii expuși în vechime la neconținute năvăliri de limbi străine ce lăsa foc și sânge în urma lor, deteră barbarilor numirea de căpcini, adică dihanii eu trup de om și cu cap pe cine.

În istoria lui Alexandru Machedon se zice: „De acolo merse Alexandru cincisprezece zile și agiunse la o țară cu oameni cu șapte picioare și cu șapte mâni și deteră foarte tare prin oastea lui Machedon; și de aceea periră mulți și mulți prinseră vii, să-i scoată la lume pentru minune. Și trecu țara lor în zece zile și mai merse înainte și agiunse la o țară cu oameni cîteăuni (căpcăuni) dinainte cu obraz de om, iar dindărăpt cap de ciine ce latră ciinește.”

132. *C-avem dor de hărățit*

Vezi nota 10 din balada XXIII a lui *Mihu Copilul*.

153—154. *Alei ! Doamne, Doamne Mirce !*

Alei ! Mirce mult voinice !

Mircea cel Bătrîn a ținut multe războaie cu turcii și a fost pururea învingător. El a domnit 29 de ani, a zidit monastirile Cotmeana și Cozia și a fost îngropat la aceasta de pe urmă.

În tractaturile sale de alianță cu regele Poloniei Vladislav, Mircea se intitula astfel: „Mircea, din mila lui Dumnezeu Voevodul Valahiei; Duxul Făgărașului și al Omlășului, Comitul Severinului, Despotul Dobrodiciului și Domnul Dristiorului etc...”

OPRIȘANUL

- Colo-n Țara Muntenescă,
Țară dulce, Românească
Ca și cea Moldovenească,
În oraș, la București
- 5 Sînt curți nalte și domnești,
Iar în curți o sală mare
Unde șede la prînzare
Mihnea-Vodă cel cruntat
De boieri încungiurat.
- 10 „Boieri mari, boieri de rînd
(Zice Domnul închinînd)
Toți mîncăți, cu toții beți
Și cu bine petreceți ;
Numai unul poftă n-are
- 15 De băut și de mîncare,
Cantar Slutul, armaș mare !
Ori bucatele nu-i plac,
Ori de noi nu-i este drag !“
Boierimea-noet rîdea,
- 20 Iar Cantariul răspundea :
„Ale ! Doamne Mihnule,
Mihnule netihnule !
Ale ! tu stăpînul meu,
Lumina-te-ar Dumnezeu !
- 25 Bucatele tale-mi plac
Și de oaspeți îmi e drag,
Dar unde s-au pomenit,
S-au văzut și auzit
Două săbii într-o teacă,

- 30 Doi domni în țară săracă ?
Măria-ta-n București,
Oprișanu-n Stoienești !
Ce-am văzut la Oprișanul
N-am văzut nici la Sultanul,
- 35 Că el are-n cîmp, la soare
Mii și sute de mioare...
Ies în vară fătătoare ;
Berbeci are sute-ntregi
Cu cozile pe telegi,
- 40 Și ciobani tot înarmați,
Cu postavuri îmbrăcați.
De nu crezi că sînt ciobani
Ci chiar neaoși căpitani.
Nu-mi e ciudă de asta
- 45 Cît mi-e ciudă de alta :
Oprișanul încă-și are
Herghelii în număr mare.
Două, trei, cinci mii de iepe
Tot alese și sirepe,
- 50 Pintenoage la picioare
Cu cergi albe pe spinare
Și cu doi mîzi fiecare.
Nu mi-e ciudă de asta
Cît mi-e ciudă de alta :
- 55 Oprișanul are-n sat
Ogari, căpoi de vînat ;
Cu zgărzi late, țintuite
Pe la margini poleite,
Și mai are grajdiuri mari
- 60 Cu cincizeci de armăsari,
Giumătate arăpești
Și ceilalți moldovenești !
Nu mi-e ciudă de asta
Cît mi-e ciudă de alta :

- 65 Scutariul lui Oprișan
N-are față de țăran ;
Pe deasupra-i cu suman
Dar pe trup are caftan.
Și cîrligu-i de scutar
- 70 Nu-i de-alun nici de stejar,
Ci de așur tot săpat
Cu petre scumpe lucrat,
Și-n vârful cîrligului
Sub mîna Scutariului
- 75 Este o piatră nestimată,
Ce plătește lumea toată !
— De-i așa cum zici, Cantare,
Lasă prînzul, săi călare
Și-ntr-o fugă să te duci
- 80 Pe-Oprișanul să-l aduci
Cu toate podoabele,
Cu toate averile
Să-și dea socotelile !
Astfel Domnul poroncea !
- 85 Cantar vesel se ducea
La cel sat, în Stoienești
Unde sînt averi domnești.
El acolo cum venea
Cu scutariul se-ntîlnea
- 90 Și poronca-i arăta
Și din gură cuvînta :
„Mihnea-Vodă-n București
Face praznice domnești ;
Toți boierii credincioși
- 95 Și de pace bucuroși
Lîngă Domn s-au adunat
Și pahare-au închinat,
Numai unul n-au venit,
Oprișanul cel vestit !

109 De-i vrăjmaș și om de ceartă
Mihnea-Vodă-acum îl iartă
Și-l poartă ca să vie
Ca un frate la domnie !

II

105 Oprișanul credincios
Și de suflet omenos
Se pornea din Stoienești
Ș-agiuinea la București
Noaptea pe la cîntători
Pînă-a nu răsări ziori.
110 Mihnea-Vodă adormit
Dormea pe-un pat aurit
În camară-ntunecată
Tot cu șaluri îmbrăcată.
Dar deodată se trezea
115 Și la slugi așa grăia :
„Slugi, aprozi, copii de casă !
Voi dormiți și nu vă pasă
Soarele c-au răsărit
Și pe mine m-au trezit.
120 Dar voi oare nu gîndiți
Cînd în somn vă leneviți
Că am țară de domnit,
Giudecăți de săvîrșit
Și boieri de boierit ?”
125 Toți aprozii se trezea
Și lui Vodă răspundea :
„Rămii, Doamne, liniștit !
Soarele n-au răsărit,
Dar în locu-i au sosit
130 Oprișan din Stoienești
Cu averi împărătești.
El în curte au intrat,

- De zebrea au aninat,
Un cârlig de împărat
135 Cu petre scumpe lucrat,
Ce lucește ca un soare
Într-o zi de sărbătoare.⁴
Mihnea-Vodă se scula,
Fața albă își spăla,
140 Barba neagră-și peptăna,
La icoane se-nchina,
Apoi el se înarma
Și pe Oprișan chema :
— Oprișan din Stoienești !
145 Cu dreptul să ne grăiești.
Ce-ai făcut de-ai adunat
Averi mari de împărat,
Încît nu numai averi
Dar ai și scutari boieri ?
150 — Dumnezeu mi-au agiutat !
Și eu mi le-am adunat
Din darul Sfinției-Sale,
Din mila Măriei-tale !
— Nu-l crede, Măria-ta !
155 (Cantariul atunci striga).
El mie s-au lăudat
Că avere-au adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila Domnului.
160 Dar n-am ciudă de asta
Cît am ciudă de alta :
Oprișanul mi-au spus mie
Că așteaptă ca să-i vie
Firman de la-mpărăție
165 Să te scoată din domnie !⁴
Mihnea-Vodă se-ncrunta
Și din gură cuvînta :

- „Pin-a veni firmanul
 Peară-ntii Oprișanul !
 170 Gios la poartă să-l duceți
 Și capul să i-l tăieți !“
 De vrăjmaș ce mult era,
 Armașul se bucura.
 Ca o fiară se-arunca,
 175 Pe-Oprișanu-l apuca
 Și pe scări îl imbrîncea
 Și la moarte mi-l ducea !
 Cînd la poartă, frate, iată
 Un rădvan că se arată,
 180 Tras în șese telegari,
 Negri, ageri armăsari
 Cu cozi lungi și coame mari.
 Iar înuntru o bătrînă
 Cu-o icoană sfîntă-n mină
 185 Și cu haine mohorîte
 Și cu pletele albite.
 Pe-Oprișan cît ea-l videa
 Sus, la Domnul se ducea,
 Și-n genuchi trupu-și frîngea
 190 Și grăind amar plîngea :
 „Alei ! Doamne, fătul meu !
 Nu te ierte Dumnezeu
 Să omori pe Oprișanul
 Că-i peri pînă la anul !
 195 Știi tu, Mihneo, ori nu știi
 Că-n ziua Sîntei Marii
 Era, doamne, ca să-ți vie
 Firman de la-mpărăție
 Să te scoată din domnie ?
 200 Ș-aveai parte de firman
 Făr' de bietul Oprișan
 Care-n cale i-au ieșit
 Și-ndărăpt l-au napoît
 Dăruind chiar pe vizir

- 205 Cu-armăsari de la misir,
 Și cu pungi de bani o mie
 Să te lase pe domnie !
 Oprișanca nu sfârșea,
 Mihnea-n curtea lui ieșea
- 210 Poroncind la toți să saie
 Pe-Oprișan ca să nu-l taie.
 Dar Cantar, Armașul mare,
 Își făcuse răzbunare ;
 Și capul nevinovat
- 215 Zăcea-n țarnă aruncat
 Lîngă trupul răsturnat !
 Vai de omul cu păcat !
 De păcat e alungat
 Și nu poate-a fi scăpat !
- 220 Vînzătorul de Armaș
 Fiară crudă, om pismaș,
 Fost-au gol legat la soare
 Și de mîni și de picioare,
 Gol legat în cozi de iepe
- 225 De patru iepe sirepe
 Care cînd se opintiră
 În patru părți se izbiră
 Și-n patru îl despărțiră !

N O T E

- 21—22. *Alei ! Doamne Mihule,
 Mihnu'ce netihnule !*

Acest cuvînt vechiu *netihnul*, trebuie să vie negreșit de la *tihnă* (*odihnă*) și să însemneze prin urmare *nestîmpărat, frămîntat de griji*.

Și în adevăr un cronicar român face următoarea descriere despre Mihnea-Vodă :

„Mihnea, feciorul lui Dracu armașul, cum apucă domnia, îndată se dezbracă lupul de pielea cea de cale și-și

astupă urechile ca aspida și ca vasiliscul. Iar arcu! și-l încordă și gă! săge! de a săgeta, și sabia și-o fulgera, și mîna și-o întărea spre rane! și prinse pe to!i bo!erii cel mari și aleși, și-l munci cu multe munci și cumplite și le luă toată avu!ia, și se culca cu jupînesele și cu fetele lor înaintea ochilor lor. De aci unora le-au tăiat nasurile și buzele, pre al!ii i-au înecat și pre al!ii i-au spînzurat. Iar el se îmbogă!ea și creștea ca cedru! pînă la ceri", etc.

LI

ȘTEFĂNIȚA-VODA

I

- Frunză verde meri cre!ești
În oraș în București,
L-ale case mari domnești
De se vād în Stoienești,
5 Mîndră masă e întinsă
Și de mari boieri cuprinsă,
Tot boieri de-a oștilor
Puterea domniilor
Și groaza dușmanilor.
10 Iar în capăt cine șede ?
Ștefăniță domn se vede,
Dar nici bea, nici veselește
Ci cu ochii lungăprivește
La copila Dihului,
15 Sorioara Mihului,
Mihului voinicului
Din valea Cobiului.
Că e mîndră ca o floare,
Și de ochi fărîmecătoare

- 20 Și de suflet iubitoare,
Unde-o vede, Domnul moare !
„Copiliță, draguliță
Cu sîn alb de porumbiță,
Împle cupa mea de vin
- 25 Ție, dragă, s-o închin
Ș-apoi cîntă-mi viers de dor
Cu glas dulce, răpitor.
Cîntă-ți, dragă, cîntecul
Că mi-e drag ca sufletul !“
- 30 Copilița se înclină
Ca o floare de grădină
Și-i întinde-o cupă plină ;
Apoi zice încetișor
Un viers dulce, plin de dor :
- 35 „Frunză verde stejărel,
Am un frate voinicel
Și mă tem amar de el !
Frunză verde măr domnesc,
Am un domn care-l iubesc
- 40 Și de dînsul mă-ngrijesc.
Vai de mine ! cum să fac
Pe-amîndoi să mi-i împac,
Să-mi fie traiul pe plac !“
Copilița nu sfîrșea
- 45 Și Domnul astfel grăia :
„Copiliță, mîndruliță
Cu sîn alb de porumbiță,
Nu mai plînge că-n curînd
Împlini-voi al tău gînd.
- 50 Voi boieri ce ospătați,
Stați și nu mai închinați,
Cuvîntul să-mi ascultați.
Mîni în zori să vă aflați
Tot călări și înarmați

- 55 Cu săgeți, cu buzdugane
Și la briie cu arcăne,
Ca să mergem despre soare,
Să facem o vînătoare
După urși și căprioare,
60 După paseri gălbioare
Ce sînt de mîncare
Și plăcute la cîntare !“

II

- Cînd de zi se lumina
Boierii se aduna
65 Și pe cai încăleca
Și cu domnul toți pleca
În spre munți, la vînătoare
După urși și căprioare,
După paseri gălbioare.
70 Și mergea, frate, mergea
Pîn-în munți că agiungea ;
Iar cînd soarele-apunea
Iată că se întîlnea
C-un cioban cu fluieraș
75 Și cu port de oltenaș.
Domnu-n cale-i se oprea
Și din gură-așa grăia :
„Ciobănaș cu fluieraș,
Puișor de oltenaș,
80 Cunoști calea codrului
De prin munții Crișului ?
Cunoști fagul Mihului
Din codrul Cobiului ?
— Cunoște calea codrului
85 Pînă-n fundul fundului.
Știu și fagul Mihului
Din codrul Cobiului.

- De știi locurile bine,
Nu mă-i duce tu pe mine ?
- 90 — Ba te-oi duce eu pe tine
De-i lăsa tu oștile
Să-mi păzească oile,
Că de-oi perde-o mieluşea
Oi sluji un an pe ea,
- 95 Și de-oi perde-un mieluşel,
Oi sluji doi ani pe el,“
Domnul oștile lăsa,
Cu ciobanul se lua,
Singur, singur, şingurel
- 100 Pe o zare de muncel.
Iar ciobanul se-ndrepta
Către munți și mi-l purta
Pe cărări și pe potici
Ce-s călcate de voinici,
- 105 Pin hățiș, pin cărpiniș
Unde nu-i loc de cîrniș.
El mergea, frate, mergea
Pîn ce-n codru agiungea
Drept la fagul Mihului,
- 110 Locașul voinicului.
Cînd de fag s-apropia,
Ciobănașul se oprea
Și din gură-așa grăia :
„Iată fagul Mihului,
- 115 Mihului voinicului !
Iar pe Mihul dacă-l vrei,
Cătă drept în ochii mei !“

III

Domnul drept la el căta,
Ochii lui se încrunta,

- 120 Iar ciobanul se schimba,
Gluga lui își arunca
Și deodată se-arăta
Cu zelar, cu buzduhan,
Cu haine de căpitan.
- 125 Apoi drept la domn căta
Și-n glas mare cuvînta :
„Alei ! Doamne din domnie !
Ieri ai fost dat la beție ;
Astăzi veniși la trezie,
- 130 Dar n-ai prins la cuminție.
Ce păcate te-au împins
Paloșul de ți-ai încins ?
Fostu-ți-au silă de tine
De te-ai luat după mine,
- 135 Ori că nu te-ai săturat
Pe-a mea soră c-ai furat
Ș-ai făcut cu ea păcat,
Făr-a te fi cununat ?
Dar gîndit-ai că păcatul
- 140 Își urmează vinovatul
Și că-n lume orice faptă
Are plată și răsplată ?“
Și cum sta și cum zicea
O frunză de fag smuncea
- 145 Și-ntre buze o punea
Și suna hoțiș din ea.
Frunza-n patru că plesnea.
Codrul negru clocotea.
De-un lung chiot chiotea.
- 150 De-un greu tropot tropotea.
Ș-împregiuru-le deodată
Se ivea o mîndră ceată,
O ceată de voinicei,
Lotri, pușori de zmei,

- 155 Cu căciule stogoşate,
Cu chiebe roşii pe spate,
Şi musteţi de varvaric
Cum stă bine la voinic.
Lîngă el cît îi zărea
- 160 Mihul astfel le grăia :
„Fraţii mei, neferii mei,
Lotri, puşori de zmei.
Îl vedeţi voi pe ist om ?
El e mare, căci e domn,
- 165 Dar cît e de domn şi mare,
Minte coaptă încă n-are !
Hai, copii de mi-l luaţi
Prin săbii să-l fluturaţi
Dar nimic să nu-i stricaţi,
- 170 Cale bună să-i lăsaţi,
Că de-i domnul priceput
E destul cîte-au văzut,
Ca să afle, ca să ştie ;
Cu Mihul nu-i de glumie !“
- 175 Domnul pe gînduri cădea
Ş-apoi astfel răspundea :
„Mihule, bujorule,
Frate, frăţiorule !
Eu la mîină ţi-am picat,
- 180 Tu de moarte m-ai scăpat.
Cînd la mîină mi-i pica,
Eu de moarte te-oi scăpa.
Vină mîini tu la domnie
Ca să vezi o cununie,
- 185 Cununia Domnului
Cu sora voinicului
S-o fac mie soţioară
S-o fac ţie domnişoară !“
Astfel domnul cuvînta,

- 190 Și din codru se-nturna,
 Însă codrul răsuna :
 „Să trăiești, Măria-ta !“

LII

CONSTANTIN BRANCOVANUL

- Brancovanul Constantin
Boier vechi și domn creștin,
De averi ce tot strîngea
Sultanul se îngrijea
5 Și de moarte-l hotăra
 Căci viziru îl pîra.
 Într-o gioi de dimineată,
 Zi scurtărei lui de viață,
 Brancovanul se scula,
10 Fața blîndă el spăla.
 Barbă albă-și pieptăna,
 La icoane se-nclina,
 Pe fereastră-apoi căta
 Și amar se spăimînta !
15 „Dragli mei, coconi iubiți !
 Lăsați somnul, vă treziți,
 Armele vi le gătiți
 Că pe noi ne-a-ncongiurat
 Pașa cel neîmpăcat.
20 Cu-ieniceri, cu tunuri mari
 Ce sparg ziduri cît de tari !“
 Bine vorba nu sfîrșea,
 Turcii-n casă iurușea,
 Pe tuspătru mi-i prindea
25 Și-i ducea de-i înclidea
 La Stambul, în turnul mare
 Ce se-nalță lîngă mare,

- Unde zac fețe domnești
Și soli mari împărătești.
- 30 Mult acolo nu zăcea,
Că sultanu-i aducea
Lîngă foisorul lui
Pe malul Bosforului.
- „Brancovene Constantin,
35 Boier vechi, ghiaur hăin !
Adevăr e c-ai chitit
Pin-a nu fi mazilit
Să desparți a ta domnie
De a noastră-mpărăție ?
- 40 Că de mult ce ești avut,
Bani de aur ai bătut
Făr-a-ți fi de mine teamă,
Făr-a vrea ca să-mi dai seamă !
— De-ăm fost bun, rău la domnie
- 45 Dumnezeu singur o știe ;
De-am fost mare pre pămînt,
Cată-acum de vezi ce sînt !
— Constantine Brancovene !
Nu-mi grăi vorbe viclene.
- 50 De ți-e milă de copii
Și de vrei ca să mai fii.
Lasă legea creștinească
Și te dă-n legea turcească.
— Facă Dumnezeu ce-a vrea !
- 55 Iar pe toți de ne-ți tăia
Nu mă las de legea mea !“
Sultanul din foisor
Dete semn lui Imbrohor.
Doi gelați venea curînd
- 60 Săbiile fluturînd,
Și spre robii dacă mergea,
Din coconi își alegea

- Pe cel mare și frumos,
 Și-l puneă pe scaun gîos,
 65 Și cît pală răpezea,
 Capul iute-i reteza !
 Brancovanul greu ofta
 Și din gură cuvînta :
 „Doamne ! fie-n voia ta !“
- 70 Cei-gelați iarăși mergea
 Și din doi își alegea
 Pe cel gingaș mijlociu
 Cu păr neted și gălbui
 Și pe scaun îl puneă
 75 Și capul îi răpunea !
 Brancovanul greu ofta
 Și din suflet cuvînta :
 „Doamne ! fie-n voia ta !“
 Sultanul se minuna
- 80 Și cu mila se-ngîna :
 „Brancovene Constantin
 Boier vechi și domn creștin !
 Trei coconi tu ai avut,
 Din trei doi ți i-ai pierdut ;
- 85 Numai unul ți-a rămas —
 Cu zile de vrei să-l las,
 Lasă legea creștinească
 Și te dă-n legea turcească !
 — Mare-i Domnul Dumnezeu !
- 90 Creștin bun m-am născut eu,
 Creștin bun a muri vreau...
 Taci, drăguță, nu mai plînge
 Că-n pept inima-mi se frînge,
 Taci și mori în legea ta
- 95 Că tu ceriu-i căpăta !“
 Imbrohorul se-ncrunta,
 Gelații se-nainta

- Și pe blîndul copilaș,
Dragul tatii fecioraș
100 La pămînt îl arunca
Și zilele-i rădica.
Brancovanul greu ofta
Și cu lacrimi cuvînta :
„Doamne ! fie-n voia ta !“
105 Apoi el se-ntuneca,
Inima-i se despica,
Pe copii se arunca,
Îi bocea, îi săruta,
Și turbînd apoi striga :
110 „Alelei ! tîlhari păgîni !
Alei ! voi feciori de cîni !
Trei coconi eu am avut,
Pe tustrei mi i-ați perdut !
Dare-ar Domnul Dumnezeu
115 Să fie pe gîndul meu :
Să vă ștergeți pre pămînt
Cum se șterg norii la vînt,
Să n-aveți loc de-ngropat
Nici copii de sărutat !“
120 Turcii crunt se oțerea
Și pe dînsul tăbărea,
Haine mîndre-i le rupea,
Trupu-i de piele jupea,
Pelea cu paie-o împlea,
125 Prin noroi o tăvălea,
Și de-un paltin o lega
Și rîzînd așa striga :
„Brancovene Constantin
Ghiaur vechi, ghiaur hain !
130 Cască ochii-a te uita
De-ți cunoști tu pelea ta ?
— Cîni turbați, turci, liftă rea !

De-ți mînca și carnea mea,
Să știi c-au murit creștin
135 Brancovanul Constantin !“

NOTE

1. *Brancovanul Constantin*

Constantin Brancovanul a domnit 26 ani în Țara Românească și a fost ucis de turci în 15 august 1714 la vîrsta de 60 ani. Șincai scrie în *Cronica Românilor* că odată cu Brancovanul a perit patru feciori ai lui cărora el le-au grăit astfel în ora morței : „Iată, toate avuțiile și orice am avut, am pierdut ! Să nu ne pierdem încai sufletele... Stați tare și bărbătește, dragii mei ! să nu băgați seamă de moarte. Priviți la Hristos, mîntuitorul nostru cîte a răbdat pentru noi și cu ce moarte de ocară a murit. Credeți tare întru aceasta și nu vă mișcați, nici vă elătiți din credința voastră pentru viața și lumea aceasta... etc.“

Apoi, adăogă Șincai, aceste zicînd el, poronci împăratul de le tăiară capetele, întii ale feciorilor, începînd de la cel mai tînăr, și mai pe urmă a tăiat capul lui Constantin Brancovanu, și aruncară trupurile în mare : și creștinii, dup-aceea, aflîndu-le, le-a astruncat la Patriarhie.

19. *Pașa cel neîmpăcat*

Mustafa Pașa carele era Imbrohor.

16. *La Stambul în turnul mare*

Prin turnul mare se înțelege negreșit celătea numită de turci Edicale, rădăcată pe malul mării de Marmara în capătul orașului Stambul, și pe care europeli o numesc *șapte turnuri*.

29. *Și soli mari împărătești*

Cind năștea vreo neînțelegere serioasă între Sultanul și puterile europene, se închidea ambasadorii străini în cetatea Edicale, pînă la sfîrșitul certeii sau a războiului.

41. *Bani de aur ai bătut*

Între pîrele trimise la Poartă în contra Brancovanului era și aceasta, că bătuse monedă de aur în Ardeal, de cîte doi și pînă la zece galbeni, una.

LIII

CÎNTICUL LUI MIHAI VITEAZUL

Auzit-ați de-un oltean,
De-un oltean de-un crăiovean
Ce nu-i pasă de Sultan ?

5 Auzit-ați de-un viteaz
Care vecinic șede treaz
Cît e țara la necaz ?

Auzit-ați de-un Mihai
Ce sare pe șapte cai
De strigă Stambulul vai ?

10 El e domnul cel vestit
Care-n lume au venit
Pe luptat și biruit.

Spuie riul cel oltean
Spuie valul dunărean
15 Și codrul călugărean

Cîte lupte au privit,
Cîte oști au mistuit
Cîte oase-au înălbit ?

20 Mulți ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad !

Spuie corbii munților
Și fiarele codrilor
Care-a fost nutrețul lor ?

25 Fost-au leșuri tătărești
Și turcești și ungurești
Date-n săbii românești !

Alelei ! Mihai, Mihai !
Căci de noi milă nu ai
30 Să ne scapi de-amar și vai !

NOTE

Acest cîntic l-am găsit scris într-o psaltire foarte veche din biblioteca monastirei Neamțului. De desuptul cînticului era următoarele cuvinte scrise cu slovă călugărească : *Scrisu-s-au acest viers bătrîn de mine ieromonahul Paisie, credincios rob a lui Dumnezeu, iar eu l-am auzit și l-am învățat de la răposatul bunul meu, Stoian Jalde armășelul.*

LIV

VISUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU

„Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamii voinicel !

- De cînd mama ți-ai lăsat
Și olteni ți-ai adunat
5 Pe ciocoi să-i prinzi în ghiară
Și s-alungi grecii din țară,
Mult la față te-ai schimabat
Și mi te-ai întunecat !
Spune, maică, ce te doare
10 Că m-oi face vrăjitoare
De alean să te discînt
Să calci vesel pe pămînt.
— Alei maică ! alei dragă !
Curînd visul mi-l dezleagă
15 Că știi, maică ! am visat
Buzduganu-mi fărîmat !
Sabia-mi cea bună, nouă
Am visat-o ruptă-n două,
Pușca mea cea ghintuită
20 Am visat-o ruginită !
Maică ! pistoalele mele
Le-am visat făr'de oțele,
Apoi încă-am mai văzut
Șarpe galbin prefăcut
25 Ce purta coarne de țap
Și creastă roșie-n cap.
El avea ochi vînzător,
Avea grai lingușitor
Și mă tot ruga mereu
30 Să mă duc la cuibul său.
— Ba, ferească Dumnezeu
Să nu te duci, fătul meu,
C-acel șarpe veninos
E vreun dușman ticălos
35 Vreun hoț volintiraș
Și la inimă vrăjmaș.
— Maică, măiculița mea,

- Cum să scap de cursă rea ?
Căci un glas prevestitor
40 Îmi tot spune c-am să mor.
— D-ai să mori, drăguțul meu,
Facă ce-a vrea Dumnezeu !
Dar să știi tu de la mine
Că-un român voinic ca tine
45 Pîn'ce cade, pîn'ce moare
Calcă șerpii în picioare,
Căci de-un șarpe-nveninat
I se iartă un păcat.

NOTE

Cunoscut este că visul prevestitor a viteazului Tudor Vladimirescu s-a împlinit ! Fiind mișelește tras în lagărul lui Ipsilanti, șeful volintirilor greci, Tudor a fost și mai mișelește ucis de dînșii. Nu mai este dar îndoială că cânticul popular desemnă pe Ipsilanti însuși prin șerpele cu ochiul vînzător, cu graiul lingușitor și cu creastă roșie în cap.

DOINE

NOTE

Doinile sînt cîntice de iubire, de jale și de dor, plîngeri duiosase a inimei românului în toate împrejurările vieții sale.

Un muzic de mare talent, dl. Henri Erlich care a locuit cîțiva ani în România și a publicat un album cu arii românești, zice în precuvîntarea acelui album :

„Naționalitatea românilor se arată curată și necontesabilă atît în limba și datinele lor, cît și chiar în muzica lor deosebită de oricare alta. Negreșit ariile românești vor părea foarte curioase popoarelor Occidentului pentru melodia lor cu totul originală și cîteodată putem zice sălbatică, și pentru companiamentul lor ce cuprinde uneori acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare, și alteori foarte simple și monotone. Ele au însă o expresie de melancolie dulce și dureroasă chiar. Sînt mai cu seamă unele pasage misterioase carele fac să se presimtă dorinți înfocate și ascunse în fundul inimei, și care se manifestă printr-un soi de plîns melodice. Aceste sînt ariile doinelor, cît pentru acele de danț, horele, ele răsună cu o veselie nebunatică, zgomotoasă, ca acea veselie la care omul nenorocit se dedă în momentele sale de uitare și de plăcere.”

Vezi articolul intitulat *Melodiile românești în România literară*, foaie publicată în Iași în anul 1855.

Doinele de la numărul I pînă la numărul XXXIII sînt
din Moldova.

Acele **de** la numărul XXXIII pînă la numărul LVI sînt
din Valahia.

Acele **de** la numărul LVI pînă la numărul LXXX sînt
din Ardeal. Unele doine port și numele de cîntice **voinicești** în Moldova, **oltenesti** în Valahia și **haiducești** în
Ardeal.

DOINE DIN MOLDOVA

I

DOINA

- Doină, doină, cîntic dulce !
Cînd te-aud nu m-aş mai duce.
Doină, doină, viers cu foc !
Cînd răsuni eu stau în loc.
- 5 Bate vînt de primăvară,
Eu cînt doina pe afară,
De mă-ngîn cu florile
Şi privighitorile.
- Vine iarna viscoloasă,
10 Eu cînt doina-nchis în casă.
De-mi mai mîngîi zilele,
Zilele şi nopţile.
- Frunza-n codru cît învie,
Doina cînt de voinicie.
- 15 Cade frunza gios în vale,
Eu cînt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doină mă mai ţin.
- Doina cînt, doina şoptesc,
20 Tot cu doina vieţuiesc.

II

LUNCA ȚIPĂ, LUNCA ZBIARA

- Lunca țipă, lunca zbiară
Pentr-un pui de căprioară.
Vai de biata inimioară,
Ca și lunca, geme, zbiară
5 Pentru-o puică bălăioară.
Frunza crește, frunza cade,
Căprioara nu-o mai roade.
Vai de mine ! ce m-oi face ?
Doru-n sufletul meu zace
10 Ș-inimioara-mi nu mai tace !
Inimă, fii răbdătoare
Ca pământul sub picioare,
Pîn'ce puica bălăioară
S-a întoarce-n luncă iară
15 Cu cel pui de căprioară.

III

URÎTUL

- Of ! urît, urît, urît !
Boală făr'de crezămînt !
De te-ai duce-n codri, duce,
Ursu-n labe-i să te-apuce !
5 Urîtul din ce se face ?
Dîn omul care nu-ți place.
Urîtul din ce-i făcut ?
Din omul care-i tăcut.
Cine-au scornit urîtul,
10 Nu-l înghiță pământul !
Că mie de mult urît
Sufletu-mi s-au amărit.

IV

CÎNTICUL RĂZEȘULUI

- Frunză verde de cireș ;
 Lung e drumul pîn'la Ieș,
 Lung e drumul și bătut
 Din Siret și pîn'la Prut !
- 5 Nu-i bătut de car cu boi
 Și-i bătut tot de nevoi
 Și de păcatele mele
 Cele multe, cele grele !
 Ard-o focul răzeșie !
- 10 Eu chiteam că-i boierie
 Și-i numai o sărăcie !
 Peñtru-o palmă de pămînt
 Zilele mi-am dat în vînt.
 Ani întregi m-am giudecat
- 15 Și nimic n-am cîștigat !
 Eu împlam la giudecată
 Copiii-mi plîngeau pe vatră,
 Nevasta-mi zăcea lăsată.
 Dare-ar Domnul Dumnezeu
- 20 Să fie pe gîndul meu !
 Lăsa-m-oî de răzeșie
 Să apuc în haiducie
 Ca să-mi fac sfînta dreptate
 Cu cea ghioagă de pe spate,
- 25 Să-mi aleg giudecători
 Cei stejari nestrîmbători !

NOTE

9. *Ard-o focul răzeșie*

Nenorocita clasă a răzeșilor printre care se găsesc
 coborîtorii celor mai mari familii din vechime, au avut

mult a suferi, sub domnia lui Mihai Sturza. de răpirea boierilor vecini cu moșiile lor. Mulți din acei mici proprietari au preferat a se desface de pământurile lor și a deveni clăcași pentru ca să scape de prigoniri.

V

CÎNTICUL PLUGARULUI

- Arde-te-ar focul pămînt
Și te-ar bate Domnul sfînt !
Căci îmi ești dușman cumplit !
Ce-am semănat n-au ieșit.
- 5 Semănat-am grîu de vară,
Au ieșit numai negară.
Semănat-am orz, ovăs,
Au ieșit mohor de șes.
Semănat-am popușoi,
- 10 Au ieșit iarbă-n fușoi.
Stau în cîmp și mă gîndesc
Cu ce o să viețuiesc ?
N-am lețcaie la chimir
Să mă pot plăti de bir
- 15 Și de foi și de soldat
Și de Iuda blăstemat.
Vai ș-amar de biet român
Cînd e domnul rău stăpîn !
N-are loc în țara lui
- 20 Și-i ca pleava cîmpului !

CÎNTICUL CĂLUGĂRULUI

- Arză-te focul pădure
 Ş-ai cădea sub o secure !
 Arde-ar lemnile din tine
 Cum arde inima-n mine,
 5 Să-mi fac drum pîn'la vecine,
 Şi de sus, din monastire
 Unde zac în părăsire
 Să văd cîrduri de copile
 Care mă sfîrşesc de zile,
 10 Şi să văd pe draga mea
 Care m-am iubit cu ea
 În copilăria mea.
 N-ar avea loc în pămînt
 Şi l-ar bate Domnul sfînt
 15 Cine m-au călugărit
 Şi de ea m-au despărţit !
 Eu n-am fost de pustnicie
 Căci am fost de voinicie,
 Nici am fost de monastire
 20 Ci de lume cu iubire.
 Că mă-nchin pe la icoane
 Cu ochii pe la cocoane,
 Şi cetesc, întorc la file
 Cu ochii pe la copile.
 25 Unde văd o fată mare,
 Rasa-mi tremură-n spinare,
 Unde văd puicuţa mea,
 Zboară sufletu-mi la ea
 Ca roiul la floricea !

VII

NEVASTA TILHARULUI

- Fost-am eu la părinți una
 Precum e în ceruri luna,
 De părinții mei iubită
 Și de dînșii potrivită
- 5 Cu luna, cu stelele,
 Salba cu măgelele,
 Grădina cu florile
 Și ziua cu ziorile.
 Ei pământul au îmblat
- 10 Să-mi găsească un bărbat.
 Bărbățul ce mi-au dat
 Era tânăr și bogat,
 Avea bani, avea inele
 De-mi împlea mîna cu ele,
- 15 Dar, vezi frate, ce păcat !
 Era toate de furat.
 Nu trecu chiar săptămîna
 Și pe el puseră mîna
 Și la ocnă-l înfundară
- 20 Și cu lacrimi mă lăsară.
 De cit m-aș fi măritat,
 Mai bine-n foc m-aș fi dat,
 C-am rămas cu rod în sin
 Și nu-i rod de bun român
- 25 Ci e rod de om mișel,
 Sărăcuț, amar de el !
 De-ar fi fost el un viteaz
 Nu-mi ar fi așa necaz,
 Dar a fost un biet tilhar
- 30 Și de-aceea mi-e amar !

VIII

COPILUL MURIND

- Cîntă paserea pe-o floare
Pentru-o fată care moare,
Cîntă păseruica-n spin,
Copila scoate venin.
- 5 Cîntă păseruica-n salce,
Copila de moarte zace.
Cîntă păseruica-n poartă,
Copilița dulce-i moartă !
Ah ! amar sufletul meu,
- 10 Tu plîngeai de dor mereu
Și pe floare și pe spin
Și pe poarta lui Marin.
Ah ! amar sufletul meu !
Ieși curînd să mor și eu,
- 15 Să mă duc la cel mormînt
Să mă prefac în pămînt !

IX

FLORICICA

- Frunză verde de alună
Mă dusei noaptea pe lună,
Să găsesc o floricică
Care mult inima-mi strică,
- 5 Și s-o-ntreb de ce-n grădină
Pleacă fruntea și suspină ?
„Eu mă plec, floarea-mi răspunde,
Căci o jale mă pătrunde,
Arde sufletu-mi și geme
- 10 Căci mă trec fără de vreme.
Trei zile sînt înflorită
S-apoi cad de vînt pălîtă.

- De-abia cresc și mă fac floare,
Abie mă-ncălzesc la soare
15 Și pe mine cade-ndată
Umbră neagră-ntunecată,
Încît nime nu mă vede,
Floare sînt ori iarbă verde.“

XI

BOBII

- Trage, mîndro, cu bobii
Nu-ți mai lăcrima ochii.
De-a cădea bobii în zece
Să știi că dorul nu-mi trece.
5 De-or cădea bobii în opt
Să știi că mi-e dor de tot.
De-or cădea bobii în cinci
Să știi că eu sînt pe-aici ;
De-or cădea bobii în doi
10 Să știi că sosesc la voi,
Să ne iubim amîndoi.
Iar de-a mai rămînea un,
Să știi că eu vin nebun
Pe-o prăjină de alun.

NOTE

1. *Trage, mîndro, cu bobii*

A trage în 41 de bobi este un obicei foarte răspîdit la români. Bobii prevestesc viitorul fetelor și a flăcăilor și cînd, după deosebitele împărțări în zece grămăzi, și în opt, și în cinci, și în trei, rămîne unul pe dîn afară, *bobul sositor*, atunci negreșit persoana dorită vine, dorul se împlinește.

Babele prin sate sînt foarte dibace în tragera bobilor pe sită. Mai sînt însă și țigance vrăjitoare care se poartă din loc în loc și spun sorții cu oglinda sau cu cercetarea palmei de la mîna dreaptă.

Românii, ca și strămoșii lor, au mare plecare a crede în presagiuri și păstrează încă unele din obiceiuri antice, atingătoare de aflarea soartei.

Pe timpul romanilor, amorezii mai cu deosebire dau o mare însemnătate unor crederi copilărești. Lucrurile cele mai nedemne de băgat în seamă, le împlea inimile de bucurii sau de descurajare. De pildă pocneau în mîne foi de trandafiri sau de mac, sau de alun, și dacă foaia plesnea cu vuet, mulțămirea lor era mare, căci ei considera pocnitul frunzelor de bun augur. Flăcăii români de astăzi au încă obiceiul de a face să plesnească în palme frunze de alun.

În vechime, amorezii cerca iară să facă a sări pînă în podul casii, simburi de măr, strîngîndu-i între degete. Simburii de măr, curățiți de coajă serveau la părinții noștri ca un mijloc de galanterie către dame. La mese mari boierii prezentau cucoanelor simburi de măr pe vîrfurile cuțitelor.

Romanii vechi considerau ca presagiuri de fericire scînteierea lampelor sau a frunzelor de laur în foc. Unele mișcări ale trupului erau observate cu o luare aminte serioasă. Palpitările de inimă treceau ca semne de trădare. Baterea ochiului și a sprîncenei drepte vestea a bine; însă amorțirea degetului celui mic, și a degetului celui gros de la mîna dreaptă, erau semne spăimîntătoare.

Țuirea urechilor, ca și sughițul din zielele noastre, însemna că pomenea cineva de dînșii.

Iar mai ales strănutatul avea o importanță nemărginită în ideile lor. Ei credeau că amorul strănuta cînd voia să le înștiințeze îndeplinirea dorințelor. Cătuș, pentru ca să exprime fericirea statornică a doi tineri în-

surați, zice că amorul le-a strănutat în dreapta și în stînga. Propertiu, ca să arate că amorul înzestrase pe Cynthia cu toate darurile, o întrebă dacă acel zeu a strănutat cînd ea s-a născut.

Cînd amoretzii erau îngrijiți unii de alții, ei puneau să le tragă în sorți cu niște mici tablete pe care se găseau scrise oarecare litere. Tabletele se aruncau într-o urnă, urna se scutura, se răsturna, și așezarea literilor căzute compunea un răspuns cuprinzător de secretele viitorului. Tragerea acelor sorți se făcea de către copii ce sta pe piețele publice din Roma și din celelalte orașe romane.

Romanii credeau și în puterea farmecilor. Adeseori o amoretză lăsată de iubitul ei, întrebuința farmeci pentru ca să-l întoarne iar la picioarele ei. Afară de descîntice, ea fabrica două păpușele, una de ceară și alta de lut, și le apropia de foc. Cea dintîi se topea, cealaltă se întărea; astfel dar trebuia să se topească inima necredinciosului pentru amoretză. Damele romane credea iară că la caz de necredință către bărbații lor, Dumnezeuul Olimpului, pentru ca să le pedepsească, făcea să le iasă noiți pe unghii sau pușchele pe limbă. La româncele noastre noițele făgăduesc prezenturi și pușchele nu mai au nici o relație cu necredința.

14. *Pe-o prăjină de alun*

Vezi nota 1 de la balada *Cucul și turturica*.

XII

LENA

Frunză verde salbă moale,
Apucați pe drum la vale
Ș-agiușei pe Lena-n cale.
Eu călare, ea pe gîos

- 5 Cu gherdan de flori frumos
 Și cercei lungi de mărgele
 Să tragă ochii la ele.
 Calea mîndrei aținui,
 O florică de-i cerui.
- 10 Cerui floarea sînului,
 Ea-mi dă floarea Crinului.
 Cerui floarea din guriță,
 Ea-mi dă floarea garofiță.
 Cerui apă din izvor,
- 15 Ea mi-o tulbură cu dor.
 Cerui apă neatinsă,
 Ea mi-o dă cu dor aprinsă.
 Cît am dat de-o am băut,
 Lena alta mi-au părut,
- 20 Mi-au părut un toporaș
 Răcorit de-un izvoraș.
 De pe cal mă detei gios
 Să ieu floarea s-o miros,
 Ea s-au prefăcut pe loc
- 25 Într-un fluturel de foc.
 Vrui să-l prind, el a zburat,
 Vrui să beu, apa-au secat.
 Vai de mine, ce păcat !
 Lena că m-au fărmeCAT !
- 30 Fire-ai, Leno, blăstemată
 De-a mea minte tulburată !
 Să agiungi un negru nor
 Ca să ploi lacrimi de dor !

XIV

STRĂINUL

Frunză verde rozmarin,
Rău e de voinic străin !

- Numai luna că-l iubește
Și soarele-l încălzește.
- 5 Trece-n gios, se duce-n sus
Nime nu-i dă un răspuns,
Nici îi zice : bun agiuns !
Suie-n deal, coboară-n vale,
Nici o mîndră nu-i stă-n cale.
- 10 Trece-n sate curmeziș
Și dumbrăvile-n lungiș.
Vede-o mîndră fetișoară
Ca un pui de căprioară.
El îi zice : dragă, stă.
- 15 Ea în lături tot se dă.
El îi zice : vină-ncoace,
Ea-i răspunde : n-am ce face.

XV

COPILA

- Taci, bădică, nu mai spune
Că n-avem suflete bune,
C-asta-i țara ospetiei,
Țara dulce-a veseliei.
- 5 Taci, bădică, nu mai zice
Că noroc nu e pe-aice,
C-a veni luna lui mai
De te-i crede chiar în rai.
Iar de-i vrea să mi te-nsoară,
- 10 Să ne facem, soțiori,
Da-ți-oi dulce sărutat
Și dulci poame de mîncat.
Două mere-n umbră coapte,
Cu izvoare dulci de lapte,

- 15 Care soare n-au văzut
Și vîntul nu le-au bătut.
Rotunzele amîndouă
Și spălate tot cu rouă,
Tot cu rouă de pe flori
20 Culeasă la cîntători.

XVI

PUICA BĂLĂIOARĂ

- Frunză verde sălcioară,
Puiculiță bălăioară,
Tu n-ai tată, eu n-am mamă,
Amîndoi sîntem de-o seamă,
5 Tu n-ai frați, eu n-am surori,
Amîndoi ca doi bujori.
Vină, vină, puiculiță,
De m-adapă cu-o guriță,
Vin' că dorul mă omoară
10 Și mă arde ca o pară.
Vai de mine ! n-am crezare !
Puica-mi zice-n gura mare :
„Omorî-te-ar dorul meu
Că tu ești viclean și rău,
15 Și tu vrei a mă-nșela,
Iar nu a mă lua.“

XVII

DORUL

Frunză verde mărăcine,
Nimic se prinde de mine !
De cînd dorul m-au lovit
Mîntile mi-au rătăcit ;

- 5 De cînd dorul m-au cuprins,
Sufletul mi s-au aprins !
Sui în deal, cobor în vale
Și-mi pierd ziua tot pe cale ;
Valea sui, dealul cobor,
10 Îmi trec viața tot cu dor.
Puiculiță, floare-n gură !
Cînd te văd în bătătură
Îmi uit plugu-n arătură,
Sapa-nfiptă-n curătură,
15 Și las boii ca să pască,
Plugul să se ruginească,
Și sapa să putrezească.
Alei ! puico, dac-ai vra
Patru pluguri aş dura,
20 Țara-ntreagă aş ara.
Graiul dulce de muiere,
Varsă-n suflet mîngîiere
Și dă omului putere
Ca să facă tot pe vrere.
25 Dar nu vrei, sărman de eu !
Și eu mor de dorul tău !

XVIII

DRAGOSTELE

- Alelei ! amar de mine,
Frățioare Constantine !
Rele sunt frigurile,
Mai rele-s dragostele !
5 Frigurile te răcesc,
Dragostele te-amețesc
Și te-aprind, te scot din minte

- Și te-agiung cu dor fierbinte.
Vai de mine ! ce păcat
- 10 Ele că m-au fărmeceat
Și-n trei zile m-au uscat,
M-au uscat, m-au vestejit
Ca stejarul înfrunzit
Cînd de brumă e atins
- 15 Sau de mare foc cuprins.
Alei ! dragă frățioare,
Mă trec ca roua din floare
Și ca spuma de pe mare,
Cînd le soarbe mîndrul soare.
- 20 Fă-mi o groapă la răcoare
Că inima rău mă doare.

XIX

CUCUL

- Frunză verde de pelin,
Ce-mi ești, cucule, hain,
De cîți vara-n giurătare
Ș-apoi zbori în altă parte ?
- 5 Cuculeț, pasăre sură !
Mușca-ți-aș limba din gură,
Cînticul să nu-ți mai zici
Nici să mai colinzi pe-aici.
Vara vii, vara te duci
- 10 Cînd is dragostele dulci.
Cîntă-mi mie încă-odată
Că mi-e mintea tulburată.
Cîntă-n dreapta mea cu foc
Să am parte de noroc.

- 15 Cîntă-n fața mea cu drag
Că ți-oi da frunze de fag
Să nu mai fii tot pribeag.

NOTE

13. *Cîntă-n dreapta mea cu foc*
Vezi note din balada *Cucul și turturica*.

XXI

CĂLĂREȚUL

- Din Siret și pînă-n Prut
Murgul apă n-a băut,
Iarbă verde n-a păscut.
De-a păscut în cîmp vreodată
- 5 A păscut iarbă uscată
Ș-a băut apă din baltă
Cu glob negru-amestecată.
Țiu, țiu, țiu, murgule zboară
Pin' la verde dumbrăvioară
- 10 S-agiungem încă cu soare
La Florica, dulce floare,
Că m-așteaptă cu mîncare
Și cu dulce sărutare.
Țiu, țiu, țiu, murguțul meu,
- 15 Fugi în zbor ca dorul meu
Că eu, frate, bine-ți vreu.
Calcă, murgule, lupește
Și te-așterne iepurește
Că zăresc în bătătură

- 20 Mîndra mea cu miere-n gură
Să-mi dea mie flori din sîn
Să-ți dea ție braț de fîn.

XXII

FÎNTÎNA CU DOI BRAZI

- La fîntîna cu doi brazi
Am ucis doi unguri frați
Pentru-o puică ungureancă
Care nu-mi era dușmancă,
5 O copilă din hotar,
Fată de boier maghiar.
La fîntînă ea cum sta,
Brațe albe-și arăta.
Eu pe loc mă fărmecai,
10 Brațele-î le sărutai,
Și copila se pleca
Și pe brațe-i mă culca.
Iar cei frați cam tinerei
S-aprinseseră ca doi zmei.
15 Și de mine se legară
Și pe mine s-aruncară.
Eu măciuca-am rădicat,
Pe-amîndoi i-am și culcat
Și sub brazi i-am îngropat,
20 La crucele drumului,
La răcoarea vîntului,
Și la cap și la picioare
Le-am pus flori de lăcrămioare,
Cîte fete-ori trece-n cale
25 Să le plîngă-amar de jale.

XXIII

CIOCOIUL

- Frunză verde baraboi,
 Mă-ntîlnii cu un ciocoi :
 „Bună cale, măi române,
 — Mulțămim ciocoi de cîne.
 5 — Măi mojice, tu ești beat.
 — Latră, ciocoi gulerat,
 Că eu astăzi n-am mîncat.
 — Măi mojice, mojić rău,
 Las' că mi te-oi drege eu
 10 Cînd a veni birul greu.
 — Alelei ! pui de ciocoi !
 De te-aș prinde la zăvoi,
 Să-ți dau măciuci, să te moi,
 De pele să te despoi,
 15 Ca să-mbrac cu pelea ta
 Pistoalele și flinta,
 Vîntul să nu le pălească,
 Ploi să nu le ruginească,
 Ochiul să nu le zărească.

XXV

CODRUL

Arde-mi-te-ai codri des !
 Văd bine că s-au ales
 Din tine să nu mai ies !
 Am intrat făr' de musteață

- 5 Ș-acum arunc cărunteață.
 Am intrat pui de român
 Ș-am agiuns moșneag bătrîn !
 Alei ! codri blăstemat !
 Mă ții de tine legat,
10 Și eu mult m-am săturat
 A trăi tot depărtat
 Și de lume-nstrăinat.
 Căprioară sorioară,
 Dor de lume mă omoară,
15 Roade poala codrului
 Să-mi văd fața dorului
 Și să merg la mîndra mea
 Care m-am iubit cu ea,
 Din copilăria mea.

XXVI

VOINICUL

- Cine-i tînăr și voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic,
Fără paloș, nici pîstoale,
5 Numai cu palmele goale !
Cine-i tînăr și viteaz
Bujori poartă pe obraz
Și la potiri se arată
Peptul gol, fața curată,
10 Și cît scoate un cuvînt
Cad neferii la pămînt,
Cum se scutur perile,
Perile și merile.

XXVII

DOINA VOINICEASCA

- Frunză verde șapte brazi,
Fost-am noi vreo șapte frați
Ș-au perit cinci într-o marți,
Și rămas-am numai doi
- 5 De împleam lumea de noi,
Ș-au perit unu-ntr-o gioi.
Și rămas-am numai eu
De arde sufletul meu.
- 10 Frunză verde siminoc,
De scirbă, de mare foc
Stau în codru și gîndesc
Ce să fac ca să trăiesc ?
Să m-apuc de plugărie
Ori s-apuc de haiducie ?
- 15 Măiculiță ce m-oi face
Plugăria că nu-mi place,
Că de cînd eram eu mic
Aveam semne de voinic.
În loc să mă leg de sapă
- 20 Eu duceam murgul la apă,
Iar cînd murgul nechezea
Doru-n mine se trezea,
Dor de codru înverzit
Cum e bun de voinicît.
- 25 Cînd eram de șapte ani,
Luam miei de la ciobani
Fără plată, fără bani,
Cînd eram de optsprezece,
Cercam vinul dacă-i rece,
- 30 Pivnița de-i răcoroasă,
Crîsmărița de-i frumoasă.
Cînd eram de douăzeci,

- Mă legam de turci, de greci
Și de capete-i scurtam
35 Și aleanu-mi ușuram.
Dar acum sînt om stătut
Și pățit și priceput
Și văd bine că-i dat mie
Ca să mor în haiducie.

XXVIII

ALTA

- Frunză verde de cicoare,
Cînd văzui vara cu soare,
Cătat-am pădurea deasă,
Ca să țin cu dînsa casă,
5 Ș-am cătat galbini tăieți
Să fac zale la băieți,
Ș-am cătat galbini ușori
Să fac rochii la surori,
Dar găsii numai rubiele
10 De făcui cercei cu ele
Și salbe mîndrelor mele.
Bistrițo, apă de munte !
Bistrițo, șiroi de frunte !
Ce te făcuși Dunăre
15 Și te umflași tulbure
De nu pot trece prin tine
Cu baltagul la ciochine ?
Să mai ies colo, pe vale,
Ca să mă așez în cale,
20 În calea ciocoilor,
În trecerea oilor ?
De cinci zile, frățioare,

- Stau pe murgul meu călare
Tot cu mîna pe pistoale
25 Şi cu ochii tot pe vale.
Mă tot uit uitare lungă
Doar norocul să m-agiungă
Şi norocul nu m-agiunge
Şi mijlocul mi se frînge
30 De greul păcatelor,
De sarcina armelor :
Murguleţ, copită mică !
Ian mai du-mă la potică
În poiana din pădure
35 Unde mîndra strînge mure,
Şi mă du în Valea Seacă
Să aştept ziua să treacă,
Iar cînd a-nsera de noapte
Să mai cerc durda ce poate.
40 Oliolio ! soare rotund
De-ai apune mai curînd,
Că mie mi s-au urît
De suit, de coborît,
Tot suind din vale-n deal
45 Cu mîna pe iartagan,
Coborînd din deal în vale
Tot cu mîna pe pistoale !

XXIX

ALTA

Frunză verde de susai,
Mă-ntorsei iară pe plai
Cu mireasa pe sub strai
Să mai prind ceva de trai !

- 5 Pe mîndruța să mi-o-mbrac
Cum i-a fi mîndrei pe plac.
De cînd plaiul am lăsat,
Traiul bun eu l-am uitat.
Arma-n sîn mi-au ruginit,
- 10 Nimic n-am agonisit.
Mă lăsaî pe plai deoparte
Unde soare nu străbate,
Sub frunziș de ciritei
Unde trec turme de miei
- 15 Și mocani bogați de vite,
Cu chimirile ticsite.
Nu știu turmele lua-le-aș
Ori chimirile smunci-le-aș,
Că nu-i vreme de perzare,
- 20 Că s-aude-n depărtare
Zgomot de potiră tare.
Frunză verde de agude,
Ian vezi, frate, ce s-aude ?
Graiul dulce-a mîndrei mele
- 25 Ori zgomot de potiri grele ?
De-a fi puica mea frumoasă
Ad-o sfîntul sănătoasă,
Sufletul să-mi răcorească,
Zilele să-mi îndulcească.
- 30 Iar de-a fi potira grea
Care paște viața mea,
Las' să vie că-am o flintă
Pentru potiră gătită
Să-i pun plumbul subsuoară
- 35 S-o străbată-n inimioară !

NOTE

3. *Cu mireasa pe sub strai*

Adică cu arma, vezi nota 4 din balada lui *Doncilă*.

XXX

ALTA

- Frunză verde clocotici,
 Haideți, frate, de pe-aici
 Că nu-i bine la potici,
 Frunza-n codru s-au rărit
 5 Satele s-au înmulțit,
 Potirele s-au pornit !
 Haideți iarna la stăpîn
 Să cărăm mereu la fîn,
 Haideți iarna la ciocoi
 10 Să cărăm fîn pentru boi
 Pîn' n-a da frunza-n cătun
 Ș-a cînta cucu-n alun.
 Primăvara de-a veni,
 Iar la codru ne-om porni,
 15 Și pin frunzi iar vom cînta
 Și de grijă ne-a purta
 Plaiul cu pădurile,
 Pădurea cu murele,
 Seleaful cu armele,
 20 Armele cu gloanțele !

XXXI

ALTA

(A lui Ion Petreanu)

Bată-l crucea om bogat,
 Om bogat și făr' de sfat !
 Toată vara l-am rugat
 Să-mi dea bani pe adunat,

- 5 Măcar două, trei parale
Să-mi cumpăr la copii sare,
C-am făcut o turtă-n vatră
Ș-am făcut-o nesărată.
Dacă văzui și văzui
- 10 Îmi luai coasa din cui
Și mi-o pusei pe spinare
Și plecai la Lunca-mare.
Trăsei două, trei pîrloage,
Foamea la pămînt mă trage !
- 15 Dacă văzui și văzui,
Două, trei cruci îmi făcui ;
Luai coasa de picior
Și-n văzduh îi detei zbor,
Ș-o izbii de-un păducel,
- 20 Sări coasa din cățel.
Iaca stăpînul călare
Că-mi aduce demîncare,
Mălai negru zguruit
Și uscat și mucezit.
- 25 N-apucaî să-mbuc o dată,
Ciocoiul își face plată
Și mă ia la schingiuit
Că nimic nu i-am cosit.
Eu o palmă îi detei
- 30 Și toți dinții că-i scosei.
Dacă văzui și văzui
Șoim de codru mă făcui
Și de cînd m-am haiducit
Drag îmi e drumul cotîț
- 35 Cînd văd tabere viind
Și ciocoi-nălbăstrind.
Mă fac broască la pămînt,
Îmi așez durda spre vînt
Și mi-i iau la căutare

- 40 De la cap pîn' la picioare,
Și chitesc și socotesc
Pe unde să mi-i lovesc ?
La retezul părului
Pe din dosul fesului
- 45 Unde-i cald ciocoiului.
Eu chitesc, durda pocnește
Ciocoiul se vîrcolește
Și de zile se sfîrșește.
Las' să moară ca un cîne
- 50 Că i-am zis ades : stăpîne !
Nu-ți tot bate joc de mine
C-a venit vara ca mîine
De te-oi prinde-n Lunca-mare
Să-ți fac divan pe spinare
- 55 Și să te calc în picioare
Ca pe-un șarpe otrăvit
Ca pe-un dușman nemblînzit.

NOTE

1. *Doîna lui Ion Petreanu.*

Acest Ion Petreanu sau Ion Petroriu, după cum îl numesc unii dintre lăutari, a hoțit sub domnia lui Mihail Sturza și a ținut drumul mai cu seamă în Lunca-mare din Țara de gios. Începutul baladei lui zice :

Cine trece-n Lunca-mare ?
Ion Petreanu călare,
Cu celmaua despre soare
Cît o roată de car mare.
Cu trei rînduri de pistoale
Ș-un baltag legat de șale.

După ce a fost prins înția oară, el a fost scăpat din ștreang de Mitropolitul Veniamin carele îl și luă pe lingă Sf. Să în curtea Mitropoliei, cu sperare că-l va

aduce astfel pe calea pocăinței. Năravul din născare leac nu are. Într-o primăvară atras de farmecul vieții aventuroase, el se făcu nevăzut din Iași, și se ivi iarăși în Lunca-mare cu o ceată de voinici. Hăituit de potiră, ca o fiară sălbatică, și prins de-a doua oară, el fu spânzurat în cîmpul de la Frumoasă, de însuși tovarășul său Gavril Buzat, țigan de soi, carele priimi a se face calău pentru ca să-și scape vieața.

Aici e locul să facem observare că niciodată un român nu s-au dedat la trista meserie de calău. Chiar din letopisețe se vede că toți calăii au fost străini. Tomșa avea unul pe lingă el carele era țigan și care, cînd venea boierii la curte să se închine Domnului, zicea : „Măria-ta ! s-au îngrășat berbecii, is buni de tăiat.“

44—45. *Pe dindosul fesului*
Unde-i cald ciocoiului

Boierii generației trecute, carii purtau costumul bizantin, adică anterior, giubea, ișlic și meștii, avea obiceiul a-și rade ceafa. La anul 1821, cînd Tudor Vladimirescu a intrat în București, mulți din boieri înspăimîntați se schimbaseră în haine proaste, iar Pandurii lui Tudor dacă puneă mîna pe vreunul, zicea : *Cătați-l la ceafă, măi, ca să videm de-i ciocoi.*

XXXII

ALTA

- Sub poale de codru verde
O zare de foc se vede
Și la zarea focului
Stau voinicii codrului !
5 Nu știu zece sau cincisprece,
Sau peste sută mai trece.
Știu că beau vinațe reci

- Și că frig vreo cinci berbeci.
 Dar nu-i frig ei cum se frige
 10 Ci-i anină pin cîrlige
 Și-i întoarce pin belciuge
 Să le facă carnea dulce.
 Iar cum sta și ospăta
 Căpitanul șuiera,
 15 Ei ospățul și-l lăsa
 Și la luptă alerga ;
 Lupta ei cît ce lupta,
 Potirașii alunga,
 Da-n codru cînd se-ntorcea
 20 Nici un os nu mai găsea
 Că-n urma voinicilor
 Calcă ceata lupilor
 De pin fundul codrilor.

NOTE

1. *Sub poale de codru verde*

Unii lăutari cînt această Doină în următorul chip :

- Sub poale de codru verde
 O zare de foc se vede
 Iar la zarea focului
 Stau haiducii codrului.
 5 Nu știu zece sau cincisprece,
 Ori peste sută mai trece,
 Ci mi-ș frige un berbec :
 Dar nu-l frige cum se frige
 Ci-l înfige în cîrlige
 10 Și-l întoarce pin belciuge
 Ca să-i fie carnea dulce.
 Sub umbră de păducel,
 Voinicii mănînc' din el
 Și din gură zic astfel :

- 15 „Codri, codri înfrunzit,
Ține-mă-n Ține ferit
Că nimic nu ți-am stricat
— Și nu mă simt vinovat.
În tine de cînd intrai
- 20 Numai o creangă tăiai,
Armele de-mi atîrnai.
Le-aș fi pus, codri, pe gios,
Dar pămîntu-i umedos
Și ferul e ruginos.
- 25 Codri, codri, dușman ești !
Tu voinicii amăgești
Și de dușman nu-i ferești.
Cît ești, codri, de frunzos,
Iarna putrezești tu gios
- 30 Și voinicii zac la gros !

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XVII
<i>Notă asupra ediției</i>	XXIX

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

<i>Măriei Sale Doamnei Elena</i>	3
<i>Serisoarea Măriei Sale Doamnei</i>	5

CÎNTICE BĂTRINEȘTI : LEGENDE—BALADE

<i>Poezia populară</i>	9
I. Miorița	11
II. Năluca	16
III. Cucul și Turturica	18
IV. Balaurul	24
V. Erculean	27
VI. Blăstemul	30
VII. Inelul și Năframa	33
VIII. Păunașul Codrilor	38
IX. Soarele și Luna	41
X. Șoimul și Floarea fragului	45
XI. Brumărelul	47
XII. Ciuma	49
XIII. Holera	52
XIV. Bogatul și Săracul	55

KV.	Stejarul și cornul	58
XVI.	Călătorul	59
XVII.	Fata de birău	61
XVIII.	Mîndra din Muncel	62
XIX.	Românii pe malurile Dunărei	64
XX.	Muierușca din Brașeu	66
XXI.	Dolca	67
XXII.	Șalga	71
XXIII.	Mihu Copilul	75
XXIV.	Toma Alimoș	89
XXV.	Român Gruie Grozovanul	95
XXVI.	Codreanul	106
XXVII.	Vidra	120
XXVIII.	Serb-Sarac	131
XXIX.	Doncilă	139
XXX.	Chira	144
XXXI.	Rada	150
XXXII.	Badiul	153
XXXIII.	Ghemîș	159
XXXIV.	Vulcan	166
XXXV.	Corbac	176
XXXVI.	Novac și Corbul	179
XXXVII.	Fata cadiului	185
XXXVIII.	Mogoș Vornicul	190
XXXIX.	Bujor	193
XL.	Jianul	197
XLI.	Tunsul	200
XLII.	Dragoș	201
XLIII.	Movila lui Burcel	206
XLVI.	Bogdan	210
XLVII.	Iordachi al Lupului	215
XLVIII.	Monastirea Argeșului	224
XLIX.	Radu Calomfirescu	238
L.	Oprișanul	245
LI.	Ștefăniță-Vodă	252

LII.	Constantin Brancovanul	258
LIII.	Cînticul lui Mihai Viteazul . . .	263
LIV.	Visul lui Tudor Vladimirescu . .	264

DOINE

Note	269
----------------	-----

Doine din Moldova

I.	Doina	271
II.	Lunca țipă, lunca zbiară . . .	272
III.	Urîtul	272
IV.	Cînticul răzeșului	273
V.	Cînticul plugariului	274
VI.	Cînticul călugărului	275
VII.	Nevasta tilharului	276
VIII.	Copilul murind	277
IX.	Floricea	277
XI.	Bobii	278
XII.	Lena	280
XIV.	Străinul	281
XV.	Copila	282
XVI.	Puica bălăioară	283
XVII.	Dorul	283
XVIII.	Dragostele	284
XIX.	Cucul	285
XXI.	Călărețul	285
XXII.	Fîntîna cu doi brazi	287
XXIII.	Ciocoiul	288
XXV.	Codrul	289
XXVI.	Voinicul	289
XXVII.	Doina voinicească	290
XXVIII.	Alta	291
XXIX.	Alta	292
XXX.	Alta	294
XXXI.	Alta (A lui Ion Petreanu) . . .	294
XXXII.	Alta	297

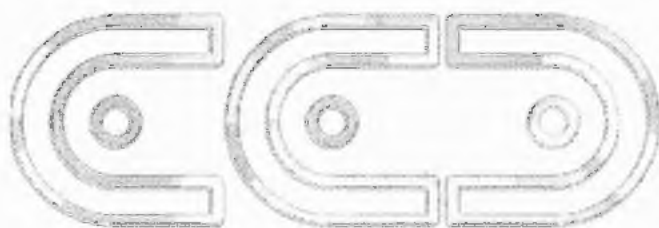

Lector : CORNEL SIMIONESCU
Tehnoredactor : POMPILIU STATNAI

*Bun de tipar 31.X.1973. Tiraaj 58 160 ex. Broșate
52 860 ex. Legate '1 5 300 ex. Coli ed. 14,30. Coli
tipar 10,5.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 30 605 la Combinatul Poligrafic
„Casa Scintei”, Piața Scintei nr. 1
București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

